"ऋषिङ्ग समृद्धिको आधार: कृषि, संस्कृति, पर्यटन र पूर्वाधार"

ऋषिङ्ग गाउँपालिका वस्तुगत विवरण-२०८२

RISHING RURAL MUNICIPALITY PROFILE-2082

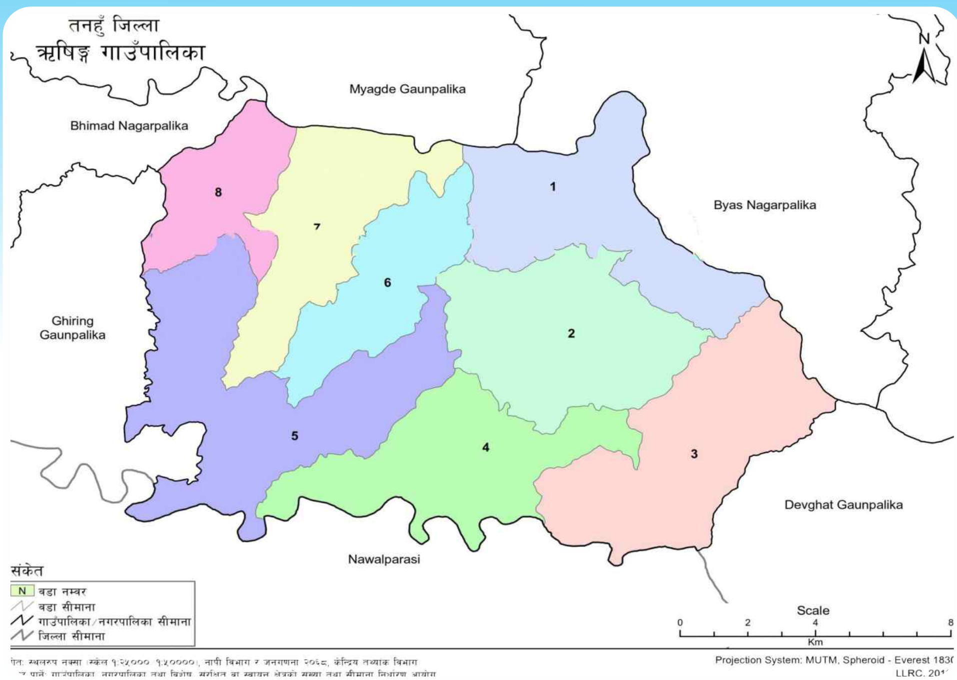

ऋषिङ्ग गाउँपालिका

गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय

पोखरीभञ्ज्याङ्ग, तनहुँ, गण्डकी प्रदेश, नेपाल

ऋषिङ गाउँपालिका वस्तुगत विवरण- २०८२

(Rishing Rural Municipality Profile-2082)

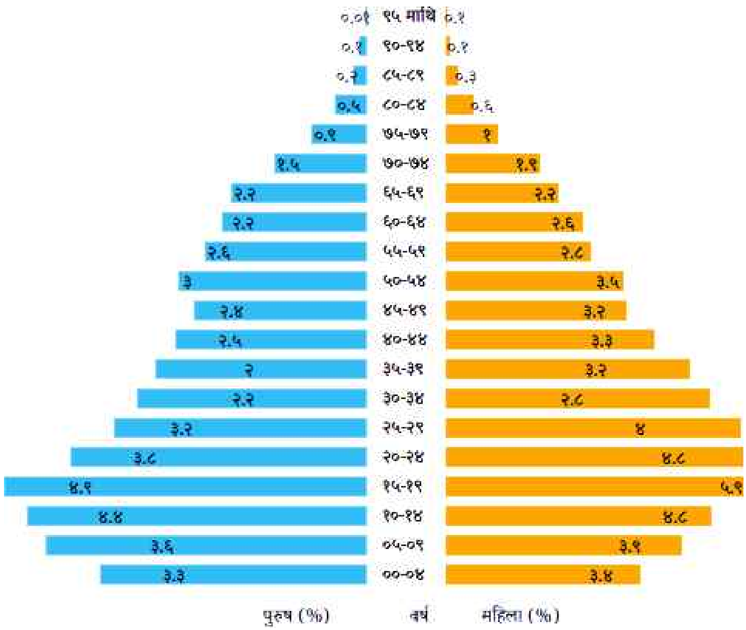

प्रकाशक

ऋषिङ्ग गाउँपालिका

गाउँ कार्यपालिका कार्यालय

पोखरीभञ्ज्याङ्ग, तनहुँ

ऋषिङ गाउँपालिका वस्तुगत विवरण, २०८२

प्रकाशकः ऋषिङ्ग गाउँपालिका, पोखरीभञ्ज्याङ्ग, तनहुँ

Website: www.rishingmun.gov.np

E-mail: info@rishingmun.gov.np

प्रविधिक सहयोगः तथ्याङ्क समन्वय कार्यालय, कास्की

फोन नम्बरः ०६१-४५५३१३

E-mail: sokaski313@gmail.com,
scokaski@nsonepal.gov.np

Website : www.scokaski.nsonepal.gov.np

प्रकाशन मितिः २०८३, असार

ऋषिङ्ग गाउँपालिका
गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय
पोखरीभञ्ज्याङ्, तनहुँ
गण्डकी प्रदेश, नेपाल
२०७३

"शुभकामना"

राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय अन्तर्गत रहेको तथ्याङ्क समन्वय कार्यालय, कास्कीले ऋषिङ्ग गाउँपालिकामा छरिएर रहेका तथ्याङ्कहरुलाई एकिकृत गरि ऋषिङ्ग गाउँपालिका वस्तुगत विवरण-२०८२ (**Rishing Rural Municipality Profile-2082**) प्रकाशन गर्न लागेकोमा अत्यन्तै खुशी लागेको छ।

उत्कृष्ट र परिणाममुखी नीति, योजना तथा कार्यक्रम बनाउन तथ्याङ्कको महत्वपूर्ण भुमिका रहन्छ। यस प्रकाशनले ऋषिङ्ग गाउँपालिकाको जनसाङ्खिक, शैक्षिक, आर्थिक, सामाजिक, भौगोलिक सहित विभिन्न तथ्याङ्कहरुलाई एकीकृत रुपमा उजागर गरेकोले यस पालिकामा रहेको तथ्याङ्कको अभावलाई पूरा गर्ने कोशिश गरेको छ। आगामी दिनमा यस प्रकाशनले पालिकाको समग्र नीति निर्माण, योजना तर्जुमा तथा कार्यक्रम तर्जुमामा महत्वपूर्ण भूमिका खेल्नेछ, साथै ऋषिङ्ग गाउँपालिकाको विभिन्न क्षेत्रमा अध्ययन, अनुसन्धान गर्ने अधयेताहरुलाई पनि ठूलो सहयोग पुग्नेछ।

अन्त्यमा यो प्रकाशन तयार गर्न खटिनुभएका तथ्याङ्क समन्वय कार्यालयका कार्यालय प्रमुख लगायत सम्पूर्ण तथ्याङ्क समन्वय कार्यालय परिवार र यहाँको तथ्याङ्क उपलब्ध गराउन सहयोग पुर्याउनुहुने यस गाउँपालिकाका जनप्रतिनिधिहरू तथा कर्मचारीहरुलाई धन्यवाद दिदै यस कार्यको निरन्तरताको अपेक्षा गर्दछु।

....
राजेन्द्रकृष्ण श्रेष्ठ
अध्यक्ष
ऋषिङ्ग गाउँपालिका, तनहुँ

"ऋषिङ्ग समृद्धिको आधारः कृषि, संस्कृति, पर्यटन र पूर्वाधार"
वेबसाईटः www.rishingmun.gov.np, इमेलः info@rishingmun.gov.np
फोनः ९८५६०६३६८५, ९८५६०६६३०३, ९८५६०६२३०३

नेपाल सरकार
प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय
राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय
तथ्याङ्क समन्वय कार्यालय
कास्की

टेलिफोन नं: ०६१–४५५३१३
इमेल: sokaski313@gmail.com

दुई शब्द

प्रभावकारी रुपमा योजना तर्जुमा हुन नसक्नुका साथै तर्जुमा भएका योजनाहरुबाट अपेक्षित नतिजा हासिल हुन सकेको छैन। तथ्याङ्कको उपलब्धता तथा सही विश्लेषणले मात्र आवश्यकता पहिचान, सेवासुविधाको न्यायोचित वितरणका साथै भविष्यका लागि पूर्वानुमान र रोकथामका कार्यक्रम सञ्चालन गर्न महत्वपूर्ण भुमिका खेल्दछ। सामाजिक तथा आर्थिक विकासका लागि नीति, योजना, कार्यक्रम तर्जुमा, कार्यान्वयन, अनुगमन, मुल्याङ्कनका लागि तथ्याङ्क अत्यन्त उपयोगी माध्ययम हो।

यस वस्तुगत विवरणमा राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालयवाट सञ्चालित राष्ट्रिय स्तरका जनगणना, कृषिगणना तथा विविध सर्वेक्षणका प्रतिवेदनहरु, गाउँपालिकाका विभिन्न शाखाहरु र सङ्घसंस्थाहरुका प्रशासनिक विवरणहरु समेट्ने प्रयास गरिएको छ।

यस कार्यको थालनीदेखि अन्तिम चरणसम्म निर्देशन, उत्प्रेरणा तथा हौसला प्रदान गर्नुहुने राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालयका श्रीमान् प्रमुख तथ्याङ्क अधिकारीज्यू, उप-प्रमुख तथ्याङ्क अधिकारीज्यूहरु र विभन्न शाखाहरुका निर्देशक तथा अधिकृतज्यूहरु लगायत सम्पूर्ण कर्मचारीहरु प्रति हार्दिक आभार व्यक्त गर्दछु। त्यसैगरी, यस वस्तुगत विवरण तयारीका लागि विभिन्न चरणमा सहयोग, समन्वय तथा सुझाव दिनु हुने ऋषिङ गाउँपालिकाका अध्यक्ष, उपाध्यक्ष, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, विभिन्न शाखाका प्रमुख एवं कर्मचारीहरु प्रति विशेष धन्यवाद ज्ञापन गर्न चाहन्छु।

यो वस्तुगत विवरण तयार गर्नका लागि तथ्याङ्क सङ्कलन, सम्पादन र प्रकाशनको चरणसम्म सक्रिय रुपमा संलग्न हुनु भएका तथ्याङ्क समन्वय कार्यालय, कास्कीका सम्पुर्ण सहकर्मी साथीहरुलाई विशेष धन्यवाद दिन चाहन्छु।

अन्तमा, तथ्याङ्क समन्वय कार्यालय, कास्कीले प्रकाशन गरेको **ऋषिङ गाउँपालिका वस्तुगत विवरण २०८२** स्थानीय तहका तथ्याङ्क प्रयोगकर्तालाहरुको माग समबोधन भई सरोकारवाला सबैलाई सहयोगी समाग्रीको रुपमा रहने छ भन्ने विश्वास लिएको छु। यसलाई अझै समय सापेक्ष तथा परिस्कृत गराउनका लागि देखिएका त्रुटीहरुलाई सकारात्मक सुझाव तथा प्रतिक्रिया प्राप्त हुने अपेक्षा गर्दछु।

....
नन्दलाल सापकोटा
तथ्याङ्क समन्वय अधिकारी

मितिः वि.सं. २०८३, जेठ

ऋषिङ्ग गाउँपालिका
गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय
पोखरीभञ्ज्याङ्ग, तनहुँ
गण्डकी प्रदेश, नेपाल
२०७३

"शुभकामना"

तथ्याङ्क समन्वय कार्यालय, कास्कीले ऋषिङ्ग गाउँपालिकाको समग्र वस्तुगत विवरण झल्किने गरी **ऋषिङ्ग गाउँपालिकाको वस्तुगत विवरण-२०८२** (**Rishing Rural Municipality Profile**-२०८२) प्रकाशित गर्न लागेकोमा अत्यन्तै खुशी लागेको छ।

नेपालको संविधान २०७२ को अनुसुची ८(६) स्थानीय तथ्याङ्क र अभिलेख संकलन स्थानीय तहको एकल अधिकार सुचीमा रहेको र त्यसको लागी प्रणालीवद्ध तरीकाले तथ्याङ्क संकलन गर्न स्थानीय तहको संरचनागत प्रणाली अझै सशक्त नभएको सन्दर्भमा तथ्याङ्क समन्वय कार्यालय, कास्कीको अथक प्रयासमा उपलब्ध भएको तथ्याङ्कले हाम्रो गाउँपालिकाको वार्षिक वजेट, मध्यकालिन खर्च संरचना, आवधिक योजना र नीतिको लागी वैज्ञानिक आधार तयार गर्दछ। भावी दिनहरुमा अध्ययन अनुसन्धान, तथ्यपरक विष्लेषणमा सहयोग पुग्ने र गाउँपालिकाको जानसांख्यिक तथ्याङ्कमा आएको अनपेक्षित ऋणात्मक वृद्धिदर एवं अनियन्त्रित वसाईसराई नियन्त्रणको लागी ठुलो सहयोग पुग्ने अपेक्षा गरेको छु।

अन्त्यमा **Rishing Rural Municipality Profile** तयार गर्न खटिनुहुने तथ्याङ्क समन्वय कार्यालय प्रमुख एवं समग्र कर्मचारी परिवार, गाउँपालिकाका अध्यक्ष एवं जनप्रतिनिधिहरु, गाउँपालिकाका समग्र कर्मचारीहरुमा हार्दिक आभार प्रकट गर्दै धन्यवाद व्यक्त गर्दछु।

....
अनिल अंगाई
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत
ऋषिङ्ग गाउँपालिका, तनहुँ

वेबसाईटः www.rishingmun.gov.np, इमेलः info@rishingmun.gov.np
फोनः ९८५६०६३६८५, ९८५६०६६३०३, ९८५६०६२३०३

संक्षिप्त रुप

कि.मि. किलोमिटर

रा.ज.ग. राष्ट्रिय जनगणना

गा.वि.स. गाउँ विकास समिति

गा.पा. गाउँपालिका

नि.मा.वि. निम्न माध्यमिक बिद्यालय

प्रा.वि. प्राथमिक बिद्यालय

(मे.ट./हे.) मेट्रिक्टन प्रति हेक्टर

के.जी. किलोग्राम

म.न.पा. महानगरपालिका

रु. रुपैयाँ

मा.वि. माध्यमिक बिद्यालय

रा. प. राजपत्राङ्कित

ने.आ.यो.त. नेपाल आर्थिक योजना तथा तथ्याङ्क

ते.लि. तेस्रो लिङ्गी

रा. प.अनं. राजपत्र अनङ्कित

ECD Early Childhood Developmental

GER Gross enrolment ratio

NER Net Enrolment ratio

GPA Grade Point Average

SEE Secondary Education Examination

वि.सं. बिक्रम सम्बत

ART Anti-Retroviral Therapy

BEONC Basic emergency obstetric and newborn care

CEONC Comprehensive Emergency Obstetric and Newborn Care

MUAC Middle upper arm circumference

CCTV closed-circuit television

ECG electrocardiogram

हे.अ. हेल्थ असिस्टेन्ट

ज.सेवा.नि. जनस्वास्थ्य निरिक्षक

अ.हे.ब. अक्जिलरी हेल्थ वर्कर

सि.अ.हे.व. सिनियर अक्जिलरी हेल्थ वर्कर

अ.न.मी. अक्जिलरी मिडवाइफ नर्स

सि.अ.न.मी. सिनियर अक्जिलरी मिडवाइफ नर्स

ल्या.अ. ल्याव असिस्टेन्ट

ल्या.टे. ल्याव टेक्नेसियन

का.स. कार्यालय सहयोगी

विसिजी Bacillus Calmette-Guerin

CYP Couple year of Protection

WRA Women of reproductive age

OPD Out patient Department

एच.आई.भी Human immune-deficiency virus

DOTS Directly Observed Treatment, Short-course

PMTCT Prevention of Mother-to-Child Transmission of HIV

SAS/MA Safe abortion by surgical method/ Medical abortion

IUCD Intra-uterine Contraceptive Device

ASRH Adolescent sexual and reproductive health

वा.बिः वाल विकास

विषयसूची (Table of Content)

क्र.सं.	शीर्षक/विवरण	पेज नं.
१	ऋषिङ्ग गाउँपालिका संक्षिप्त चिनारी	१
२	गाउँपालिकाको परिचय	२-९
३	घर तथा पारिवारीक तथ्याङ्क	१०-३१
४	जनसाङ्ख्यिक तथ्याङ्क	३२-६१
५	शैक्षिक तथ्याङ्क	६२-७५
६	स्वास्थ्य तथ्याङ्क	७६-८९
७	आर्थिक क्रियाकलाप र रोजगारी	९०-१०७
८	कृषि वन तथा वातावरण	१०८-१२१
९	भौतिक पूर्वाधार	१२२-१२३
१०	पर्यटन तथा मनोरञ्जन	१२४-१२६
११	कानुन न्याय एवम् सार्वजनिक सेवा प्रवाह	१२७-१३६
१२	विविध	१३७-१४०
१३	प्रमुख शब्दावलीहरूको अवधारणा र परिभाषा	१४१-१४६
१४	तथ्याङ्क समन्वय कार्यालयहरू रहने स्थान, कार्यक्षेत्र र समन्वय गर्नुपर्ने स्थानीय तहको सङ्ख्या	१४७-१४८
१५	समूहकृत देशहरूको नाम र सो अन्तर्गत राखिएका देशको नाम	१४८
१६	सन्दर्भ सामग्रीहरू	१४९

ऋषिङ्ग गाउँपालिका संक्षिप्त चिनारी

- स्थापनाः २०७३ फागुन २७
- केन्द्रः पोखरी भञ्ज्याङ्ग
- वडा संख्याः ८
- क्षेत्रफलः २१५ वर्ग कि.मि.
- उचाइः १८७ मि, देखि २१३४ मि.
- अक्षांशः २७ डिग्री ४९ मिनेट ५२ सेकेण्ड देखि २७ डिग्री ५८ मिनेट ८.४ सेकेण्ड उत्तर
- देशान्तरः ८४ डिग्री ७ मिनेट १२ सेकेण्ड देखि ८४ डिग्री २० मिनेट ६ सेकेण्ड पूर्व
- जनसंख्या(२०७८ अनुसार)ः १७९१८, पुरुषः ८२०८, महिलाः ९७१०
- घरपरिवारः ४६६९ जनसंख्या बृद्धिदरः —३.५२ लैङ्गिक अनुपातः ८४.५३
- लिङ्ग अनुसार विवाह गर्ने मध्यम उमेरः १९.६ वर्ष, पुरुषः २१ वर्ष, महिलाः १८.६ वर्ष
- साक्षरता दर : ७१.५९ प्रतिशत, पुरुषः ८०.८६, महिलाः६३.८४ प्रतिशत
- कृषक परिवारः ४३१५, कृषक परिवारले चलन गरेको जग्गाको जम्मा क्षेत्रफलः ३५५७.८ हे.
- सिंचित क्षेत्रफलः ४३८.५ हेक्टर (राष्ट्रिय कृषि गणना २०७८ अनुसार)

खण्ड एक
गाउँपालिका परिचय

१.१ पृष्ठभूमि

गण्डकी प्रदेशमा रहेका ११ जिल्ला मध्ये तनहुँ जिल्ला एक हो। तनहुँ जिल्लाका १० स्थानीय सरकार मध्ये एक ऋषिङ्ग गाउँपालिका पनि हो। स्थानीय कथन अनुसार सत्य युगमा यस क्षेत्रमा श्रृङ्ग ऋषिले तपस्या गरेको हुनाले यस क्षेत्रलाई ऋषिङ्ग क्षेत्रको रुपमा चिनिने गरिन्छ। श्रृङ्ग ऋषिले तपस्या गरेको ठाउँ साविकको रानीपोखरी गा.वि.स. (हाल वडा नं. ८) मा पर्दछ। उक्त ठाउँमा पानीको ज्यादै असुविधा भएकोले श्रृङ्ग ऋषिले त्रिशुलले जमिनमा खोपी सेती र काली गण्डकीको पानी निकालेको किम्बदन्ती छ। हाल उक्त ठाउँलाई अजम्बरी नामले चिनिने गरेको र सो पवित्र स्थानमा विभिन्न ठाउँबाट भक्तजनहरू आउने गरेको पाइन्छ। साथै नेपाल स-साना बाइसे चौविसे राज्यमा विभाजन भएको बेलामा कोटदरबारमा मणी मुकुन्दसेनका भतिजा समसेनले राज्य गरेको कारणले कोटदरबार नाम रहन गएको किम्बदन्ती छ।उक्त दरबार रहेको पुरानो परिसरमा पुराना तरवारहरू पनि रहेका छन्। कोटदरबारमा कल्याणीदेवी मन्दिर र सो समयमा राजाले हतियार सुरक्षित राखेको ठाउँ ज्यामिरिमाई डाँडामा ज्यामिरीमाई मन्दिर रहेका छन्। हाल सम्म पनि ज्यामिरीमाई मन्दिरमा कुमार केटाहरू पुजारीको रुपमा रहने गरेका छन्।यस क्षेत्रका भक्तजनहरूले सो मन्दिरमा धुमधामका साथ पञ्चवली दिने चलन छ। यसरी श्रृङ्ग ऋषिको तपोभूमि भएकोले यस गाउँपालिकाको नाम ऋषिङ राखिएको अनुमान गर्न सकिन्छ। यस गाउँपालिका भित्र भिरकोट दरबार, गडगडेश्वर मन्दिर, दुबुङ्कोट र दरबार लगायत विभिन्न मठ मन्दिर तथा गुफाहरू रहेका छन्।मनोरम पर्यटकीय नगरी पोखरादेखि भिमाद बजार हुदै १ घण्टा ३० मिनेटमा ऋषिङ्ग पुग्न सिकन्छ भने दमौली सदरमुकामबाट पनि ऋषिङ्ग पुग्न सकिन्छ।

यस गाउँपालिकाले प्राकृतिक एवं सांस्कृतिक सम्पदाहरूको संरक्षण एवं प्रबर्द्धन गर्दै कृषि पर्यटनका साथै गा.पा. अन्तर्गतका दर्जनौ ऐतिहासिक धार्मिक, सांस्कृतिक, पुरातात्विक एवं प्राकृतिक सम्पदाहरूको साथै यहाँ बसोबास गर्ने विभिन्न जातजातिहरूको भाषा, धर्म, कला संस्कृतिले समग्र गा.पा.को सौन्दर्यतालाई नै उचाईमा पुर्‍याईदिएको छ। सांस्कृतिक पर्यटन, कृषि पर्यटन साथै पर्यापर्यटनको प्रचुर सम्भावना रहेको ऋषिङ्ग गा.पा.मा विशेषतः प्राकृतिक तथा भौगोलिक अवस्था अनुसार कृषि तथा पशुपंक्षि पालनमा विशेषतः सुन्तला र तरकारी खेती, कुखुरा, मौरी, गाई र बाख्रापालन तथा मौलिक संस्कृतिले सुशोभित सुन्दर होमस्टे सम्भाब्य गाउँहरू यहाँका सुन्दर पक्षहरू रहेका छन्।

१.२ भौगोलिक अवस्थिति

समुद्री सतहबाट करिब १८७ मि. देखि २१३४ मि. सम्मको उचाईमा रहेको यस गा.पा. भौगोलिक अवस्थितिका हिसाबले २७ डिग्री ४९ मिनेट ५२ सेकेन्ड देखि २७ डिग्री ५८ मिनेट ८.४ सेकेन्ड उत्तरी अक्षांश र ८४ डिग्री ७ मिनेट १२ सेकेन्ड देखि ८४ डिग्री २० मिनेट ६ सेकेन्ड पूर्वी देशान्तरमा फैलिएको छ। तनहुँ जिल्लाको दक्षिण भागमा अवस्थित यस गाउँपालिकाको क्षेत्रफल २१५ वर्ग कि.मि. रहेको छ।

यस गाउँपालिकाको केन्द्र साविक कोटदरबार गा.वि.स. को पोखरी भञ्ज्याङ्गमा रहेको छ। यस पालिकाको सिमानालाई निम्नानुसार चौबद्दी गरिएको छ।

पुर्वः व्यास न.पा. र देवघाट गा.पा.
पश्चिमः भिमाद नगरपालिका र घिरीङ गाउँपालिका
उत्तरः म्याग्दे गाउँपालिका र व्यास न.पा.
दक्षिणः नवलपरासी (ब.सू.पू.) जिल्ला

यस गा.पा. जिल्ला भित्रको प्रतिनिधि सभा निर्वाचन प्रयोजनका लागि निर्वाचन क्षेत्र नं. २ एवं प्रदेश सभा निर्वाचन प्रयोजनका लागि प्रदेश (क) अन्तर्गत पर्दछ।

१.३ राजनैतिक र प्रशासनिक

नेपालको संविधान २०७२ बमोजिम नेपाल सरकारले स्थानीय निकायहरूको पुनर्संरचनाको लागि गठन गरेको उच्चस्तरीय आयोगले २०७३ पौष २२ मा नेपाल सरकारलाई बुझाएको प्रतिवेदन नेपाल सरकारले परिमार्जन गरि २०७३ फागुन २७ गतेबाट स्थानीय तह लागू गर्ने निर्णय अनुसार तनहुँ जिल्लाका साविकका गा.वि.स.हरू मध्ये काहुशिवपुर, भिरकोट, बैदी, राम्जाकोट, कोटदरबार र ऋषिङ्ग रानीपोखरी गा.वि.स.लाई समायोजन गरी ऋषिङ्ग गाउँपालिका गठन गरिएको हो। समावेश भएका साविकका गा.वि.स.हरूलाई विभाजन गरी जम्मा ८ वटा वडाहरू बनाईएका छन्।यसको प्रशासनिक संरचनालाई तल तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका नं. १.१ः ऋषिङ्ग गाउँपालिकाको नयाँ संरचना र साविक संरचना

वडा	समावेस साविक गा.वि.स.	क्षेत्रफल (वर्ग कि.मि.)	प्रतिशत	केन्द्र
१	काहुँशिवपुर (१,२,३ र ८ नं. वडा)	२८.३७	१३.२	झापुटार
२	काहुँशिवपुर (४ ,५,६,७ र ९ नं. वडा)	३०.१४	१४.०	काहुँशिवपुर
३	भिरकोट (८ र ९ नं. वडा) बैदी (१,२,३ वडा)	३३.९३	१५.८	दुबुङ्ग
४	भिरकोट (२-७ नं. वडा)	२७.३९	१२.७	भिरकोट
५	राम्जाकोट (१-८ नं. वडा)	३९.६६	१८.४	राम्जाकोट
६	भिरकोट १ र कोटदरबार १,३,८,९ नं. वडा)	१८.१६	८.४	गोठादी

७	कोटदरबार (२,४,५,६ र ७ नं. वडा)	२३.१४	१०.८	कोटदरबार
८	ऋषिङ्ग रानीपोखरी (१–८)	१४.२७	६.६	पल्टयाङ्ग
जम्मा	२१५	१००		

स्रोतः संघिय मामिला तथा स्थानीय विकास मन्त्रालय, २०७४

यसरी हेर्दा क्षेत्रफलका आधारमा गाउँपालिकाको सबैभन्दा ठूलो वडा वडा नं. ५ र सबैभन्दा सानो वडा वडा नं. ८ रहेको छ।

१.३ हावापानी

समुन्द्री सतहबाट १८७ मि. देखि २१३४ मि. उचाइमा रहेको यस गाउँपालिकामा अर्धोष्ण, समसितोष्ण, सितोष्ण हावापानी पाइनुका साथै वार्षिक औषत १७६१ मि.मि. वर्षा हुने गरेको तथ्याङ्क छ। यस पालिकाको नजिक रहेको दमौली मौसम मापन केन्द्रको सन् २०२३, २०२४ र २०२५ को तापक्रम आद्रता र वर्षाको विवरण निम्न तालिकाहरूमा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका १.३.१ः दमौली तनहुँ मौसम मापन केन्द्रको तापक्रमको मासिक औंषत स्थिति

महिना	मासिक औंषत अधिकतम् तामक्रम (डि.से.)			मासिक औंषत न्यूनतम् तापक्रम (डि.से.)		
	२०२३	२०२४	२०२५	२०२३	२०२४	२०२५
जनवरी	२२.५	२२.०	२२.०	१०.६	९.७	११.९
फेब्रुअरी	२६.८	२५.६	२५.७	१२.५	१०.१	१३.२
मार्च	२९.६	२९.९	३१.२	१५.५	१५.०	१५.५
अप्रिल	३२.८	३४.८	३३.६	१६.७	१८.३	१८.६
मे	३३.७	३४.६	३४.५	२०.२	२२.२	२२.२
जुन	३७.०	३५.०	३५.५	२३.८	२४.७	२४.८
जुलाई	३४.६	३४.०	३५.३	२५.३	२५.५	२५.७
अगष्त	३२.८	३४.४	३३.६	२५.२	२५.१	२५.३
सेप्टेम्बर	३४.९	३४.५	३३.२	२५.१	२४.७	२४.६
अक्टुबर	३१.२	३२.२	३०.४	२०.७	२२.२	२०.८
नोभेम्बर	२७.९	२७.१	२६.३	१६.८	१७.९	१६.४
डिसेम्बर	२२.८	२०.७	२१.२	१३.२	१२.४	१२.६

स्रोतः जल तथा मौसम विज्ञान कार्यालय, कास्की, २०८२

तालिका १.३.२: दमौली तनहुँ मौसम मापन केन्द्रको मासिक कूल वर्षा र औंषत सापेक्षिक आद्रताको स्थिति

महिना	मासिक कूल वर्षा (मि.मि.)			मासिक औंषत सापेक्षिक आद्रता (प्रतिशत)		
	२०२३	२०२४	२०२५	२०२३	२०२४	२०२५
जनवरी	०.०	०.०	०.०	८५.८	८१.९	८७.४
फेब्रुअरी	२४.५	०.०	२.५	७७.०	७४.३	७९.५
मार्च	४५.६	१००.३	४७.२	८२.५	६८.३	७०.५
अप्रिल	२९.४	२०.०	३९.५	८८.६	६२.८	७९.६
मे	९९.५	७१.०	३२६.३	७२.५	७२.३	८१.५
जुन	२४९.४	३४३.७	२४७.७	७१.०	७७.९	७५.३
जुलाई	३७१.२	६९२.१	२००.५	८०.०	८९.१	७९.२
अगष्त	५०४.८	४१४.१	२३९.०	८५.१	८३.५	८२.९
सेप्टेम्बर	८४.२	५९६.०	२१३.५	८०.०	८२.६	८३.३
अक्टुबर	१६४.१	०.०	९७.८	८३.०	८२.६	८४.९
नोभेम्बर	०.५	६७.०	१८.५	८५.८	८४.६	८८.२
डिसेम्बर	०.०	०.०	०.०	८९.०	८९.९	९१.५

स्रोतः जल तथा मौसम विज्ञान कार्यालय, कास्की, २०८२

१.४ धार्मिक सन्दर्भ

ऋषिङ्ग धार्मिक हिसाबबाट पनि महत्वपूर्ण गाउँपालिका हो। हिन्दु धर्मावलम्बीहरूको वाहुल्यता रहेको यस पालिकाको वडा नं. ७ कोटदरबारमा कल्याणीदेवी मन्दिर र ज्यामिर्माई डाँडामा ज्यामिरेमाई मन्दिर रहेको छ। सदियौंदेखि ज्यामिरेमाई मन्दिरमा कुमार केटा पुजारी र पञ्चवली चढाउने चलन चलिआएको छ।

तालिका १.४.१: धार्मिक स्थलहरू

क्र.सं.	नाम	ठेगाना	विशेषता
१	गोरखा कालिका मन्दिर	ऋषिङ्ग १	
२	घुपुचुक गुफा	ऋषिङ्ग ३	
३	कालिका मन्दिर गुम्लेक	ऋषिङ्ग ४	
४	भिरकोट कोट	ऋषिङ्ग ४	
५	गडगडेश्वर मन्दिर	ऋषिङ्ग ५	
६	ज्यामिरे माई मन्दिर	ऋषिङ्ग ६	
७	दुर्गा भवानी मन्दिर	ऋषिङ्ग ७	

८	अजम्बरी मन्दिर	ऋषिङ्ग ८	
९	रानीपोखरी	ऋषिङ्ग ८	

१.५ संस्कृति, चाडपर्व, जात्रा मेला तथा पर्यटन

ऋषिङ्ग गाउँपालिकामा ३० भन्दा बढि विभिन्न जातजातिहरूको बसोबास रहेको छ। मगर जातिको बाहुल्यता रहेको गाउँपालिका जनसांख्यिक समिश्रणको आधारमा बहुजातिय, बहुधार्मिक समावेसी गाउँपालिका हो। धार्मिक दृष्टिले फरक-फरक धर्म मान्ने जातजाति तथा समुदाय रहेता पनि धार्मिक सहिष्णुता एवं जातिय सद्भाव ऋषिङ्गको पहिचान हो। यहाँ अधिकांश हिन्दु धर्म मान्ने मानिसहरू रहेका छन् भने बौद्ध, इस्लाम र क्रिश्चियन धर्म मान्ने समुदायहरूको पनि बसोबास गरेका छन्। सबै जातजाति र सम्प्रदायका आ-आफ्नै खाले धर्म संस्कृति परम्परा र चालचलनहरू रहेका छन्। जसमा बडादशैं, तिहार, रामनवमी, महाशिवरात्री, हरितालिका, श्रीपञ्चमी, कृष्ण जन्माष्टमी, विवाह पञ्चमी, होली, चैतेदशैं, साउने संक्रान्ती, मातातिर्थ औंशी, अक्षय तृतिय, हरिशयनी, हरिबोधनी एकादशी, नागपञ्चमी, रक्षाबन्धन, कुशे औंशी, बालाचतुर्दशी, कोजाग्रत पूर्णिमा (सराय नाच), स्वस्थानी पूर्णिमा, कर्कट संक्रान्ती, वुद्ध जयन्ती, विभिन्न ल्होसार पर्वहरू वकरईद, इदुलफितर, क्रिशमस डे, अंग्रेजी नयाँ वर्ष, असार १५ आदि चाडपर्वहरू रहेका छन्। त्यस्तै गरी रामनवमी, महाशिवरात्री, चैतेदशै, हरिशयनी, हरिबोधनी एकादशी, हरितालिका तिज, मगर दिवस, ल्होसार आदि पर्वहरूमा विभिन्न धार्मिक एवं पर्यटकीय ठाउँहरूमा मेला तथा जात्रा लाग्ने गर्दछ।

तालिका १.५.१: विभिन्न जातजातिहरूबाट संचालन गरिने जीवनयापनका पूजापाठ तथा चाडपर्वहरू

क्रस	जातजाति	पूजापाठ
१	मगर	बाजेबुजुपूजा, चण्डी पूजा, भूमिपूजा, वायू पूजा, माघी मगर दिवस, साउने सक्रान्ति, १५ पुष, न्वागि खाने दिन साथै विभिन्न राष्ट्रिय पर्वहरू।
२	गुरुङ	ख्येमा थ्यीबः (पितृ पूजा), लु थ्यीवः (जलशक्ति पूजा), मो लबः (वायु पूजा), खेमात्हे (कालरात्री), उधौली, उभौली, फैलु (कूल देबता), माङगी (सातकन्या पूजा), गैडु (पशुधन पूजा), ट्यो थ्यीवः (क्षेत्र /सिमाना पूजा), सिउली (गाउँ बाध्ने पूजा), प्लुरःचुँवः (बिउबिजन माटो पूजा), प्हात टिवः (बालिनाली पूजा), सिल्दो न्हाल्दो (प्रकृति पूजा), चण्डी पूजा, सबै औंशी, पूर्णिमा र संक्रान्ती, नाग पूजा, ह्योखुशी (धनको पूजा), होस्यों प्राव (मध्ये वर्षमा रोगव्याधी हटाउने पूजा), तमुल्होसार (नयाँवर्ष) आदि।
३	नेवार	वेल विवाह, सूर्य विवाह (गुफा राख्ने), देवाली, सिठी नखाः, बाह्रबर्षे नाच, घोडे जात्रा, गाई जात्रा, रोपाई जात्रा, बाघ जात्रा, म्हपूजा गुठी, योमरीपुनी (नयाँ धानको रोटी पोली खाने), भुपनी, बिस्केट जात्रा (नयाँ वर्ष), भेडा

क्रस	जातजाति	पूजापाठ
		जात्रा, मकै सुकाउने पूर्णे, चौथी, अक्षय तृतिया (खुदोपानी खुवाउने) आदि।
४	भुजेल	प्रायः सबै हिन्दुहरूद्वारा पूजा गरीने देवदेवी तथा मनाईने चाडपर्वहरू
५	दरै	माघी, भूमी पूजा, पितृ पूजाका साथै राष्ट्रिय पर्वहरू
६	कुमाल	माघी साथै राष्ट्रिय पर्वहरू
७	बोटे	माघी साथै राष्ट्रिय पर्वहरू
८	ब्राहमण, क्षेत्री, ठकुरी, दशनामी र दलित	नववर्ष, हरिशयनी एकादशी, गुरुपूर्णिमा, साउने संक्रान्ति, जनैपूर्णिमा, श्रीकृण्णजन्माष्टमी, तिज, दशै, तिहार, हरिबोधनी एकादशी, माघे संक्रान्ति महाशिवरात्री, होली पूर्णिमा, चैते दशै, श्रीपञ्चमी आदि चाडपर्वहरूमा विभिन्न देवदेवीको पूजापाठ गर्दछन्।

तालिका १.५.२: स्थानीय चाँडपर्व, जात्रा र मेला

क्र.सं.	चाडपर्व	जात्रा	मेलाहरुको नाम	मनाईने महिना	तिथि	मनाउने जातजाति
१	दशैं		दशैंमेला	असोज, कार्तिक	नौरथा	हिन्दुहरु सबै
२	तिहार	देउसी भैलो		कार्तिक	कृष्णपक्ष	हिन्दुहरु सबै
५	तिज	तिज गित जात्रा		भाद्र	पञ्चमी	हिन्दुहरु सबै
७	कृष्णअष्टमी		कृष्णजात्रा	साउन, भाद्र	कृष्णपक्षको अष्टमी	हिन्दुहरु सबै
८	जनैपुर्णिमा	लाखे जात्रा		श्रावण, भदौ	पुर्णिमा	हिन्दुहरु सबै
९	नागपञ्चमी			श्रावण	पञ्चमी	हिन्दुहरु सबै
१०	साउने संक्रान्ती			श्रावण	श्रावण १ गते	हिन्दुहरु सबै
११	चैते दशै			चैत्र, वैशाख	चैत नवमी	हिन्दुहरु सबै
१२	माघे संक्रान्ती	नाचगान		माघ	माघ १ गते	मगर
१३	ठुलो एकादशी	फूल तार्ने				हिन्दुहरु सबै
१४	पुस पन्ध्र	ल्होसार		पुस	पुस १५	गुरुङ
१५	शिवरात्री		पशुपति मेला	फागुन		हिन्दुहरु सबै
१६	वुद्धजयन्ती पुर्णिमा			वैशाख	बैशाख पुर्णिमा	बौद्ध
१७		गाईजात्रा		साउन, भदौ		नेवार
१८		कृष्णजात्रा		भदौ		नेवार

१.५.१ पर्यटन

मानवीय सभ्यताको विकासक्रमदेखि मानिसहरू भेटघाट, अनुसन्धान, स्वास्थ्य उपचार, तीर्थाटन, व्यावसायिक सम्मेलन आदि उद्देश्य लिई भ्रमण गरेको देखिन्छ। नियमित बसोबास भन्दा अन्यत्र स्थानमा यात्रा गर्ने व्यक्तिहरू पर्यटक हुन भने यिनीहरूलाई आवश्यक पर्ने विभिन्न सेवा सुविधा पुर्‍याउने

क्रियाकलापलाई पर्यटन भनिन्छ। वैदेशिक मुद्रा आर्जन हुने, गरिबी निवारण हुने, विज्ञान र प्रविधि आयात हुने, भाषा, संस्कृति र साहित्यको विकास हुने, रोजगारीका अवसर सृजना हुने, जीवनस्तर वृद्धि हुने जस्ता महत्वपूर्ण उपलब्धि भएकोले यस पालिकाले यस क्षेत्रलाई प्रमुख प्राथमिकतामा राखेर कार्यक्रमहरू अगाडि बढाएको देखिन्छ र यसको संभाव्यता पनि प्रचुर मात्रामा रहेको छ।यहाँबाट देखिने हिमश्रृङ्खलाहरू, धार्मिक स्थलहरू, स्थानीय संस्कृतिहरू साथै दृश्यावलोकन आन्तरिक तथा बाह्य पर्यटकका आकर्षणका केन्द्र बन्न पुगेका छन्। ऋषिङ्ग गा.पा. धार्मिक एवं सांस्कृतिक विविधताले पनि भरिपूर्ण छ। यहाँ ३० भन्दा बढि विभिन्न जातजातिको वसोवास रहेको छ धार्मिक दृष्टिले फरक-फरक धर्म मान्ने जातजाति तथा समुदाय रहेता पनि धार्मिक सहिष्णु एवं जातिय सदभाव ऋषिङ्गको पहिचान हो। त्यसैले भाषा संस्कृतिमा चाख राख्नेका लागि मात्र नभई परम्परागत संस्कृति एवं रहनसहन खानपिन र परम्परामा रुचि राख्ने जो कोहीका लागि समेत ऋषिङ्ग आकर्षक गन्तव्य बन्न सक्दछ। पर्यटनका विविधिकरण मध्ये कृषि पर्यटन हालै चर्चामा आएको नयाँ पर्यटकीय गतिविधि हो। कृषि प्रणालीमा आधारित कृषि पर्यटनको विकास प्रारम्भ भई सकेको भएपनि त्यसको पर्यटकीय प्रयोजनका लागि प्रचार प्रसार हुन सकेको छैन। त्यसैले ऋषिङ्ग गा.पा.का फाँटहरूमा १५ असारका दिन धान दिवस, मंसिरमा दाई दिवस, कोदो रोप्ने, एक गाउँ एक उत्पादन, जैविक कृषि प्रणाली, पर्या पर्यटन, स्थानीय खाना तथा पेय पदार्थहरू, जात्रा, मेला तथा महोत्सवहरूको क्यालेण्डर बनाएर प्रकाशन गरी थप पर्यटक आकर्षक गर्न सकिन्छ। त्यस तर्फ गाउँपालिका आवश्यक थप नीति योजना बनाएर अगाडि बढ्नु पर्ने देखिन्छ। यही कुरालाई मध्ये नजर राखी गाउँपालिकामा विविध पर्यटकीय क्रियाकलापहरूको सम्भावना अध्ययन भई गुरुयोजना पनि तयार भएको पाइन्छ। यहाँको सांस्कृतिक, धार्मिक, भाषा, भेषभुषा, रहनसहन, प्राकृतिक सौन्दर्य, ऐतिहासिक जात्रा मेला महोत्सवले यस गाउँपालिका आन्तरिक तथा वाह्य पर्यटकको आकर्षणको केन्द्र बन्दै गएको अनुभूति हुँदै आएको छ।

ऋषिङ्गलाई आकर्षक, रमणीय र सुरक्षित पर्यटकीय गन्तब्यको रुपमा विकास गरी राष्ट्रिय एवं अन्तर्राष्ट्रिय क्षेत्रमा पहिचान बढाइ एकिकृत पर्यटकीय गतिविधिका माध्यमबाट सङ्ख्यात्मक तथा गुणात्मक रुपमा पर्यटक आगमनमा वृद्धि गरी यस क्षेत्रबाट प्राप्त लाभको समन्यायिक वितरण गर्ने लक्ष्य राखी गाउँपालिकाका जनताको जीवनस्तर अभिवृद्धि तर्फ गाउँपालिकाका हरेक कार्यक्रमहरू केन्द्रित हुनु आवश्यक छ।

१.६ प्राकृतिक सम्पदा

गाउँपालिकामा प्रमुख नदीमा रहेको सेती नदी, कालिगण्डकी रहेका छन्। त्यस्तै गरी खोला खोल्साहरू गाउँपालिका क्षेत्र भित्र रहेका छन्। विभिन्न साना खोला तथा निर्मित कूलोहरू सिंचाइ श्रोतको रुपमा

रहेका छन्। यहाँ विभिन्न पोखरी तथा पानीका मुहानहरू पनि अवस्थित रहेका छन्। गाउँपालिकामा ढुङ्गा खानी र खनिजजन्य पदार्थहरू जस्तैः ढुङ्गा, गिट्टी, बालुवाको रहेको छन्। जैविक विविधताका हिसावले अर्धोष्ण, समसितोष्ण, सितोष्ण हावापानीमा पाइने जीव तथा वनस्पतिहरूमा चितुवा, भालु, वादर, ढेडु, स्याँल, लोखर्के, सर्प, दुम्सी, कालिज आदि पाइन्छन्। वनक्षेत्रमा कडुज, चिलाउने, उतिस, साल, तिजु, काफल आदि प्रमुख रुख विरुवा सहित रिठ्ठा टिमुर, सतावरी, बोझो, कुरिलो, दालचिनी, तेजपात, गुराँस, चिउरी, संजिवन, लहरेगुर्जो, अमला, रुदिले, तितेपाती आदि जडिवुटिहरू यस क्षेत्रमा उपलब्ध छन्।

१.७ विकासका सम्भावनाहरू

ऋषिङ्ग गाउँपालिकामा विकासका प्रशस्त सम्भावनाहरू रहेको छ भन्ने कुरालाई यस क्षेत्रभित्र रहेका प्राकृतिक तथा साँस्कृतिक सम्पदाहरू, आर्थिक अभ्यास र उपलब्ध मानविय पूँजी तथा पूर्वाधार लगायतको अवस्थाले पुष्टि गर्दछ। गाउँ विकासका संम्भावनाहरूलाई देहाय बमोजिमको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका १.७.१: विकासका सम्भावनाहरू

क्र.सं.	विषय क्षेत्र/उपक्षेत्र	सम्भावना
१	प्राकृतिक श्रोत तथा साधन	• अर्धोष्ण, समसितोष्ण, सितोष्ण हावापानी एवं जैविक विविधता • बाह्रै महिना बहने साना नदि तथा खोला • चरण क्षेत्र • समथर भू-भाग
२	आर्थिक	• धान, मकै, कोदो, गहुँ जस्ता उत्पादन • व्यवसायिक फलफूल तथा तरकारी उत्पादन • उन्नत पशुपंक्षीपालन • बैंक तथा वित्तिय सुबिधा विस्तार
३	सामाजिक	• उ.मा.वि. सम्मको शैक्षिक संस्था सम्मको पहुँच • आयुर्वेदिक औषधालय, स्वास्थ्य चौकी, केन्द्र लगायतका स्वास्थ्य सुविधा • पूर्ण सरसफाईका अभ्यास • धारामा आधारित सुरक्षित खानेपानी सुबिधा विस्तार
४	वन तथा वातावरण	• संरक्षित सामुदायिक वन क्षेत्रको व्यवस्थापन
५	भौतिक पूर्वाधार	• सडक पूर्वाधारको विस्तार • विद्युत एवं संचार सुविधाको विस्तार • आवश्यकता अनुसारका पुल तथा कल्भर्टको निर्माण • मुख्य वजारमा पक्की सडक तथा नाला निर्माण
६	सुशासन तथा संस्थागत	• गाउँकार्यपालिका, विषयगत शाखा, समितिको गठन र सञ्चालन • गै.स.स. को विकास कार्यमा संलग्नता

खण्ड दुई
घर तथा पारिवारीक तथ्याङ्क

२.१ परिचय

कुनै देशको निर्धारित सिमानाभित्र निश्चित समयमा अक्सर वसोवास गरिरहेका व्यक्ति तथा परिवारहरूरको जनसाङ्ख्यिक, सामाजिक तथा आर्थिक विवरणहरू व्यवस्थित रुपमा सङ्कलन गर्ने तिनीहरूको प्रशोधन तथा विश्लेषण मार्फत सान्दर्भिक सूचक तथा तथ्याङ्कहरू तयार गरी प्रकाशन गर्ने प्रक्रियालाई जनगणना भनिन्छ। नेपालको सन्दर्भमा राष्ट्रिय जनगणना २०७८ मा देशभित्र अक्सर बसोबास गर्ने हरेक व्यक्ति तथा परिवार कोही नछुट्ने र कोही नदोहोरिने सिद्धान्त अवलम्बन गर्नुको साथै सबै व्यक्तिको पूर्ण सहभागिता होस् भनी जनगणनाको नाम मेरो गणना मेरो सहभागिता राखि पारिवारिक तथा व्यक्तिगत विवरणहरू सङ्कलन गरिएको थियो। यस जनगणनाले जनसङ्ख्याको आकार, बनावट, बृद्धि र वितरणका विवरणहरू मात्र नभई देशको वास्तविक बिम्ब प्रस्तुत गर्ने सामाजिक, आर्थिक तथा जनसङ्ख्यिक सूचकहरू उपलब्ध गराएको छ। यसबाट प्राप्त सूचक तथा तथ्याङ्कहरू देशको समग्र विकासका लागि अवलम्बन गरिने योजना, सार्वजनिक नीति निर्माण र निर्णय प्रक्रियामा प्रयोग गरिन्छन्। जनगणनाबाट देश भित्र अक्सर बसोबास गर्ने हरेक व्यक्ति तथा परिवारहरूको पारिवारिक तथा व्यक्तिगत विवरणहरू तल्लो प्रशासनिक इकाइसम्म प्राप्त हुने भएकोले निर्वाचन क्षेत्र निर्धारण राज्य पूनर्संरचना तथा विकेन्द्रिकरण सापेक्ष योजना, नीति तथा कार्यक्रम तयार गर्नका लागि समेत महत्वपूर्ण हुन्छन्। नेपालमा वि.सं. १९६८ साल देखि जनगणना गर्ने काम शुरु भएको र त्यसपछि प्रत्येक १०/१० वर्षको अन्तरमा जनगणना सञ्चालन हुँदै आएको छ। यस क्रममा वि.सं. २०७८ सालको राष्ट्रिय जनगणना नेपालको बाह्रौं र वि.सं. २०७२ सालमा जारी भएको नेपालको संविधान बमोजिमको संघीय प्रणाली पश्चातको पहिलो जनगणना हो।२०७८ को जनगणनाबाट प्राप्त नतिजाहरूले यस गाउँपालिकाको योजना, सार्वजनिक नीति निर्माण र निर्णय प्रक्रियामा सहयोग पुर्याउनेछन्।

२.२ घर तथा पारिवारिक विवरण

राष्ट्रिय जनगणना २०७८ मा पहिलो पटक घरहरूको गणना भएको र घरहरूको संरचना, तला तथा प्रयोग र घरको उपयुक्तताको पञ्चांस विश्लेषण सम्बन्धी विवरणहरू यहाँ प्रस्तुत गरिएको छ। त्यसै गरी विगतका राष्ट्रिय जनगणनामा जस्तै पारिवारिक विवरणहरूमा परिवारले प्रयोग गर्ने घरको छाना भित्ता भुईं जग आदिको बनोट, परिवारमा उपलब्ध खानेपानी, शौचालय, बत्ती बाल्न र खाना पकाउन प्रयोग हुने इन्धन तथा आवास र घरयासी सुविधा, घर जग्गाको स्वामित्व, अक्सर विदेश बस्ने परिवारका सदस्य सम्बन्धी विवरणहरू आदि तालिकाहरूमा उल्लेख गरिएको छ।

२.३ घरको मुख्य प्रयोग

राष्ट्रिय जनगणना २०७८ अनुसार यस गाउँपालिकामा रहेका कुल ६ हजार १ सय ९७ वटा घरहरूमध्ये मूख्य रुपमा आवासको लागि प्रयोग भएका घर ७६.६८ प्रतिशत, व्यापार व्यवसाय १.० प्रतिशत, गोठ/धन्सार/मतान ९.१८ प्रतिशत, अन्य (जस्तैः भान्सा घर) २.४९ प्रतिशत, खाली घर ८.३६ प्रतिशत, होटल तथा लज ०.०२ प्रतिशत, उद्योग/कलकारखाना ०.२४ प्रतिशत, शैक्षिक १.३६ प्रतिशत, संस्थागत ०.३१ प्रतिशत, सरकारी ०.२४ प्रतिशत, बैंक तथा वित्तीय संस्था ०.०२ प्रतिशत र स्वास्थ्यजन्य ०.११ प्रतिशत रहेका छन् ।

यसै गरी नेपाल, गण्डकी प्रदेश, तनहुँ जिल्ला र ऋषिङ्ग गाउँपिलकाको घरको मुख्य प्रयोग अनुसारको विवरण तुलनात्माक रुपमा तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका नं. २.१ घरको मुख्य प्रयोग अनुसारको विवरण (प्रतिशत)

क्षेत्र	जम्मा घर सङ्ख्या	घरको मुख्य प्रयोग अनुसारको प्रतिशत											
		आवासीय	व्यापार व्यवसाय	सरकारी	शैक्षिक	स्वास्थ्य	उद्योग कलकारखाना	बैंक तथा वित्तीय संस्था	संस्थागत	होटल तथा लज	गोठ /धनसार	अन्य	खाली
ऋषिङ्ग	६१९७	७६.६८	१.००	०.२४	१.३६	०.११	०.२४	०.०२	०.३१	०.०२	९.१८	२.४९	८.३६
तनहुँ	९९२६२	७५.०७	२.७८	०.३१	१.२३	०.२०	०.४२	०.०९	१.०५	०.४८	६.८५	४.११	७.४१
गण्डकी	७७६६८६	६९.८७	२.८९	०.३३	१.२३	०.१९	०.३७	०.१०	०.७८	०.६६	१०.९८	४.७६	७.८४
नेपाल	७५५२०६६	७१.७२	३.०९	०.३७	१.१२	०.२	०.४३	०.०९	०.४१	०.३२	१०.१२	५.८७	६.२६

श्रोतः राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय,काठमाण्डौं।
(https://censusnepal.cbs.gov.np/results)

२.४ घरको तला

राष्ट्रिय जनगणना २०७८ अनुसार यस गाउँपालिकामा रहेका कुल ६ हजार १ सय ९७ वटा घरहरूमध्ये सबैभन्दा बढी ५९.४८ प्रतिशत घर दुई तले रहेका छन्। यसैगरी दोस्रोमा एक तले घर ३५.५७

प्रतिशत छन्। ३ तले घर यस पालिकामा ४.५२ प्रतिशत छन्। विस्तृत विवरण नेपाल, गण्डकी प्रदेश र तनहुँ जिल्लासँगको तुलना तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका नं. २.२ घरको तला अनुसार विवरण (प्रतिशत)

क्षेत्र	जम्मा घर सङ्ख्या	घरको तला अनुसार प्रतिशत							
		१	२	३	४	५-७	८-९	१०+	नखुलेको
ऋषिङ्ग	६१९७	३५.५७	५९.४८	४.५२	०.१६	०.१०	०.००	०.००	०.१८
तनहुँ	९९२६२	५१.२३	३९.१३	७.६२	१.२७	०.४२	०.००	०.००	०.३२
गण्डकी	७७६६८६	४५.७४	४४.८३	७.७९	०.९१	०.३१	०.००	०.००	०.४१
नेपाल	७५५२०६६	५९.८२	२८.७८	९.१७	१.३०	०.६४	०.०१	०.००	०.२८

श्रोतः राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय,काठमाण्डौं।
(https://censusnepal.cbs.gov.np/results)

२.५ आवासीय घर निर्माणमा सरकारी अनुदान प्राप्त परिवार

जनगणनाको दिनबाट विगतमा ४६६९ घरपरिवारमध्ये सरकारी अनुदान लिएका ७ प्रतिशत, नलिएका ९३ प्रतिशत छन्। विस्तृत विवरण नेपाल, गण्डकी प्रदेश र तनहुँ जिल्लासँगको तुलनात्मक तालिका तल प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका नं. २.३ आवासीय घर निर्माणमा सरकारी अनुदान प्राप्त परिवार विवरण (प्रतिशत)

क्षेत्र	परिवार सङ्ख्या (संस्थागत बाहेक)	आवासीय घर निर्माणमा सरकारी अनुदान प्राप्त परिवारको प्रतिशत		
		लिएका	नलिएका	नखुलेको
ऋषिङ्ग	४,६६९	७	९३	०
तनहुँ	८८,५१३	१३	८७	०
गण्डकी	६६१,६३२	१५	८५	०
नेपाल	६६६०८४१	१०.२७	८९.३३	०.४

श्रोतः राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय,काठमाण्डौं।
(https://censusnepal.cbs.gov.np/results)

२.६ वित्तीय संस्थामा बैंक खाता सम्बन्धी विवरणः

ऋषिङ्ग गाउँपालिकामा कम्तिमा एउटा बैंक खाता भएको ४६६९ परिवार मध्ये ६८.१५ प्रतिशत रहेको छ। विस्तृत विवरण नेपाल, गण्डकी प्रदेश र तनहुँ जिल्लासँगको तुलना तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका नं. २.४ वित्तीय संस्थामा बैंक खाता सम्बन्धी विवरण (प्रतिशत)

क्षेत्र	परिवार सङ्ख्या (संथागत बाहेक)	जनसङ्ख्या (संथागत बाहेक)			कम्तिमा एउटा खाता भएको परिवारको प्रतिशत	बैंक खाता भएको व्यक्तिको प्रतिशत		
		जम्मा	पुरुष	महिला		जम्मा	पुरुष	महिला
ऋषिङ्ग	४६६९	१७९१८	८२०८	९७१०	६८.१५	२६.९६	२६.५४	२७.३१
तनहुँ	८८५१३	३२११५३	१५००९४	१७१०५९	७४.४४	३४.३२	३१.७३	३६.५८
गण्डकी	६६१६३२	२४६३६८७	११६८९०९	१२९४७७८	७२.४०	३४.६८	३३.९५	३५.३५
नेपाल	६६६०८४१	२८९८५३६४	१४११८९९१	१४८६६३७३	६१.८९	२५.५६	२६.४२	२४.७४

श्रोतः राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय,काठमाण्डौं।
(https://censusnepal.cbs.gov.np/results)

२.७ प्राविधिक तथा व्यवसायिक शिक्षा वा तालिम सम्बन्धी विवरणः

ऋषिङ्ग गाँउपालिकामा व्यवसायिक तथा प्राबिधिक तालिम लिएको व्यक्ति कम्तिमा १ जना भएको परिवार २५३ र जनसंख्या ३३१ जना रहेको छ।

तालिका नं. २.५ प्राविधिक तथा व्यवसायिक शिक्षा वा तालिम सम्बन्धी विवरण (प्रतिशत)

क्षेत्र	परिवार सङ्ख्या (संस्थागत बाहेक)	१८ वर्ष र सो भन्दा माथिको जनसङ्ख्या	व्यवसायिक तथा प्राबिधिक तालिम लिएको परिवार तथा जनसङ्ख्या			
			व्यवसायिक तथा प्राबिधिक तालिम लिएको व्यक्ति कम्तिमा १ जना भएको परिवार		व्यवसायिक तथा प्राबिधिक तालिम लिएको जनसङ्ख्या	प्रतिशत (१८ वर्ष र सो भन्दा माथिको जनसङ्ख्या)
			सङ्ख्या	प्रतिशत		
ऋषिङ्ग	४६६९	०	२५३	५.४२	३३१	२.६३
तनहुँ	८८५१३	०	९५३०	१०.७७	११६६८	५.२४
गण्डकी	६६१६३२	०	९०९२६	१३.७४	११४९८६	६.७०
नेपाल	६६६०८४१	५०५८२०	८३६१२७	१२.५५	१०८१६४६	५.६७

श्रोतः राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय,काठमाण्डौं।
(https://censusnepal.cbs.gov.np/results)

२.८ घरको स्वामित्व

यस गाउँपालिकामा जनगणनाको समयमा घरको स्वामित्व अनुसार आफ्नै घरमा बस्ने परिवार संख्या ४४१४, भाडामा बस्ने १९७, संस्थागत ११ र अन्य ४७ रहेका छन्। जसको वडागत विवरण तल तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका नं. २.६ घरको स्वामित्व अनुसार परिवार सङ्ख्या

वडा नं.	सङ्ख्या र प्रतिशत	जम्मा परिवार सङ्ख्या	घरको स्वामित्व			
			आफ्नै	भाडामा	संस्थागत	अन्य
१	सङ्ख्या	९८६	८७६	९२	९	९
	%	१००	८८.८४	९.३३	०.९१	०.९१
२	सङ्ख्या	३८२	३४८	१४	०	२०
	%	१००	९१.१०	३.६६	०.००	५.२४
३	सङ्ख्या	४८५	४८०	३	०	२
	%	१००	९८.९७	०.६२	०.००	०.४१
४	सङ्ख्या	५५७	५४३	१२	१	१
	%	१००	९७.४९	२.१५	०.१८	०.१८
५	सङ्ख्या	७०२	६८२	१३	०	७
	%	१००	९७.१५	१.८५	०.००	१.००
६	सङ्ख्या	५९९	५८१	१६	०	२
	%	१००	९६.९९	२.६७	०.००	०.३३
७	सङ्ख्या	५००	४८०	१३	१	६
	%	१००	९६	२.६	०.२	१.२
८	**सङ्ख्या**	४५८	४२४	३४	०	०
	%	१००	९२.५८	७.४२	०.००	०.००
जम्मा	**सङ्ख्या**	४६६९	४४१४	१९७	११	४७
	%	१००	९४.५४	४.२२	०.२४	१.०१

श्रोतः राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय,काठमाण्डौं।
(https://censusnepal.cbs.gov.np/results)

२.९ घरको जग

ऋषिङ्ग गाउँपालिकामा प्रयोग गरेको घरको जगको बनोट अनुसार ४६६९ परिवार मध्ये माटो जडित इट्टा ढुंगा भएको ३९७२, सिमेन्ट जडित इट्टा ढुङ्गा ४०७, ढलान पिल्लरसहितको २३७, काठ/बाँसको खम्बा गाडेको ५०, र अन्य ३ परिवार रहेका छन्।जसको वडागत विस्तृत विवरण तल तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका नं. २.७ प्रयोग गरेको घरको जगको बनोट अनुसार परिवार सङ्ख्या

वडा नं.	सङ्ख्या / %	जम्मा परिवार सङ्ख्या	घरको जग				
			माटो जडित इट्टा ढुंगा	सिमेन्ट जडित इट्टा ढुंगा	ढलान पिल्लर सहितको	काठ/बाँसको खम्बा गाडेको	अन्य
१	सङ्ख्या	९८६	५५९	१९८	२२७	२	०
	%	१००	५६.६९	२०.०८	२३.०२	०.२०	०.००
२	सङ्ख्या	३८२	३७८	४	०	०	०
	%	१००	९८.९५	१.०५	०.००	०.००	०.००
३	सङ्ख्या	४८५	४८३	१	०	१	०
	%	१००	९९.५९	०.२१	०.००	०.२१	०.००
४	सङ्ख्या	५५७	५२५	२९	१	२	०
	%	१००	९४.२५	५.२१	०.१८	०.३६	०.००
५	सङ्ख्या	७०२	५८७	७४	४	३६	१
	%	१००	८३.६२	१०.५४	०.५७	५.१३	०.१४
६	सङ्ख्या	५९९	५७७	१८	०	३	१
	%	१००	९६.३३	३.०१	०.००	०.५०	०.१७
७	सङ्ख्या	५००	४६४	२६	४	५	१
	%	१००	९२.८	५.२	०.८	१	०.२
८	सङ्ख्या	४५८	३९९	५७	१	१	०
	%	१००	८७.१२	१२.४५	०.२२	०.२२	०.००
जम्मा	सङ्ख्या	४६६९	३९७२	४०७	२३७	५०	३
	%	१००	८५.०७	८.७२	५.०८	१.०७	०.०६

श्रोतः राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय,काठमाण्डौं।
(https://censusnepal.cbs.gov.np/results)

२.१० घरको बाहिरी गारो

यस गाउँपालिकामा घरको निर्माण गर्दा बाहिरी गारोको बनोट अनुसार माटो जडित इट्टा ढुङ्गा प्रयोग गरेका ३८५८, सिमेन्ट जडित इट्टा ढुङ्गा प्रयोग गरेका ७४०, काठ/फल्याक प्रयोग गरेका ३४, बाँसजन्य सामाग्री प्रयोग गरेका २७, काँचो इट्टा प्रयोग गरेका ३, जस्ता/टिन प्रयोग गरेका ४, प्रिफ्याब प्रयोग गरेका ० र अन्य प्रयोग गरेका ३ परिवार रहेका छन्।जसको वडागत विवरण तल तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका नं. २.८ आवासीय एकाइको बाहिरी गारोको बनोट अनुसार परिवार सङ्ख्या

वडा नं.	सङ्ख्या / %	जम्मा परिवार	घरको बाहिरी गारो							
			माटो जोडित इट्टा ढुङ्गा	सिमेन्ट जोडित इट्टा ढुङ्गा	काठ/फल्याक	बाँसजन्य सामग्री	काँचो इट्टा	जस्ता/टिन	प्रिफ्याब	अन्य
१	सङ्ख्या	९८६	४९३	४९१	२	०	०	०	०	०
	%	१००	५०.००	४९.८०	०.२०	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००
२	सङ्ख्या	३८२	३७४	७	१	०	०	०	०	०
	%	१००	९७.९१	१.८३	०.२६	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००
३	सङ्ख्या	४८५	४७३	३	८	०	०	०	०	१
	%	१००	९७.५३	०.६२	१.६५	०.००	०.००	०.००	०.००	०.२१
४	सङ्ख्या	५५७	४९४	५३	७	१	२	०	०	०
	%	१००	८८.६९	९.५२	१.२६	०.१८	०.३६	०.००	०.००	०.००
५	सङ्ख्या	७०२	५८८	७९	१०	२१	०	३	०	१
	%	१००	८३.७६	११.२५	१.४२	२.९९	०.००	०.४३	०.००	०.१४
६	सङ्ख्या	५९९	५७१	२३	३	१	०	१	०	०
	%	१००	९५.३३	३.८४	०.५०	०.१७	०.००	०.१७	०.००	०.००
७	सङ्ख्या	५००	४६६	२८	०	४	१	०	०	१
	%	१००	९३.२	५.६	०	०.८	०.२	०	०	०.२
८	**सङ्ख्या**	४५८	३९९	५६	३	०	०	०	०	०
	%	१००	८७.१२	१२.२३	०.६६	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००
जम्मा	**सङ्ख्या**	४६६९	३८५८	७४०	३४	२७	३	४	०	३
	%	१००	८२.६३	१५.८५	०.७३	०.५८	०.०६	०.०९	०.००	०.०६

स्रोतः राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय,काठमाण्डौं।
(https://censusnepal.cbs.gov.np/results)

२.११ घरको छानो

ऋषिङ्ग गाउँपालिकामा घरको छानाको बनोट अनुसार जस्ता/टिन/च्यादरको छाना भएका २६०६, सिमेन्ट/ढलान छाना भएका ३५०, खर/पराल/छवाली छाना भएका १२९, टायल/खपडा/झिंगटीको छाना भएका ९, ढुंगा/स्लेटको छाना भएका १५७१, काठ/फल्याकको छाना भएका ० र अन्य ० परिवार रहेका छन्। घरको छानाको बनोट अनुसार परिवारको सङ्ख्या वडागत रुपमा तल तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका नं. २.९ घरको छानाको बनोट अनुसार परिवारको सङ्ख्या

वडा नं.	सङ्ख्या / %	जम्मा परिवार सङ्ख्या	घरको छानो						
			जस्ता/टिन /च्यादर	सिमेन्ट/ ढलान	खर/पराल/ छ्वाली	टायल/खपडा /झिँगटी	ढुङ्गा/ स्लेट	काठ/ फल्याक	अन्य
१	सङ्ख्या	९८६	६६२	२७२	५	०	४७	०	०
	%	१००	६७.१४	२७.५९	०.५१	०.००	४.७७	०.००	०.००
२	सङ्ख्या	३८२	११२	१	४	०	२६५	०	०
	%	१००	२९.३२	०.२६	१.०५	०.००	६९.३७	०.००	०.००
३	सङ्ख्या	४८५	२६९	०	९	०	२०७	०	०
	%	१००	५५.४६	०.००	१.८६	०.००	४२.६८	०.००	०.००
४	सङ्ख्या	५५७	२४५	७	१३	०	२९१	०	०
	%	१००	४३.९९	१.२६	२.३३	०.००	५२.२४	०.००	०.००
५	सङ्ख्या	७०२	४०४	१६	३६	६	२३९	०	०
	%	१००	५७.५५	२.२८	५.१३	०.८५	३४.०५	०.००	०.००
६	सङ्ख्या	५९९	३१८	३	११	०	२६६	०	०
	%	१००	५३.०९	०.५०	१.८४	०.००	४४.४१	०.००	०.००
७	सङ्ख्या	५००	२७९	१०	२४	२	१८४	०	०
	%	१००	५५.८	२	४.८	०.४	३६.८	०	०
८	सङ्ख्या	४५८	३१७	४१	२७	१	७२	०	०
	%	१००	६९.२१	८.९५	५.९०	०.२२	१५.७२	०.००	०.००
जम्मा	**सङ्ख्या**	४६६९	२६०६	३५०	१२९	९	१५७१	०	०
	%	१००	५५.८१	७.५०	२.७६	०.१९	३३.६५	०.००	०.००

स्रोतः राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय, काठमाण्डौं।
(https://censusnepal.cbs.gov.np/results)

२.१२ घरको भुईं

ऋषिङ्ग गाउँपालिकामा घरको भुईंको बनोट अनुसार ४६६९ घरपरिवार मध्ये माटोको भुइँ भएका ३६८४, काठको फल्याक/बाँस ६८, इट्टा/ढुङ्गा १२, सेरामिक टायल ९, सिमेन्ट ढलान ८८५ र अन्य ११ रहेका छन्। घरको भुईंको बनोट अनुसार परिवार सङ्ख्या वडा अनुसार तल तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका नं. २.१० घरको भुईंको बनोट अनुसार परिवार सङ्ख्या

वडा नं.	जम्मा परिवार सङ्ख्या	घरको भुइं					
		माटो	काठको फल्याक/बाँस	इट्टा/ढुंगा	सेरामिक टायल	सिमेन्ट ढलान	अन्य
१	९८६	४७६	२५	४	२	४७७	२
२	३८२	३६८	२	०	१	११	०
३	४८५	४७०	३	०	०	१२	०
४	५५७	४७६	१०	१	१	६८	१
५	७०२	५५६	३	२	०	१३९	२
६	५९९	५४३	२	०	१	५२	१
७	५००	४२६	१७	१	३	४८	५
८	४५८	३६९	६	४	१	७८	०
जम्मा	४६६९	३६८४	६८	१२	९	८८५	११

स्रोतः राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय, काठमाण्डौं।
(https://censusnepal.cbs.gov.np/results)

२.१३ परिवारमा खानेपानीको मुख्य स्रोत

ऋषिङ्ग गाउँपालिकामा विभिन्न खानेपानीको मुख्य स्रोत अनुसार ४६६९ परिवार मध्ये धारा/पाइप (घर परिसर भित्र) ११९२, धारा/पाइप (घर परिसर बाहिर) २७६१, ट्युबवेल/हातेपम्प ०, ढाकिएको इनार/कुवा २९८, खुला इनार/कुवा ३२४, मूलधारा ७४, नदी/खोला २०, जार/बोत्तल ० र अन्य ० रहेको पाइन्छ। सबै वडाहरूको खानेपानीको मूख्य श्रोत अनुसार घरपरिवार संख्या तल तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका नं. २.११ खानेपानीको मुख्य स्रोत अनुसार परिवार सङ्ख्या

वडा नं.	सङ्ख्या / %	जम्मा परिवार सङ्ख्या	पिउने पानीको मुख्य श्रोत								
			धारा/पाइप (घर परिसर भित्र)	धारा/पाइप (घर परिसर बाहिर)	ट्युबवेल/ हातेपम्प	ढाकिएको इनार/कुवा	खुला इनार/कुवा	मूल धारा	नदी/ खोला	जार /बोत्तल	अन्य
१	सङ्ख्या	९८६	६२	९०४	०	०	२	१८	०	०	०
	%	१००	६.२९	९१.६८	०.००	०.००	०.२०	१.८३	०.००	०.००	०.००
२	सङ्ख्या	३८२	२९०	५०	०	१६	२५	१	०	०	०
	%	१००	७५.९२	१३.०९	०.००	४.१९	६.५४	०.२६	०.००	०.००	०.००
३	सङ्ख्या	४८५	१९६	२८५	०	०	१	०	३	०	०
	%	१००	४०.४१	५८.७६	०.००	०.००	०.२१	०.००	०.६२	०.००	०.००
४	सङ्ख्या	५५७	१८२	२२४	०	४	१२९	१	१७	०	०
	%	१००	३२.६८	४०.२२	०.००	०.७२	२३.१६	०.१८	३.०५	०.००	०.००
५	सङ्ख्या	७०२	२०	५४३	०	१	१०२	३६	०	०	०
	%	१००	२.८५	७७.३५	०.००	०.१४	१४.५३	५.१३	०.००	०.००	०.००
६	सङ्ख्या	५९९	६४	३०९	०	२०५	६	१५	०	०	०
	%	१००	१०.६८	५१.५९	०.००	३४.२२	१.००	२.५०	०.००	०.००	०.००
७	सङ्ख्या	५००	४२	३३४	०	७१	५१	२	०	०	०
	%	१००	८.४	६६.८	०	१४.२	१०.२	०.४	०	०	०
८	**सङ्ख्या**	४५८	३३६	११२	०	१	८	१	०	०	०
	%	१००	७३.३६	२४.४५	०.००	०.२२	१.७५	०.२२	०.००	०.००	०.००
जम्मा	**सङ्ख्या**	४६६९	११९२	२७६१	०	२९८	३२४	७४	२०	०	०
	%	१००	२५.५३	५९.१३	०.००	६.३८	६.९४	१.५८	०.४३	०.००	०.००

२.१४ परिवारमा खाना पकाउन अक्सर प्रयोग गरिने इन्धन

ऋषिङ्ग गाउँपालिकामा खाना पकाउने इन्धनको मुख्य श्रोतको रुपमा धेरै घरपरिवारले काठ/दाउरा प्रयोग गरेको पाइयो।यस पालिकामा रहेका ४६६९ परिवार मध्ये ३८३५ परिवारले काठ/दाउरा, ८१३ ले एल.पि. ग्यास प्रयोग गरेका छन् भने बाँकीले अन्य श्रोतहरू प्रयोग गरेका छन्। परिवारमा खाना पकाउन अक्सर प्रयोग गरिने इन्धन अनुसार परिवार सङ्ख्या वडागत रुपमा तल तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका नं. २.१२ परिवारमा खाना पकाउन अक्सर प्रयोग गरिने इन्धन अनुसार परिवार सङ्ख्या

वडा नं.	सङ्ख्या / %	जम्मा परिवार सङ्ख्या	खाना पकाउने इन्धनको मुख्य श्रोत						
			काठ/दाउरा	एल. पी.ग्यास	बिजुली	गुइठा/ गोरहा	बायो ग्यास	मट्टितेल	अन्य
१	सङ्ख्या	९८६	५०५	४७८	३	०	०	०	०
	५	१००	५१.२२	४८.४८	०.३०	०.००	०.००	०.००	०.००
२	सङ्ख्या	३८२	३५८	२२	२	०	०	०	०
	५	१००	९३.७२	५.७६	०.५२	०.००	०.००	०.००	०.००
३	सङ्ख्या	४८५	४७८	७	०	०	०	०	०
	५	१००	९८.५६	१.४४	०.००	०.००	०.००	०.००	०.००
४	सङ्ख्या	५५७	५२१	३१	१	०	४	०	०
	५	१००	९३.५४	५.५७	०.१८	०.००	०.७२	०.००	०.००
५	सङ्ख्या	७०२	६०८	९०	०	०	४	०	०
	५	१००	८६.६१	१२.८२	०.००	०.००	०.५७	०.००	०.००
६	सङ्ख्या	५९९	५५६	४२	०	०	०	०	१
	५	१००	९२.८२	७.०१	०.००	०.००	०.००	०.००	०.१७
७	सङ्ख्या	५००	४२९	६७	३	०	०	१	०
	५	१००	८५.८	१३.४	०.६	०	०	०.२	०
८	**सङ्ख्या**	४५८	३८०	७६	०	०	२	०	०
	५	१००	८२.९७	१६.५९	०.००	०.००	०.४४	०.००	०.००
जम्मा	**सङ्ख्या**	४६६९	३८३५	८१३	९	०	१०	१	१
	५	१००	८२.१४	१७.४१	०.१९	०.००	०.२१	०.०२	०.०२

स्रोतः राष्ट्रिय जनगणना २०७८,राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय, काठमाण्डौं।
(https://censusnepal.cbs.gov.np/results)

२.१५ परिवारमा बत्ती बाल्न अक्सर प्रयोग गरिने स्रोत

यस गाउँपालिकामा ९४.६७ प्रतिशत घरपरिवारले बत्ति बाल्न अक्सर बिजुली प्रयोग गरेको पाइन्छ भने ४.१३ प्रतिशत घरपरिवारले सोलार/सौर्यउर्जा प्रयोग गरेको पाइन्छ। ऋषिङ्ग गाउँपालिका बत्ति बाल्नको लागि ४४२० घरपरिवारले बिजुली, १९३ घर परिवारले सोलार/सौर्यउर्जा, २० घरपरिवारले मटितेल,

४ परिवारले वायोग्यास र ३२ घरपरिवारले अन्य श्रोत प्रयोग गरेको पाइन्छ। यसरी वडागत रूपमा हेर्दा वडा नं. ६ र ९ मा करिब ९९ प्रतिशत परिवारले विजुली प्रयोग गरेको देखिन्छ। जसको वडागत विवरण तल तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका नं. २.१३ परिवारमा बत्ती बाल्न अक्सर प्रयोग गरिने स्रोत अनुसार परिवार सङ्ख्या

वडा नं.	सङ्ख्या / %	जम्मा परिवार सङ्ख्या	बत्ति बाल्न प्रयोग गरिने इन्धनको मुख्य श्रोत				
			बिजुली	सोलार/सौर्यउर्जा	मटितेल	बायोग्यास	अन्य
१	सङ्ख्या	९८६	९६०	२३	१	०	२
	%	१००	९७.३६	२.३३	०.१०	०.००	०.२०
२	सङ्ख्या	३८२	३६०	१२	०	०	१०
	%	१००	९४.२४	३.१४	०.००	०.००	२.६२
३	सङ्ख्या	४८५	३६७	११३	२	०	३
	%	१००	७५.६७	२३.३०	०.४१	०.००	०.६२
४	सङ्ख्या	५५७	५३२	१९	२	०	४
	%	१००	९५.५१	३.४१	०.३६	०.००	०.७२
५	सङ्ख्या	७०२	६७७	१०	६	०	९
	%	१००	९६.४४	१.४२	०.८५	०.००	१.२८
६	सङ्ख्या	५९९	५९१	३	२	२	१
	%	१००	९८.६६	०.५०	०.३३	०.३३	०.१७
७	सङ्ख्या	५००	४८१	८	६	२	३
	%	१००	९६.२	१.६	१.२	०.४	०.६
८	**सङ्ख्या**	४५८	४५२	५	१	०	०
	%	१००	९८.६९	१.०९	०.२२	०.००	०.००
जम्मा	**सङ्ख्या**	४६६९	४४२०	१९३	२०	४	३२
	%	१००	९४.६७	४.१३	०.४३	०.०९	०.६९

स्रोतः राष्ट्रिय जनगणना २०७८,राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय, काठमाण्डौं।
(https://censusnepal.cbs.gov.np/results)

२.१६ परिवारले प्रयोग गर्ने शौचालय

ऋषिङ्ग गाउँपालिकामा धेरै घरपरिवारले साधारण किसिमको शौचालय प्रयोग गरेको पाइन्छ। तुलनात्मक रूपमा वडा नं. १,२,३ मा फ्लस भएको शौचालय प्रयोग गर्ने परिवार धेरै र अन्यमा धैरै नै कम देखिन्छ। घर परिवारले प्रयोग गर्ने शौचालयको आधारमा वडागत विवरण तल तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका नं. २.१४ परिवारले प्रयोग गर्ने शौचालयको प्रकार अनुसार परिवार सङ्ख्या

वडा नं.	सङ्ख्या / %	जम्मा परिवार सङ्ख्या	परिवारले प्रयोग गर्ने शौचालय				
			फ्लस भएको (सार्वजनिक ढल)	फ्लस भएको (सेप्टिक टयांक)	साधारण	सार्वजनिक	चर्पी नभएको
१	सङ्ख्या	९८६	५१	६१८	३१४	०	३
	%	१००	५.१७	६२.६८	३१.८५	०.००	०.३०
२	सङ्ख्या	३८२	३	२४९	१२८	०	२
	%	१००	०.७९	६५.१८	३३.५१	०.००	०.५२
३	सङ्ख्या	४८५	१२२	२००	१५७	१	५
	%	१००	२५.१५	४१.२४	३२.३७	०.२१	१.०३
४	सङ्ख्या	५५७	२३	४९	४८१	१	३
	%	१००	४.१३	८.८०	८६.३६	०.१८	०.५४
५	सङ्ख्या	७०२	१४	६३	६१९	२	४
	%	१००	१.९९	८.९७	८८.१८	०.२८	०.५७
६	सङ्ख्या	५९९	१३	०	५७९	१	६
	%	१००	२.१७	०.००	९६.६६	०.१७	१.००
७	सङ्ख्या	५००	१०	९	४७२	६	३
	%	१००	२	१.८	९४.४	१.२	०.६
८	सङ्ख्या	४५८	३५	२४	३९७	०	२
	%	१००	७.६४	५.२४	८६.६८	०.००	०.४४
जम्मा	**सङ्ख्या**	४६६९	२७१	१२१२	३१४७	११	२८
	%	१००	५.८०	२५.९६	६७.४०	०.२३	०.६०

श्रोतः राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय,काठमाण्डौं।
(https://censusnepal.cbs.gov.np/results)

२.१७ परिवारमा उपलव्ध साधन/सुविधाहरू

जनगणनाको समयमा घरायसी साधन/सुविधा अनुसार ५ प्रतिशतले कुनै एक सुविधा पनि प्रयोग नभएको परिवार रहेछन् भने ९५ प्रतिशतले कुनै एक सुविधा प्रयोग गरेका रहेछन्।जसको विवरण तल तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका नं. २.१५ घरायसी साधन/सुविधा अनुसारको परिवार सङ्ख्या

वडा नं.		सङ्ख्या / %	गाउँपालिका	१	२	३	४	५	६	७	८
जम्मा परिवार		सङ्ख्या	४६६९	९८६	३८२	४८५	५५७	७०२	५९९	५००	४५८
कुनै सुबिधा नभएको परिवार		सङ्ख्या	२३०	१९	३२	१९	४९	२३	३०	३९	१९
		%	१००	८.२६	१३.९१	८.२६	२१.३०	१०.००	१३.०४	१६.९६	८.२६
कम्तिमा एक सुबिधा भएको परिवार		सङ्ख्या	४४३९	९६७	३५०	४६६	५०८	६७९	५६९	४६१	४३९
		%	१००	२१.७८	७.८८	१०.५०	११.४४	१५.३०	१२.८२	१०.३९	९.८९
घरायसी सुविधाका साधनहरु	रेडियो सुविधा	सङ्ख्या	१४०७	२५५	३६	२९०	११६	२६४	२२०	१८४	४२
		%	१००	१८.१२	२.५६	२०.६१	८.२४	१८.७६	१५.६४	१३.०८	२.९९
	टेलिभिजन	सङ्ख्या	१४०३	४३०	६०	२८	१२४	२५२	१५५	१४८	२०६
		%	१००	३०.६५	४.२८	२.००	८.८४	१७.९६	११.०५	१०.५५	१४.६८
	ल्याण्डलाइन टेलिफोन	सङ्ख्या	२७	८	०	०	४	३	१	५	६
		%	१००	२९.६३	०.००	०.००	१४.८१	११.११	३.७०	१८.५२	२२.२२
	मोबाइल फोन (साधारण)	सङ्ख्या	३८२६	८२६	२०४	४६२	४३२	६४५	५१२	४००	३४५
		%	१००	२१.५९	५.३३	१२.०८	११.२९	१६.८६	१३.३८	१०.४५	९.०२
	स्मार्ट मोबाइल फोन	सङ्ख्या	२९८२	८१०	२७०	२१९	२१९	५८२	३९९	२४८	२३५
		%	१००	२७.१६	९.०५	७.३४	७.३४	१९.५२	१३.३८	८.३२	७.८८
	कम्प्युटर/ल्यापटप	सङ्ख्या	१७४	८८	७	५	१३	९	१५	१६	२१
		%	१००	५०.५७	४.०२	२.८७	७.४७	५.१७	८.६२	९.२०	१२.०७
	इन्टरनेट सुविधा	सङ्ख्या	७१७	४२१	४	१	९१	१९	९७	११	७३
		%	१००	५८.७२	०.५६	०.१४	१२.६९	२.६५	१३.५३	१.५३	१०.१८
	कार/जीप/भ्यान	सङ्ख्या	३१	८	१	२	६	७	२	०	५
		%	१००	२५.८१	३.२३	६.४५	१९.३५	२२.५८	६.४५	०.००	१६.१३
	मोटरसाइकल/स्कुटर	सङ्ख्या	५२९	१९०	१८	२१	४७	१२०	३७	३८	५८

वडा नं.	सङ्ख्या / %	गाउँपालिका	१	२	३	४	५	६	७	८
	%	१००	३५.९२	३.४०	३.९७	८.८८	२२.६८	६.९९	७.१८	१०.९६
साइकल	सङ्ख्या	६१	३३	१	०	१	२१	१	०	४
	%	१००	५४.१०	१.६४	०.००	१.६४	३४.४३	१.६४	०.००	६.५६
विद्युतीय पंखा	सङ्ख्या	७०२	५०२	४	१	४५	१०१	१९	७	२३
	%	१००	७१.५१	०.५७	०.१४	६.४१	१४.३९	२.७१	१.००	३.२८
रेफ्रिजरेटर	सङ्ख्या	२९५	१६८	१२	६	३५	२७	२५	१४	८
	%	१००	५६.९५	४.०७	२.०३	११.८६	९.१५	८.४७	४.७५	२.७१
वासिङ मेशिन	सङ्ख्या	२	२	०	०	०	०	०	०	०
	%	१००	१००	०	०	०	०	०	०	०
एयर कन्डिसनर	सङ्ख्या	१	०	०	०	१	०	०	०	०
	%	१००	०	०	०	१००	०	०	०	०

श्रोतः राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय,काठमाण्डौं। (https://censusnepal.cbs.gov.np/results)

२.१८ परिवारमा अनुपस्थित विदेश रहेको जनसङ्ख्या

यस ऋषिङ्ग गाउँपालिकामा कुल ४६६९ परविार मध्येमा १६०७ (३४.४२%) परिवारमा अनुपस्थित भई कम्तिमा एक जना सदस्य अक्सर विदेशमा बसोबास गरेका छन्। कुल अनुपस्थित विदेश रहेका २२२३ जना मध्येमा ९३.२५ प्रतिशत पुरुष र ६.७५ प्रतिशत महिला रहेका छन्। यस गाउँपालिकाका अक्सर विदेश बसोबास गरेका व्यक्ति कुल गाउँपालिकाको जनसङ्ख्याको १२.४१ प्रतिशत छ जुन तनहुँ जिल्लामा ११.६४ प्रतिशत रहेको छ। यसैगरी अनुपस्थित विदेश पुरुष कुल पुरुषको सङ्ख्याको ११.५७ प्रतिशत र अनुपस्थित महिला कुल महिलाको ०.८४ प्रतिशत छ जुन तनहुँ जिल्लामा क्रमशः १०.३८ र १.२६ प्रतिशत छ।

तालिका नं. २.१६ परिवारमा अनुपस्थित विदेश अक्सर वसोवास गर्ने परिवार र सदस्य सङ्ख्या

विवरण	जम्मा परिवार	कम्तीमा एक जना विदेश अनुपस्थित भएको परिवार	जनसङ्ख्या	अनुपस्थित विदेश सङ्ख्या		
				जम्मा	पुरुष	महिला
ऋषिङ्ग गाउँपालिका	४६६९	१६०७	१७९१८	२२२३	२०७३	१५०
प्रतिशत	१००	३४.४२	१००.००	१२.४१	११.५७	०.८४
तनहुँ जिल्ला	८८५१३	२९०२६	३२११५३	३७३७२	३३३३९	४०३३
प्रतिशत	१००	३२.७९	१००	११.६४	१०.३८	१.२६
गण्डकी	६६१६३२	२०७९१०	२४६६४२७	२८६५९३	२३९७८८	४६८०५
प्रतिशत	१००	३१.४२	१००	११.६२	९.७२	१.९०

स्रोतः राष्ट्रिय जनगणना २०७८,राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय, काठमाण्डौं।
(https://censusnepal.cbs.gov.np/results)

२.१९ परिवारमा अनुपस्थित बिदेश रहेका व्यक्तिहरूको बिदेश जाँदाको उमेर तथा लिङ्ग अनुसारको विवरण

ऋषिङ्ग गाउँपालिकामा ५/५ वर्षको समुहको अध्ययन गर्दा २० देखि २४ वर्ष उमेर समुहको ३४.३७% व्यक्तिहरू बढी विदेश गएको देखिन्छ भने दोस्रोमा १५ देखि १९ वर्ष समुहको २१.२८% देखिन्छ।

तालिका नं. २.१७ परिवारमा अनुपस्थित बिदेश रहेका व्यक्तिहरूको बिदेश जाँदाको उमेर तथा लिङ्ग अनुसारको विवरण

लिङ्ग	जम्मा	विदेश जाँदाको उमेर समूह														उल्लेख नभएको
		००-०४	५-९	१०-१४	१५-१९	२०-२४	२५-२९	३०-३४	३५-३९	४०-४४	४५-४९	५०-५४	५५-५९	६०-६४	६५+	
जम्मा	२२२३	२३	१४	५९	४७३	७६४	३३९	१९७	१२७	६६	३८	१८	१०	३	४	८८
%	१००	१.०३	०.६३	२.६५	२१.२८	३४.३७	१५.२५	८.८६	५.७१	२.९७	१.७१	०.८१	०.४५	०.१३	०.१८	३.९६
पुरुष	२०७३	१६	८	५७	४४३	७२२	३२२	१९०	१२१	६२	३५	१५	९	३	२	६८
%	१००	०.७७	०.३९	२.७५	२१.३७	३४.८३	१५.५३	९.१७	५.८४	२.९९	१.६९	०.७२	०.४३	०.१४	०.१०	३.२८
महिला	१५०	७	६	२	३०	४२	१७	७	६	४	३	३	१	०	२	२०
%	१००	४.६७	४.००	१.३३	२०.००	२८.००	११.३३	४.६७	४.००	२.६७	२.००	२.००	०.६७	०.००	१.३३	१३.३३

श्रोतः राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय,काठमाण्डौं। (https://censusnepal.cbs.gov.np/results)

२.२० परिवारमा अनुपस्थित विदेश रहेका व्यक्तिको विदेश जानुको कारण अनुसारको विवरण

ऋषिङ्ग गाउँ पालिकामा परिवारमा अनुपस्थित विदेश रहेका व्यक्तिहरूको विदेश जानुको कारण अनुसारको विवरणबाट सबैभन्दा धेरै ७८.३२% तलब ज्यालाका लागि गएका छन् भने ८.०१% कामको खोजिमा गएका छन्।यस गाउँपालिकाबाट विदेश जानुको कारण अनुसारको विवरण तल तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका नं. २.१८ परिवारमा अनुपस्थित विदेश रहेका व्यक्तिको विदेश जानुको कारण अनुसारको विवरण

ऋषिङ्ग गाउँपालिका	जम्मा	परिवारमा अनुपस्थित रहनुको कारण						उल्लेख नभएको
		तलब/ज्याल	व्यापार/व्यवसाय	अध्ययन/तालिम	कामको खोजी	आश्रित	अन्य	
जम्मा सङ्ख्या	२२२३	१७४१	६	६०	१७८	१७१	१८	४९
%	१००	७८.३२	०.२७	२.७०	८.०१	७.६९	०.८१	२.२०
पुरुष सङ्ख्या	२०७३	१६७२	६	४२	१७४	१३१	११	३७
%	१००	८०.६६	०.२९	२.०३	८.३९	६.३२	०.५३	१.७८
महिला सङ्ख्या	१५०	६९	०	१८	४	४०	७	१२
%	१००	४६.००	०.००	१२.००	२.६७	२६.६७	४.६७	८.००

श्रोतः राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय,काठमाण्डौं।
(https://censusnepal.cbs.gov.np/results)

२.२१ अक्सर विदेश बसोबास गर्ने व्यक्तिको देश र विदेश जानुको कारण अनुसारको विवरण

ऋषिङ्ग गाउँपालिकाबाट अक्सर विदेश बसोबास गर्ने व्यक्तिको देश र विदेश जानुको कारण अनुसारको अध्ययन गर्दा सबैभन्दा धेरै मध्यपूर्वका देशहरूमा र दोस्रोमा भारतमा तलब/ज्यालाका लागि गएको देखिन्छ।जसको विस्तृत विवरण तल तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका नं. २.१९ अक्सर विदेश बसोबास गर्ने व्यक्तिको देश र विदेश जानुको कारण अनुसारको विवरण

अनुपस्थितको कारण	जम्मा	देश												उल्लेख नभएको
		भारत	सार्क राष्ट्र	आशियान	मध्यपूर्व	अन्य एसिया	युरोपियन देश	अन्य युरोपियन देश	उत्तर अमेरिका	दक्षिण अमेरिका	अफ्रिका	प्यासिफिक	अन्य	
जम्मा	२२२३	७३३	५	१६५	११७८	५०	३४	१८	२१	०	२	६	१	१०
तलब ज्याला	१७४१	५१२	३	१३३	१००९	२८	२५	११	१३	०	२	०	१	४
व्यापार/ व्यवसाय	६	३	०	०	३	०	०	०	०	०	०	०	०	०
अध्ययन /तालिम	६०	२४	०	२	१	१८	६	१	४	०	०	४	०	०
कामको खोजी	१७८	८३	१	१९	६९	१	१	०	०	०	०	२	०	२
आश्रित	१७१	७७	१	८	७५	१	१	१	३	०	०	०	०	४
अन्य	१८	१२	०	०	२	०	१	३	०	०	०	०	०	०
उल्लेख	४९	२२	०	३	१९	२	०	२	१	०	०	०	०	०

श्रोतः राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय,काठमाण्डौं।
(https://censusnepal.cbs.gov.np/results)

२.२२ घर, जग्गामा महिलाको स्वामित्व

गाउँपालिकाका कुल ४६६९ परिवार मध्ये १७.७८ प्रतिशत परिवारमा कम्तिमा एक जना महिला सदस्यको घरको मात्र स्वामित्व रहेको छ भने ७९.५७ प्रतिशत परिवारमा जग्गामा मात्र स्वामित्व रहेको छ।

त्यस्तै २.६६ प्रतिशत परिवारमा महिला सदस्यको स्वामित्वमा घर र जग्गा दुबै रहेको छ। ३७१५ परिवारमा महिला सदस्यको नाममा कुनै प्रकारको स्थायी सम्पत्तिमा स्वामित्व नरहेको पाइएको छ।

तालिका नं. २.२० वडा अनुसार स्थायी सम्पत्तिमा महिलाहरूको स्वामित्व सम्बन्धी विवरण

नेपाल/ प्रदेश/ जिल्ला/पालिका/वडा नं.	जम्मा घर परिवार	घरको मात्र स्वामित्व भएका परिवार	जग्गाको मात्र स्वामित्व भएका परिवार	जग्गा र घर दुबैमा स्वामित्व भएका	घरको मात्र स्वामित्व भएका परिवार	जग्गाको मात्र स्वामित्व नभएका परिवार	जग्गा र घर दुबैमा स्वामित्व नभएका
क्षेत्र	संख्या	सङ्ख्या			प्रतिशत		
नेपाल	६६६०८४१	१५८८९६८	४९६६५४८	१०५३२५	२३.८६	७४.५६	१.५८
गण्डकी	६६१६३२	१८७१४८	४५३४४०	२१०४४	२८.२९	६८.५३	३.१८
तनहुँ	८८५१३	२७८२१	५७९७५	२७१७	३१.४३	६५.५	३.०७
ऋषिङ्ग गाउँपालिका	४६६९	८३०	३७१५	१२४	१७.७८	७९.५७	२.६६
१	९८६	२०७	७५७	२२	२०.९९	७६.७७	२.२३
२	३८२	५९	३१६	७	१५.४५	८२.७२	१.८३
३	४८५	२२	४४७	१६	४.५४	९२.१६	३.३
४	५५७	११८	४३९	०	२१.१८	७८.८२	०
५	७०२	१४५	५३५	२२	२०.६६	७६.२१	३.१३
६	५९९	१०६	४७०	२३	१७.७	७८.४६	३.८४
७	५००	११५	३७६	९	२३	७५.२	१.८
८	४५८	५८	३७५	२५	१२.६६	८१.८८	५.४६

स्रोतः राष्ट्रिय जनगणना २०७८,राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय, काठमाण्डौं।
(https://censusnepal.cbs.gov.np/results)

२.२३ घरको उपयुक्तताको वर्गीकरण

जनगणना २०७८ ले सङ्कलन गरेका घरको बनोट संरचना र किसिम (जग, पर्खाल, छानो, भूई आदि), खानेपानीको मुख्य स्रोत, खाना पकाउन र बत्ती बाल्न प्रयोग हुने इन्धन, शौचालयको सुविधा र अन्य घरायसी सम्पत्तिको आधारमा हाल देशका विभिन्न भूभागमा बसोबास गर्ने परिवारलाई पाँच बरावर भागमा विभाजन गरि आर्थिक अवस्थाको स्तर (Wealth quintile) निर्धारण गरिएको छ। यसरी सूचक निर्माण गर्दा घरायसी उपभोग, साधन तथा सुविधामा न्यून पहुँच भएका पहिलो (तल्लो २०%) बर्गमा र साधन तथा सुविधामा सहज पहुँच रहेका परिवार पाँचौ (माथिल्लो २०%) वर्गमा पर्ने गरि गरिएको छ।
यस वर्गीकरणले देशका सबै परिवारलाई समान २० प्रतिशतमा विभाजन गर्ने हुनाले सबै तल्लो देखि माथिल्लो तहसम्मका पाँचै भागमा २० प्रतिशत नै परिवार भएको देखिन्छ। समग्र देशभरीका परिवारलाई समान ५ भागमा वितरण गर्दा यस नगरपालिकामा भएको घर र घर परिवार कुन भागमा रहेका छन् र तिनको वितरण कस्तो छ भनि विश्लेषण गरिएको छ।

राष्ट्रिय जनगणना २०७८ अनुसार यस गाउँपालिकामा घरको उपयुक्तताको आधारमा वर्गीकरण गर्दा ६.६२ प्रतितशत घर पूर्ण उपयुक्त र ०.२६ घर पूर्ण अनुपयुक्त रहेका छन्। यस गाउँपालिकाको प्रत्येक वडाको परिवारको आर्थिक पञ्चाम्श वर्गिकरण सङ्ख्या र प्रतिशतमा तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका नं. २.२१ घरको उपयुक्तताको वर्गीकरण (Quality of House Quintile in Household Level)

वडा नं	घरपरिवार जम्मा	घरको गुणस्तर (सङ्ख्या)					घरको गुणस्तर (%)				
	जम्मा	पूर्ण उपयुक्त	उपयुक्त	मध्यम उपयुक्त	अनुपयुक्त	पूर्ण अनुपयुक्त	पूर्ण उपयुक्त	उपयुक्त	मध्यम उपयुक्त	अनुपयुक्त	पूर्ण अनुपयुक्त
जम्मा	४६६९	३०९	५२४	३४०१	४२३	१२	६.६२	११.२२	७२.८४	९.०६	०.२६
१	९८६	२९२	२४४	४४६	४	०	२९.६१	२४.७५	४५.२३	०.४१	०
२	३८२	१	१३	३५३	१५	०	०.२६	३.४	९२.४१	३.९३	०
३	४८५	०	१३	४६१	१०	१	०	२.६८	९५.०५	२.०६	०.२१
४	५५७	०	४३	४२५	८७	२	०	७.७२	७६.३	१५.६२	०.३६
५	७०२	७	८२	५३३	७३	७	१	११.६८	७५.९३	१०.४	१
६	५९९	०	२१	४५७	१२१	०	०	३.५१	७६.२९	२०.२	०
७	५००	४	३८	३६९	८७	२	०.८	७.६	७३.८	१७.४	०.४
८	४५८	५	७०	३५७	२६	०	१.०९	१५.२८	७७.९५	५.६८	०

स्रोतः राष्ट्रिय जनगणना २०७८,राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय, काठमाण्डौं।
(https://censusnepal.cbs.gov.np/results)

२.२४ आर्थिक अवस्था अनुसार परिवारको वर्गिकरण (Wealth Quintile in Household Level)

जनगणना २०७८ ले सङ्कलन गरेका घरको बनोट संरचना र किसिम (जग, पर्खाल, छानो, भूई आदि), खानेपानीको मुख्य स्रोत, खाना पकाउन र बत्ती बाल्न प्रयोग हुने इन्धन, शौचालयको सुविधा र अन्य घरायसी सम्पतिको आधारमा हाल देशका विभिन्न भूभागमा बसोबास गर्ने परिवारलाई पाँच बरावर भागमा विभाजन गरि आर्थिक अवस्थाको स्तर (Wealth quintile) निर्धारण गरिएको छ। यसरी सूचक निर्माण गर्दा घरायसी उपभोग, साधन तथा सुविधामा न्यून पहुँच भएका पहिलो (तल्लो २० %) बर्गमा र साधन तथा सुविधामा सहज पहुँच रहेका परिवार पाँचौ (माथिल्लो २० %) वर्गमा पर्ने गरि गरिएको छ।
यस वर्गीकरणले देशका सबै परिवारलाई समान २० प्रतिशतमा विभाजन गर्ने हुनाले सबै तल्लो देखि माथिल्लो तहसम्मका पाँचै भागमा २० प्रतिशत नै परिवार भएको देखिन्छ। समग्र देशभरीका परिवारलाई

समान ५ भागमा वितरण गर्दा यस गाउँपालिकामा भएको घर परिवार कुन भागमा रहेका छन् र तिनको वितरण कस्तो छ भनि विश्लेषण गरिएको छ।

राष्ट्रिय जनगणना २०७८ अनुसार यस गाउँपालिकामा न्यून आर्थिक अवस्था भएका तल्लो अतिगरिब बर्गमा ४८.३ प्रतिशत र माथिल्लो सबैभन्दा माथिल्लो बर्गमा २.८१ प्रतिशत परिवार रहेका छन्। यस गाउँपालिकाको प्रत्येक वडाको परिवारको आर्थिक पञ्चाम्श वर्गिकरण सङ्ख्या र प्रतिशतमा तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका नं.: २.२२ पञ्चम आर्थिक सम्पन्नताको अवस्था अनुसार परिवारको वर्गिकरण (Wealth Quintile in Household Level)

वडा नं	जम्मा घरपरिवार	Wealth Quintile (सङ्ख्या)					Wealth Quintile (%)				
	जम्मा	अतिन्यून वर्ग	न्यून वर्ग	मध्यम वर्ग	उच्च वर्ग	अति उच्च वर्ग	अतिन्यून वर्ग	न्यून वर्ग	मध्यम वर्ग	उच्च वर्ग	अति उच्च वर्ग
जम्मा	४६६९	२२५५	१४३५	४७५	३७३	१३१	४८.३	३०.७३	१०.१७	७.९९	२.८१
१	९८६	१९१	२५०	१४१	२८१	१२३	१९.३७	२५.३५	१४.३	२८.५	१२.४७
२	३८२	१८५	१७१	२३	३	०	४८.४३	४४.७६	६.०२	०.७९	०
३	४८५	३४४	१३२	९	०	०	७०.९३	२७.२२	१.८६	०	०
४	५५७	३३५	१४६	६२	१४	०	६०.१४	२६.२१	११.१३	२.५१	०
५	७०२	३३२	२३७	१०७	२४	२	४७.२९	३३.७६	१५.२४	३.४२	०.२८
६	५९९	३३२	२१९	४२	६	०	५५.४३	३६.५६	७.०१	१	०
७	५००	३०७	१४०	४०	११	२	६१.४	२८	८	२.२	०.४
८	४५८	२२९	१४०	५१	३४	४	५०	३०.५७	११.१४	७.४२	०.८७

खण्ड तीन

जनसाङ्ख्यिक तथ्याङ्क

३.१ जनसाङ्ख्यिक विवरण

नेपालमा वि.सं. १९६८ साल देखि शुरु भएको जनगणना करीब प्रत्येक १०/१० वर्षको अन्तरमा सञ्चालन हुँदै आएको छ। वस.सं १९९८ सम्म सञ्चालन भएका जनगणना समान्य मुड गन्ति (Head count) का रुपमा मात्र सिमित थिए भने वि.सं. २००९/११ साल देखि सञ्चालन भएका जनगणनाहरू अन्तराष्ट्रिय विधि र मापदण्डको प्रयोग गरि जनसंख्याका अन्य विशेषता समेत थपेर सञ्चालन गरिएका कारण आधुनिक (वैज्ञानिक जनगणना) मानिन्छन्। वि.सं. २०१५ मा केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग (हाल राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय) स्थापना भए पछिका सबै जनगणना यस कार्यालय/विभागले गर्दै आएको छ। यस क्रममा वि.सं. २०७८ सालको जनगणना बाह्रौं जनगणना भएको र प्राप्त नतिजा अनुसार तालिकाहरू तल प्रस्तुत गरिएको छ।

३.२ जनसङ्ख्या र लैङ्गिक अनुपात

जनगणनाको अन्तिम नतिजाअनुसार (जनगणना सन्दर्भ दिन २०७८ साल मंसिर ९ गते) ऋषिङ्ग गाउँपालिकाको जनसङ्ख्या १७ हजार ९ सय १८ जना रहेको छ, जुन २०६८ सालको जनसङ्ख्या २५८७० को तुलनामा ७९५२ ले कम देखिन्छ। यसरी उक्त अवधिमा गाउँपालिकाको जनसङ्ख्या ३०.७३ प्रतिशत घटेको देखिन्छ। उक्त अवधि (१० वर्ष ५ महिना) मा सरदर वार्षिक जनसङ्ख्या वृद्धिदर -३.५२ प्रतिशत भएको देखिन्छ जुन नेपालको तुलनामा कम हो। वडागत रूपमा तुलना गर्दा वडा नं. १ मा धेरै र वडा नं. ८ मा कम जनसंख्या देखिन्छ। यस जनगणनामा लैङ्गिक अनुपात ८४.५३ अर्थात १०० जना महिलामा ८४.५ जना पुरुष रहेको छ। यस पालिकाको जनघनत्व ८३ प्रति वर्ग कि.मि. र औषत परिवारको आकार ३.८४ प्रति परिवार रहेको छ। वडा सहितको विस्तृत विवरण तलको तालिकामा प्रस्तुत छ।

तालिका नं. ३.१ वडा अनुसार परिवार सङ्ख्या, जनसङ्ख्या तथा लैङ्गिक अनुपात

क्षेत्र	२०६८		२०७८								वार्षिक जनसङ्ख्या वृद्धिदर	शहरी/ अर्ध-शहरी/ ग्रामीण क्षेत्र
	परिवार सङ्ख्या	जनसङ्ख्या	परिवार सङ्ख्या	जनसङ्ख्या			वडाको प्रतिशत	जनघनत्व	औसत परिवार आकार	लैङ्गिक अनुपात		
				जम्मा	पुरुष	महिला						
वडा नं.	५२१५	२५८७०	४६६९	१७९१८	८२०८	९७१०	१००	८३.३४	३.८४	८४.५३	-३.५२	ग्रामीण
१	७४४	४०७५	९८६	४३८८	२०७०	२३१८	२४.४९	१५४.६७	४.४५	८९.३०	०.७१	ग्रामीण
२	६०९	३०२३	३८२	१४११	६३७	७७४	७.८७	४६.८२	३.६९	८२.३०	-७.३१	ग्रामीण
३	६०७	३२५७	४८५	१८६६	८५५	१०११	१०.४१	५५.००	३.८५	८४.५७	-५.३५	ग्रामीण
४	७२१	३०१०	५५७	१८५५	८३६	१०१९	१०.३५	६७.७१	३.३३	८२.०४	-४.६५	ग्रामीण
५	७४८	३८२३	७०२	२६७१	१२२९	१४४२	१४.९१	६७.३५	३.८०	८५.२३	-३.४४	ग्रामीण
६	७१०	३२९५	५९९	२१२३	९३०	११९३	११.८५	११६.९०	३.५४	७७.९५	-४.२२	ग्रामीण
७	५६८	२९१२	५००	१७९७	७९४	१००३	१०.०३	७७.६७	३.५९	७९.१६	-४.६३	ग्रामीण
८	५०८	२४७५	४५८	१८०७	८५७	९५०	१०.०८	१२६.६१	३.९५	९०.२१	-३.०२	ग्रामीण

स्रोतः राष्ट्रिय जनगणना २०७८,राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय, काठमाण्डौं। (https://censusnepal.cbs.gov.np/results)

३.३ उमेर अनुसार जनसङ्ख्या र आश्रित अनुपात

उमेर अनुसार जनसङ्ख्या र आश्रित अनुपातको अध्ययन गर्दा ऋषिङ्ग गाउँपालिकामा बाल आश्रित ३५.९४% र बृद्ध आश्रित १७.७९% छ भने कूल आश्रित ५३.७४% छ। वडागत रूपमा सबैभन्दा धेरै कूल आश्रित वडा नं. ६ मा ५८.९१% र सबैभन्दा कम वडा नं. १ मा ४६.८५% देखिन्छ। त्यसैगरि बाल आश्रित वडा नं. २ मा धेरै ३९.३५% र वडा नं. ४ मा कम ३१.१४% देखिन्छ भने बृद्ध आश्रित धेरै वडा नं. ७ मा २४.५४% र कम वडा नं. १ मा ९.६७% देखिन्छ।

तालिका नं. ३.२ उमेर अनुसार जनसङ्ख्या र आश्रित अनुपात

वडा नं	उमेर समूह अनुसार जनसङ्ख्या			जम्मा	आश्रित अनुपात		
	०-१४	१५-६४	६५+	जनसङ्ख्या	बाल आश्रित	बृद्ध आश्रित	कुल आश्रित
जम्मा	४१८९	११६५५	२०७४	१७९१८	३५.९४	१७.७९	५३.७४
१	११११	२९८८	२८९	४३८८	३७.१८	९.६७	४६.८५
२	३५१	८९२	१६८	१४११	३९.३५	१८.८३	५८.१८
३	४३३	११८८	२४५	१८६६	३६.४५	२०.६२	५७.०७
४	३८४	१२३३	२३८	१८५५	३१.१४	१९.३	५०.४५
५	६३१	१७३४	३०६	२६७१	३६.३९	१७.६५	५४.०४
६	४८१	१३३६	३०६	२१२३	३६	२२.९	५८.९१
७	३८१	११३७	२७९	१७९७	३३.५१	२४.५४	५८.०५
८	४१७	११४७	२४३	१८०७	३६.३६	२१.१९	५७.५४

स्रोतः राष्ट्रिय जनगणना २०७८,राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय, काठमाण्डौं।
(https://censusnepal.cbs.gov.np/results)

३.४ परिवार सरचना

तालिका नं. ३.३ परिवार संरचना

वडा नं	जनसंख्या (संस्थागत बाहेक)			सङ्ख्या		प्रतिशत	
	जम्मा	पुरुष	महिला	एकल	संयुक्त	एकल	संयुक्त
जम्मा	१७९१८	८२०८	९७१०	७७१३	१०२०५	४३.०५	५६.९५
१	४३८८	२०७०	२३१८	२००३	२३८५	४५.६५	५४.३५
२	१४११	६३७	७७४	५९१	८२०	४१.८९	५८.११
३	१८६६	८५५	१०११	८०४	१०६२	४३.०९	५६.९१
४	१८५५	८३६	१०१९	९२१	९३४	४९.६५	५०.३५
५	२६७१	१२२९	१४४२	१०६९	१६०२	४०.०२	५९.९८
६	२१२३	९३०	११९३	८५१	१२७२	४०.०८	५९.९२
७	१७९७	७९४	१००३	७५०	१०४७	४१.७४	५८.२६
८	१८०७	८५७	९५०	७२४	१०८३	४०.०७	५९.९३

३.४ विधवा र एकल महिलाको अवस्था

ऋषिङ्ग गाउँपालिकामा दश वर्षभन्दा माथिका महिलाको जनसंख्यामा विधवा ७.२७% र एकल महिला ८.४९% रहेका छन्। वडाको तुलनामा सबैभन्दा धेरै विधवार एकल महिला वडा नं. ६ मा र कम वडा नं. ३ मा रहेका छन्। विधवा र एकल महिलाको वडागत विवरण तल तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका नं. ३.२ विधवा र एकल महिलाको अवस्था

वडा नं	१० वर्ष वा सो भन्दा माथिका महिलाको जनसङ्ख्या			प्रतिशत	
	जम्मा	विधवा	एकल महिला	विधवा	एकल महिला
जम्मा	८४१०	६११	७१४	७.२७	८.४९
१	२०२२	७९	९६	३.९१	४.७५
२	६६४	७५	८४	११.३	१२.६५
३	८६४	४९	५९	५.६७	६.८३
४	८९०	९१	९६	१०.२२	१०.७९
५	१२३४	७९	९७	६.४	७.८६
६	१०३३	१३४	१५९	१२.९७	१५.३९
७	८७९	७७	८८	८.७६	१०.०१
८	८२४	२७	३५	३.२८	४.२५

स्रोतः राष्ट्रिय जनगणना २०७८,राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय, काठमाण्डौं।
(https://censusnepal.cbs.gov.np/results)

३.५ लिङ्गका आधारमा परिवार मूली

परिवारमूली भन्नाले घरको आम्दानी खर्चको हिसाबकिताबदेखि सम्पूर्ण घर व्यवाहारको निर्णय गर्ने व्यक्तिलाई बुझाउँछ। ऋषिङ्ग गाउँपालिकामा भएका जम्मा ४६६९ घरपरिवार मध्ये पुरुष परिवारमूली भएका ३११६(६६.७४%) र महिला परिवारमूली भएका १५५३(३३.२६%) रहेका छन्। वडागत रूपमा अध्ययन गर्दा प्रतिशतको आधारमा सबैभन्दा धेरै पुरुष परिवारमूली रहेका वडा नं. ४ मा ७१.९९% र कम वडा नं. ६ मा ६०.१% रहेका छन् भने महिला परिवारमूली वडा नं. ६ मा धेरै ३९.९% र वडा नं. ४ मा कम २८.०१% रहेका छन्।

तालिका नं. ३.३ लिङ्गका आधारमा परिवार मूली

वडा नं	परिवार मूली			परिवार मूलीको %	
	जम्मा	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला
जम्मा	४६६९	३११६	१५५३	६६.७४	३३.२६
१	९८६	६७४	३१२	६८.३६	३१.६४
२	३८२	२५१	१३१	६५.७१	३४.२९

३	४८५	३२५	१६०	६७.०१	३२.९९
४	५५७	४०१	१५६	७१.९९	२८.०१
५	७०२	५००	२०२	७१.२३	२८.७७
६	५९९	३६०	२३९	६०.१	३९.९
७	५००	३१७	१८३	६३.४	३६.६
८	४५८	२८८	१७०	६२.८८	३७.१२

स्रोतः राष्ट्रिय जनगणना २०७८,राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय, काठमाण्डौं।
(https://censusnepal.cbs.gov.np/results)

३.६ उमेरगत (Single year) जनसङ्ख्या र प्रतिशत

ऋषिङ्ग गाउँपालिकामा अक्सर बसोबास गर्ने १७९१८ जना जनसंख्या रहेकोमा पुरुष ८२०८(४५.८%) र महिला ९७१०(५४.२%) रहेका छन्। यस गाउँपालिकामा रहेका सबै उमेरको जनसंख्या तल तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका नं. ३.४ उमेरगत (Single year) जनसङ्ख्या र प्रतिशत

उमेर	जनसङ्ख्या					
	जम्मा	प्रतिशत	पुरुष	प्रतिशत	महिला	प्रतिशत
सबै उमेरका	१७९१८	१००	८२०८	१००	९७१०	१००
0 वर्ष	२०७	१.१६	१०३	१.२५	१०४	१.०७
१ वर्ष	२३२	१.२९	१३२	१.६१	१००	१.०३
२ वर्ष	२५०	१.४०	१११	१.३५	१३९	१.४३
३ वर्ष	२६५	१.४८	१३८	१.६८	१२७	१.३१
४ वर्ष	२४९	१.३९	११६	१.४१	१३३	१.३७
५ वर्ष	२४५	१.३७	११७	१.४३	१२८	१.३२
६ वर्ष	३०२	१.६९	१५३	१.८६	१४९	१.५३
७ वर्ष	२३४	१.३१	१०३	१.२५	१३१	१.३५
८ वर्ष	२५४	१.४२	१२१	१.४७	१३३	१.३७
९ वर्ष	३००	१.६७	१४४	१.७५	१५६	१.६१
१० वर्ष	२८४	१.५८	१३१	१.६०	१५३	१.५८
११ वर्ष	३०५	१.७०	१४९	१.८२	१५६	१.६१
१२ वर्ष	३२५	१.८१	१५५	१.८९	१७०	१.७५
१३ वर्ष	३५७	१.९९	१८१	२.२१	१७६	१.८१
१४ वर्ष	३८०	२.१२	१७६	२.१४	२०४	२.१०
१५ वर्ष	४२३	२.३६	२०६	२.५१	२१७	२.२३
१६ वर्ष	३७५	२.०९	१७५	२.१३	२००	२.०६
१७ वर्ष	३६७	२.०५	१५८	१.९२	२०९	२.१५

उमेर	जनसङ्ख्या					
	जम्मा	प्रतिशत	पुरुष	प्रतिशत	महिला	प्रतिशत
१८ वर्ष	४४०	२.४६	२०३	२.४७	२३७	२.४४
१९ वर्ष	३२५	१.८१	१३३	१.६२	१९२	१.९८
२० वर्ष	३६५	२.०४	१६६	२.०२	१९९	२.०५
२१ वर्ष	३१९	१.७८	१४६	१.७८	१७३	१.७८
२२ वर्ष	२९३	१.६४	१३३	१.६२	१६०	१.६५
२३ वर्ष	२८३	१.५८	१३०	१.५८	१५३	१.५८
२४ वर्ष	२८३	१.५८	११२	१.३६	१७१	१.७६
२५ वर्ष	३१७	१.७७	१४२	१.७३	१७५	१.८०
२६ वर्ष	२८९	१.६१	१३०	१.५८	१५९	१.६४
२७ वर्ष	२१०	१.१७	९८	१.१९	११२	१.१५
२८ वर्ष	२८७	१.६०	१२२	१.४९	१६५	१.७०
२९ वर्ष	१९३	१.०८	८९	१.०८	१०४	१.०७
३० वर्ष	२३५	१.३१	१०६	१.२९	१२९	१.३३
३१ वर्ष	१६८	०.९४	८२	१.००	८६	०.८९
३२ वर्ष	१९५	१.०९	८६	१.०५	१०९	१.१२
३३ वर्ष	१६४	०.९२	७४	०.९०	९०	०.९३
३४ वर्ष	१३६	०.७६	५१	०.६२	८५	०.८८
३५ वर्ष	२११	१.१८	७२	०.८८	१३९	१.४३
३६ वर्ष	१८०	१.००	७३	०.८९	१०७	१.१०
३७ वर्ष	१५१	०.८४	६८	०.८३	८३	०.८५
३८ वर्ष	२२७	१.२७	८९	१.०८	१३८	१.४२
३९ वर्ष	१७१	०.९५	६१	०.७४	११०	१.१३
४० वर्ष	२७८	१.५५	११६	१.४१	१६२	१.६७
४१ वर्ष	१६०	०.८९	७२	०.८८	८८	०.९१
४२ वर्ष	१९६	१.०९	८६	१.०५	११०	१.१३
४३ वर्ष	२२४	१.२५	८१	०.९९	१४३	१.४७
४४ वर्ष	१७९	१.००	८४	१.०२	९५	०.९८
४५ वर्ष	२४३	१.३६	१०३	१.२५	१४०	१.४४
४६ वर्ष	२०८	१.१६	९१	१.११	११७	१.२०
४७ वर्ष	१५७	०.८८	७१	०.८७	८६	०.८९
४८ वर्ष	२३२	१.२९	९४	१.१५	१३८	१.४२

उमेर	जनसङ्ख्या					
	जम्मा	प्रतिशत	पुरुष	प्रतिशत	महिला	प्रतिशत
४९ वर्ष	१६६	०.९३	७६	०.९३	९०	०.९३
५० वर्ष	३१४	१.७५	१३६	१.६६	१७८	१.८३
५१ वर्ष	१८५	१.०३	९१	१.११	९४	०.९७
५२ वर्ष	२२२	१.२४	१०९	१.३३	११३	१.१६
५३ वर्ष	२४०	१.३४	९७	१.१८	१४३	१.४७
५४ वर्ष	२०५	१.१४	११२	१.३६	९३	०.९६
५५ वर्ष	२३९	१.३३	११०	१.३४	१२९	१.३३
५६ वर्ष	१८४	१.०३	८९	१.०८	९५	०.९८
५७ वर्ष	१६६	०.९३	७७	०.९४	८९	०.९२
५८ वर्ष	२२९	१.२८	१०८	१.३२	१२१	१.२५
५९ वर्ष	१५३	०.८५	८९	१.०८	६४	०.६६
६० वर्ष	२३०	१.२८	१०५	१.२८	१२५	१.२९
६१ वर्ष	१५३	०.८५	७१	०.८७	८२	०.८४
६२ वर्ष	१७२	०.९६	८०	०.९७	९२	०.९५
६३ वर्ष	१६२	०.९०	७०	०.८५	९२	०.९५
६४ वर्ष	१५१	०.८४	७५	०.९१	७६	०.७८
६५ वर्ष	२०५	१.१४	९९	१.२१	१०६	१.०९
६६ वर्ष	१४१	०.७९	६९	०.८४	७२	०.७४
६७ वर्ष	१६२	०.९०	८१	०.९९	८१	०.८३
६८ वर्ष	१६३	०.९१	७४	०.९०	८९	०.९२
६९ वर्ष	१२५	०.७०	७३	०.८९	५२	०.५४
७० वर्ष	१५६	०.८७	६१	०.७४	९५	०.९८
७१ वर्ष	११९	०.६६	४८	०.५८	७१	०.७३
७२ वर्ष	१३८	०.७७	६९	०.८४	६९	०.७१
७३ वर्ष	१०६	०.५९	४६	०.५६	६०	०.६२
७४ वर्ष	८७	०.४९	४५	०.५५	४२	०.४३
७५ वर्ष	७८	०.४४	४३	०.५२	३५	०.३६
७६ वर्ष	७४	०.४१	३४	०.४१	४०	०.४१
७७ वर्ष	१०५	०.५९	४७	०.५७	५८	०.६०
७८ वर्ष	४९	०.२७	२४	०.२९	२५	०.२६
७९ वर्ष	२९	०.१६	१४	०.१७	१५	०.१५

उमेर	जनसङ्ख्या					
	जम्मा	प्रतिशत	पुरुष	प्रतिशत	महिला	प्रतिशत
८० वर्ष	६१	०.३४	२९	०.३५	३२	०.३३
८१ वर्ष	४३	०.२४	२०	०.२४	२३	०.२४
८२ वर्ष	३२	०.१८	१७	०.२१	१५	०.१५
८३ वर्ष	३९	०.२२	१९	०.२३	२०	०.२१
८४ वर्ष	२४	०.१३	९	०.११	१५	०.१५
८५ वर्ष	१७	०.०९	७	०.०९	१०	०.१०
८६ वर्ष	१८	०.१०	६	०.०७	१२	०.१२
८७ वर्ष	१९	०.११	८	०.१०	११	०.११
८८ वर्ष	२३	०.१३	१३	०.१६	१०	०.१०
८९ वर्ष	७	०.०४	२	०.०२	५	०.०५
९० वर्ष	१६	०.०९	९	०.११	७	०.०७
९१ वर्ष	९	०.०५	७	०.०९	२	०.०२
९२ वर्ष	६	०.०३	३	०.०४	३	०.०३
९३ वर्ष	९	०.०५	२	०.०२	७	०.०७
९४ वर्ष	३	०.०२	१	०.०१	२	०.०२
९५ वर्ष	१	०.०१	१	०.०१	०	०.००
९६ वर्ष	३	०.०२	०	०.००	३	०.०३
९७ वर्ष	०	०.००	०	०.००	०	०.००
९८ वर्ष	०	०.००	०	०.००	०	०.००
९९ वर्ष	०	०.००	०	०.००	०	०.००
१०० वर्ष र माथि	७	०.०४	०	०.००	७	०.०७

३.७ उमेर समूहअनुसार जनसङ्ख्याको संरचना

यस गाउँपालिकामा जनसङ्ख्याको उमेरगत संरचनालाई ५ वर्षको उमेर समूहमा विभाजन गरी अध्ययन गर्दा १५ देखि १९ वर्ष उमेर समूहमा कुल जनसङ्ख्याको सबैभन्दा बढी प्रतिशत (१०.७७%) रहेको छ। जनसङ्ख्या ११ देखि १४ वर्ष उमेर समूहमा ९.२१ प्रतिशत जनसङ्ख्या रहेको छ। पुरुषको हकमा कुल पुरुष जनसङ्ख्याको सबैभन्दा धेरै (१०.६६%) १५ देखि १९ वर्ष उमेर समूह र महिलातर्फ कुल महिलाको सबैभन्दा धेरै (१०.८७%) १५ देखि १९ वर्ष उमेर समुहका व्यक्तिहरू रहेको छ। २० देखि २४ वर्ष उमेर समुह पछि उमेर वढ्दै जाँदा जनसङ्ख्याको प्रतिशत पनि कम हुँदै गएको छ। गाउँपालिकाको उमेर समुहअनुसारको जनसङ्ख्या प्रस्तुत तालिकामा दिइएको छ। दिइएको जनसङ्ख्या पिरामिड अनुसार ३० वर्ष अगाडि सामान्यतया पुरुषको जनसङ्ख्या महिलाको भन्दा बढि देखिएको छ।

३० वर्ष देखि माथि पुरुषको भन्दा महिलाको जनसङ्ख्या बढ्दै गएको अवस्था छ। यसको अर्थ जन्मँदा पुरुषहरू बढी जन्मने र उमेर बढ्दै जाँदा अनुपस्थित जनसङ्ख्या (विदेश/स्वदेश) मा पुरुषको सङ्ख्या बढी भएको कारणले ३० वर्ष भन्दा माथि महिलाहरूको अक्सर बसोबास बढी रहेको देखिन्छ।

चित्र नं. ३.१ गाउँपालिकाको जनसङ्ख्या पिरामिड

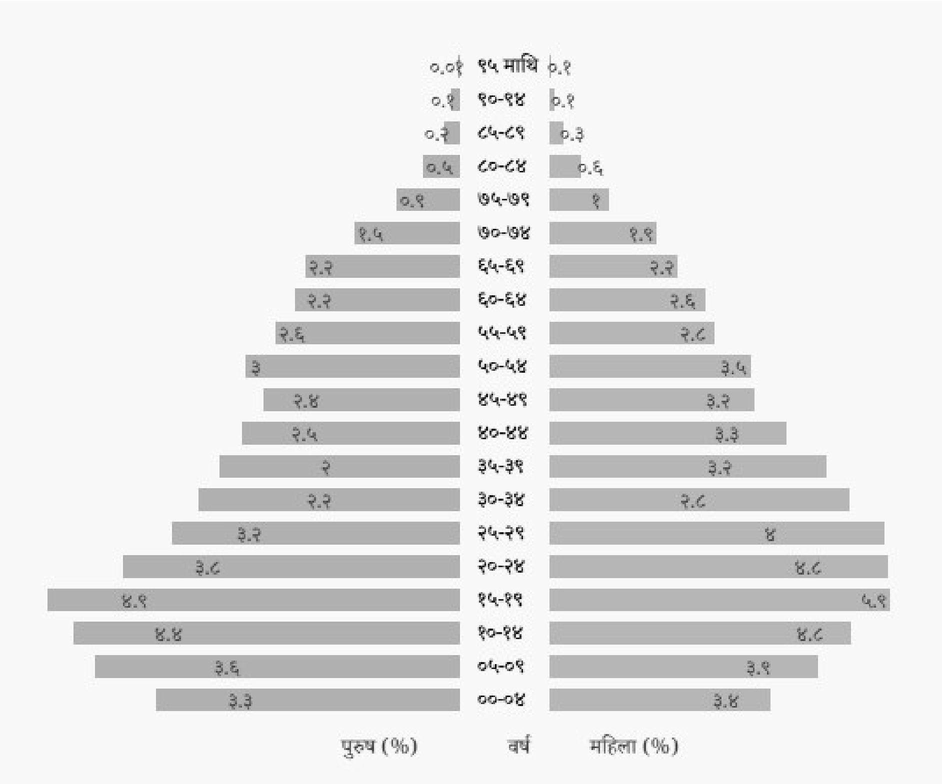

स्रोतः राष्ट्रिय जनगणना २०७८,राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय, काठमाण्डौं।
(https://censusnepal.cbs.gov.np/results)

३.८ उमेर समूह अनुसार जनसङ्ख्या र लैङ्गिक अनुपात

ऋषिङ्ग गाउँपालिकामा रहेको उमेर समुह अनुसारको जनसंख्यालाई अध्ययन गर्दा सबैभन्दा धेरै १५ देखि १९ वर्ष समुहको जनसंख्या १०.७७% देखिन्छ। ५/५ वर्षको समुहमा विभाजन गरि जनसंख्याको वितरण तल तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका नं. ३.६ उमेर समूह अनुसार जनसङ्ख्या र लैङ्गिक अनुपात

उमेर समूह	जम्मा		पुरुष		महिला		लैङ्गिक अनुपात प्रतिशत
	जनसङ्ख्या	प्रतिशत	जनसङ्ख्या	प्रतिशत	जनसङ्ख्या	प्रतिशत	
ऋषिङ्ग गा.पा. जम्मा	१७९१८	१००	८२०८	१००	९७१०	१००	८४.५३
००-०४ वर्ष	१२०३	६.७१	६००	७.३१	६०३	६.२१	९९.५०
०५-०९ वर्ष	१३३५	७.४५	६३८	७.७७	६९७	७.१८	९१.५४
१०-१४ वर्ष	१६५१	९.२१	७९२	९.६५	८५९	८.८५	९२.२०
१५-१९ वर्ष	१९३०	१०.७७	८७५	१०.६६	१०५५	१०.८७	८२.९४
२०-२४ वर्ष	१५४३	८.६१	६८७	८.३७	८५६	८.८२	८०.२६
२५-२९ वर्ष	१२९६	७.२३	५८१	७.०८	७१५	७.३६	८१.२६
३०-३४ वर्ष	८९८	५.०१	३९९	४.८६	४९९	५.१४	७९.९६
३५-३९ वर्ष	९४०	५.२५	३६३	४.४२	५७७	५.९४	६२.९१
४०-४४ वर्ष	१०३७	५.७९	४३९	५.३५	५९८	६.१६	७३.४१
४५-४९ वर्ष	१००६	५.६१	४३५	५.३०	५७१	५.८८	७६.१८
५०-५४ वर्ष	११६६	६.५१	५४५	६.६४	६२१	६.४०	८७.७६
५५-५९ वर्ष	९७१	५.४२	४७३	५.७६	४९८	५.१३	९४.९८
६०-६४ वर्ष	८६८	४.८४	४०१	४.८९	४६७	४.८१	८५.८७
६५-६९ वर्ष	७९६	४.४४	३९६	४.८२	४००	४.१२	९९.००
७०-७४ वर्ष	६०६	३.३८	२६९	३.२८	३३७	३.४७	७९.८२

उमेर समूह	जम्मा		पुरुष		महिला		लैङ्गिक अनुपात प्रतिशत
	जनसङ्ख्या	प्रतिशत	जनसङ्ख्या	प्रतिशत	जनसङ्ख्या	प्रतिशत	
७५-७९ वर्ष	३३५	१.८७	१६२	१.९७	१७३	१.७८	९३.६४
८०-८४ वर्ष	१९९	१.११	९४	१.१५	१०५	१.०८	८९.५२
८५-८९ वर्ष	८४	०.४७	३६	०.४४	४८	०.४९	७५.००
९०-९४ वर्ष	४३	०.२४	२२	०.२७	२१	०.२२	१०४.७६
९५+ वर्ष	११	०.०६	१	०.०१	१०	०.१०	१०.००

स्रोतः राष्ट्रिय जनगणना २०७८,राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय, काठमाण्डौं।
(https://censusnepal.cbs.gov.np/results)

३.९ बालबालिकाहरूको लैङ्गिक अनुपात

बालबालिका(०-१७वर्ष) हरूको लैङ्गिक अनुपातलाई हेर्दा समग्र गाउँपालिकामा ९२.२४ अथवा १०० महिला बराबर ९२.२४ पूरुष रहेको देखिन्छ।वडागत रुपमा लैङ्गिक अनुपात धेरै भएको वडा नं. ८ (१०२.६८) र कम वडा नं. ७ (८६.७६) रहेको छ।वडाहरू अनुसार बालबालिकाहरूको लैङ्गिक अनुपात तल तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका नं. ३.७ बालबालिकाहरूको लैङ्गिक अनुपात

वडा नं	बालबालिका (०-१७ वर्ष)			लैङ्गिक अनुपात
	जम्मा	पुरुष	महिला	
जम्मा	५३५४	२५६९	२७८५	९२.२४
१	१४११	६८८	७२३	९५.१६
२	४४४	२०९	२३५	८८.९४
३	५५४	२६५	२८९	९१.७
४	५०१	२३६	२६५	८९.०६
५	८०३	३७७	४२६	८८.५
६	६०४	२९०	३१४	९२.३६
७	५०८	२३६	२७२	८६.७६
८	५२९	२६८	२६१	१०२.६८

स्रोतः राष्ट्रिय जनगणना २०७८,राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय, काठमाण्डौं।
(https://censusnepal.cbs.gov.np/results)

३.१० विशेष उमेर अनुसारको जनसङ्ख्या

विशेष उमेर समुह अनुसार तनहुँ र ऋषिङ्ग गाउँपालिकाको जनसङ्ख्या विवरण तल तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका नं ३.८ विशेष उमेर समुह अनुसार तनहुँ र ऋषिङ्ग गाउँपालिकाको जनसङ्ख्या

उमेर समुह अनुसार तनहुँ र ऋषिङ्ग गाउँपालिकाको जनसङ्ख्या					**कैफियत**
उमेर समूह	**२०७८ तनहुँ**		**२०७८ ऋषिङ्ग गाउँपालिका**		
	जम्मा	**प्रतिशत**	**जम्मा**	**प्रतिशत**	
१ वर्ष भन्दा कम	३४६७	१.०८	२०७	१.१६	खोपको पहुँच हुनु पर्ने जनसंख्या
५ वर्ष भन्दा कम	२१९०५	६.८२	१२०३	६.७१	पोषणको ख्याल गर्नुपर्ने जनसंख्या
०-१४ वर्ष	७७१८२	२४.०३	४१८९	२३.३८	१५ वर्षमूनीका आश्रित जनसङ्ख्या
१६ वर्ष वा सो भन्दा बढी	२३७५७७	७३.९८	१३३०६	७४.२६	नागरिकता प्रमाणपत्र प्राप्त गर्न योग्य उमेर समूह
१०-१८ वर्ष	०	०.००	०	०.००	किशोर किशोरी
१५-५९ वर्ष	२०१२६९	६२.६७	१०७८७	६०.२०	क्रियाशील श्रमशक्ति
६० वर्ष र सो भन्दा बढि	४२७०२	१३.३०	२९४२	१६.४२	बृद्ध बृद्धाको जनसंख्या

उमेर समुह अनुसार तनहुँ र ऋषिङ्ग गाउँपालिकाको जनसङ्ख्या					कैफियत
उमेर समूह	२०७८ तनहुँ		२०७८ ऋषिङ्ग गाउँपालिका		
	जम्मा	प्रतिशत	जम्मा	प्रतिशत	
१६-४० वर्ष	१३१४५२	४०.९३	६४६२	३६.०६	युवा जनसङ्ख्या
६८ वर्ष वा सो भन्दा माथी	२२१०४	६.८८	१५६६	८.७४	सामाजिक सुरक्षा भत्ता पाउनु पर्ने जनसंख्या
१५-४९ वर्ष महिला	९४३२६	२९.३७	४८७१	२७.१८	प्रजनन् उमेरका जनसंख्या

स्रोतः राष्ट्रिय जनगणना २०७८,राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय, काठमाण्डौं।
(https://censusnepal.cbs.gov.np/results)

३.११ विशेष उमेर समूहका आधारमा जनसङ्ख्या

ऋषिङ्ग गाउँपालिकाको विशेष उमेर समूहका आधारमा वडा अनुसारको जनसङ्ख्या तल तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका नं. ३.९ विशेष उमेर समूहका आधारमा जनसङ्ख्या

वडा नं		जम्मा	१	२	३	४	५	६	७	८
जम्मा जनसङ्ख्या	जम्मा	१७९१८	४३८८	१४११	१८६६	१८५५	२६७१	२१२३	१७९७	१८०७
	पुरुष	८२०८	२०७०	६३७	८५५	८३६	१२२९	९३०	७९४	८५७
	महिला	९७१०	२३१८	७७४	१०११	१०१९	१४४२	११९३	१००३	९५०
१ वर्ष मूनिको जनसङ्ख्या	पुरुष	१०३	२०	११	१०	१५	२२	७	६	१२
	महिला	१०४	१४	७	१५	१०	२६	१४	१२	६
०-४ वर्षको जनसङ्ख्या	पुरुष	६००	१२८	५६	६४	६१	१०८	७८	४५	६०
	महिला	६०३	१२१	४७	७३	५९	१०६	७८	५७	६२

वडा नं		जम्मा	१	२	३	४	५	६	७	८
०-१४ वर्षको जनसङ्ख्या	पुरुष	२०३०	५५६	१६४	२०५	१८५	३०५	२३३	१७४	२०८
	महिला	२१५९	५५५	१८७	२२८	१९९	३२६	२४८	२०७	२०९
१६-२४ वर्षको जनसङ्ख्या	पुरुष	१३५६	३८७	१०४	१४९	१२९	१९५	१४२	११०	१४०
	महिला	१६९४	४७९	१२०	१७८	१७५	२४१	१९३	१५४	१५४
१६-४० वर्षको जनसङ्ख्या	पुरुष	२८१५	८६२	२०७	२६४	२८०	४०२	२६४	२३१	३०५
	महिला	३६४७	१०६७	२५१	३४२	३६७	५००	४०२	३५७	३६१
१६+ वर्षको जनसङ्ख्या	पुरुष	५९७२	१४६९	४५४	६२८	६३२	८९६	६७६	५९२	६२५
	महिला	७३३४	१७०४	५६६	७६४	८००	१०७७	९२६	७७२	७२५
०-१७ वर्षको जनसङ्ख्या	पुरुष	२५६९	६८८	२०९	२६५	२३६	३७७	२९०	२३६	२६८
	महिला	२७८५	७२३	२३५	२८९	२६५	४२६	३१४	२७२	२६१
१५-५९ वर्षको जनसङ्ख्या	पुरुष	४७९७	१३१९	३६८	४६९	४९१	७१४	४९८	४४३	४९५
	महिला	५९९०	१५५६	४५२	५९१	६२९	८९०	७०१	६०१	५७०
६०+ वर्षको जनसङ्ख्या	पुरुष	१३८१	१९५	१०५	१८१	१६०	२१०	१९९	१७७	१५४
	महिला	१५६१	२०७	१३५	१९२	१९१	२२६	२४४	१९५	१७१
६५+ वर्षको जनसङ्ख्या	पुरुष	९८०	१३६	७९	११८	११६	१४४	१४१	१३१	११५
	महिला	१०९४	१५३	८९	१२७	१२२	१६२	१६५	१४८	१२८
६८+ वर्षको जनसङ्ख्या	पुरुष	७३१	९९	६१	९३	८६	१०२	१०२	९८	९०
	महिला	८३५	११८	७१	९६	९५	१२३	११७	११५	१००
१५-४९ वर्षको महिलाको जनसङ्ख्या	महिला	४८७१	१३३९	३४२	४४९	५१२	७२२	५५७	४८२	४६८

३.१२ गाउँपालिकामा जातजातिको सङ्ख्यात्मक अवस्था

ऋषिङ्ग गाउँपालिकाको १७९१८ जम्मा जनसंख्या मध्ये सबैभन्दा बढी मगर १२२२४(६८.२२%), विश्वकर्मा/कामी ११३७(६.३५%), क्षेत्री ९५०(५.३०%) रहेका छन्। यस गाउँपालिकामा रहेका सम्पूर्ण जातजातिहरूको संख्या तल तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका नं. ३.१० गाउँपालिकामा जातजातिको सङ्ख्यात्मक अवस्था

क्र. सं.	जात/जाति	जम्मा		पुरुष		महिला	
		सङ्ख्या	%	सङ्ख्या	%	सङ्ख्या	%
	जम्मा	१७९१८	१००	८२०८	१००	९७१०	१००
१	क्षेत्री	९५०	५.३०	४०९	४.९८	५४१	५.५७
२	ब्राह्मण पहाड	१६६	०.९३	८६	१.०५	८०	०.८२
३	मगर	१२२२४	६८.२२	५५८१	६७.९९	६६४३	६८.४१
४	नेवा/नेवार	६०४	३.३७	२९१	३.५५	३१३	३.२२
५	विश्वकर्मा/कामी	११३७	६.३५	५५१	६.७१	५८६	६.०४
६	गुरुङ	२४७	१.३८	११३	१.३८	१३४	१.३८
७	परियार/दमाई	४०६	२.२७	१८३	२.२३	२२३	२.३०
८	ठकुरी	५१६	२.८८	२१७	२.६४	२९९	३.०८
९	मिजार/सार्की	८०९	४.५२	३६८	४.४८	४४१	४.५४
१०	तेली	१०	०.०६	६	०.०७	४	०.०४
११	सन्यासी/दशनामी	९३	०.५२	४८	०.५८	४५	०.४६
१२	कुमाल	१४७	०.८२	६४	०.७८	८३	०.८५
१३	घर्ती/भुजेल	६१	०.३४	२९	०.३५	३२	०.३३
१४	माझी	१०५	०.५९	४३	०.५२	६२	०.६४
१५	दरै	३८५	२.१५	१८१	२.२१	२०४	२.१०
१६	वोटे	२३	०.१३	१२	०.१५	११	०.११
१७	अन्य	३५	०.२०	२६	०.३२	९	०.०९

स्रोतः राष्ट्रिय जनगणना २०७८,राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय, काठमाण्डौं।
(https://censusnepal.cbs.gov.np/results)

३.१३ मातृभाषा र लिङ्गका आधारमा जनसङ्ख्या अवस्था

यस गाउँपालिकामा राष्ट्रिय जनगणना २०७८ अनुसार ११ मातृभाषा रहेकोमा मगर भाषाको बाहुल्यता बढी छ। मगर धुत भाषा बोल्नेको संख्या सबैभन्दा बढी १२०९७(६७.५१**%**), नेपाली ४२३१(२३.६१%), नेपाल भाषा/नेवारी ५९४(३.३२**%)** रहेका छन्।यस गाउँपालिकामा रहेका मातृभाषाहरूको विवरण तल तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका नं. ३.११ मातृभाषा र लिङ्गका आधारमा जनसङ्ख्या अवस्था

मातृ भाषा	जम्मा		पुरुष		महिला	
	सङ्ख्या	%	सङ्ख्या	%	सङ्ख्या	%
सबै मातृभाषा	१७९१८	१००	८२०८	१००	९७१०	१००
नेपाली	४२३१	२३.६१	१९४३	२३.६७	२२८८	२३.५६

मातृ भाषा	जम्मा		पुरुष		महिला	
	सङ्ख्या	%	सङ्ख्या	%	सङ्ख्या	%
भोजपुरी	५३	०.३०	२४	०.२९	२९	०.३०
नेपाल भाषा/नेवारी	५९४	३.३२	२८६	३.४८	३०८	३.१७
मगर धुत	१२०९७	६७.५१	५५२४	६७.३०	६५७३	६७.६९
गुरुङ	२४७	१.३८	११३	१.३८	१३४	१.३८
राजवंशी	१९	०.११	५	०.०६	१४	०.१४
माझी	१०५	०.५९	४३	०.५२	६२	०.६४
कुमाल	१३३	०.७४	५७	०.६९	७६	०.७८
दरै	३८३	२.१४	१८०	२.१९	२०३	२.०९
वोटे	२३	०.१३	१२	०.१५	११	०.११
अन्य	३३	०.१८	२१	०.२६	१२	०.१२

स्रोतः राष्ट्रिय जनगणना २०७८,राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय, काठमाण्डौं।
(https://censusnepal.cbs.gov.np/results)

३.१४ धर्म र लिङ्गका आधारमा जनसङ्ख्या

ऋषिङ्ग गाउँपालिकामा धर्मको आधारमा हिन्दु १७०२१(९४.९९%), बौद्ध ४३६(२.४३%), क्रिस्चियन ३४५(१.९३%), प्रकृति ७७(०.४३%) र वोन ३८(०.२१%) रहेका छन्। धर्म र लिङ्गका आधारमा यस पालिकामा रहेको जनसङ्ख्या तल तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका नं. ३.१२ धर्म र लिङ्गका आधारमा जनसङ्ख्या

	जम्मा जनसङ्ख्या	धर्म									
		हिन्दु	वौद्ध	इस्लाम	किराँत	क्रिश्चियन	प्रकृति	वोन	जैन	बहाई	शिख
जम्मा	१७९१८	१७०२१	४३६	१	०	३४५	७७	३८	०	०	०
प्रतिशत	१००	९४.९९	२.४३	०.०१	०.००	१.९३	०.४३	०.२१	०.००	०.००	०.००
पुरुष	८२०८	७७९९	२०३	१	०	१५०	३८	१७	०	०	०
प्रतिशत	१००	९५.०२	२.४७	०.०१	०.००	१.८३	०.४६	०.२१	०.००	०.००	०.००
महिला	९७१०	९२२२	२३३	०	०	१९५	३९	२१	०	०	०
प्रतिशत	१००	९४.९७	२.४०	०.००	०.००	२.०१	०.४०	०.२२	०.००	०.००	०.००

स्रोतः राष्ट्रिय जनगणना २०७८,राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय, काठमाण्डौं।
(https://censusnepal.cbs.gov.np/results)

३.१५ जनसङ्ख्याको वैवाहिक स्थिति

१० वर्ष वा सो भन्दा माथिको उमेरको जनसंख्या १५३८० मध्ये विवाह नभएको जनसंख्या ४३११ (२८.१०%), विवाहित १०१६६(६६.१०%), विधुर/विधुवा ७९५(५.१७%), पारपाचुके २५(0.१६%), छुट्टिएका ७२(0.४७%), रकेका छन्। दश वर्ष वा सो भन्दा माथि उमेरको जनसङ्ख्याको वैवाहिक स्थिति अनुसार सम्पूर्ण विवरण तल तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका नं. ३.१३ दश वर्ष वा सो भन्दा माथि उमेरको जनसङ्ख्याको वैवाहिक स्थिति अनुसार वितरण

वैवाहिक स्थिति	जम्मा	प्रतिशत	पुरुष	प्रतिशत	महिला	प्रतिशत
१० वर्ष वा सो भन्दा माथि	१५३८०	१००	६९७०	१००	८४१०	१००
विवाह नभएको	४३२२	२८.१०	२३०१	३३.०१	२०२१	२४.०३
विवाहित	१०१६६	६६.१०	४४३६	६३.६४	५७३०	६८.१३
विधुर/विधवा	७९५	५.१७	१८४	२.६४	६११	७.२७
पारपाचुके	२५	०.१६	१२	०.१७	१३	०.१५
छुट्टिएको	७२	०.४७	३७	०.५३	३५	०.४२

स्रोतः राष्ट्रिय जनगणना २०७८,राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय, काठमाण्डौं।
(https://censusnepal.cbs.gov.np/results)

३.१६ पहिलो विवाह गर्दाको उमेर

ऋषिङ्ग गाउँपालिकामा दश वर्ष वा सो भन्दा माथिका जनसङ्ख्याको पहिलो विवाह गर्दाको उमेरको हिसाबले अध्ययन गर्दा १८ देखि २० वर्ष उमेरमा विवाह गर्ने जनसंख्या सबैभन्दा बढी रहेको छ। यस सम्बन्धी उमेर समुह अनुसारको विवरण तल तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका नं. ३.१४ दश वर्ष वा सो भन्दा माथिका जनसङ्ख्याको पहिलो विवाह गर्दाको उमेर

उमेर समूह	जम्मा	प्रतिशत	पुरुष	प्रतिशत	महिला	प्रतिशत
जम्मा	११०५८	१००	४६६९	१००	६३८९	१००
दश वर्ष मुनि	२०	०.१८	५	०.११	१५	०.२३

उमेर समूह	जम्मा	प्रतिशत	पुरुष	प्रतिशत	महिला	प्रतिशत
१०-१५	४७१	४.२६	८४	१.८०	३८७	६.०६
१५-१७	२८६४	२५.९०	६८९	१४.७६	२१७५	३४.०४
१८-२०	४२२४	३८.२०	१७७४	३८.००	२४५०	३८.३५
२१-२४	२२५२	२०.३७	१२८३	२७.४८	९६९	१५.१७
२५-२९	९१२	८.२५	६२६	१३.४१	२८६	४.४८
३०-३४	१९४	१.७५	१४१	३.०२	५३	०.८३
३५-३९	६४	०.५८	४१	०.८८	२३	०.३६
४०-४४	२१	०.१९	१५	०.३२	६	०.०९
४५-४९	२	०.०२	१	०.०२	१	०.०२
५० र सो भन्दा माथि	४	०.०४	२	०.०४	२	०.०३
उल्लेख नभएको	३०	०.२७	८	०.१७	२२	०.३४

स्रोतः राष्ट्रिय जनगणना २०७८,राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय, काठमाण्डौं।
(https://censusnepal.cbs.gov.np/results)

३.१७ लिङ्ग र वडा अनुसार १५ वर्ष अगाडि हुने बाल विवाहको अवस्था

ऋषिङ्ग गाउँपालिकामा बाल विवाहाको बारेमा जनगणना २०७८ तथ्याङ्क अनुसार अध्ययन गर्दा वाल विवाहको दर राष्ट्रिय, प्रदेश र जिल्लाको तुलनामा बढी (१.८८ प्रतिशत) रहेको छ। वाल विवाह सम्बन्धी विवरण तुलनात्मक रुपमा वडा तहसम्म तल तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका नं. ३.१५ लिङ्ग र वडा अनुसार १५ वर्ष अगाडि हुने बाल विवाहको अवस्था

वडा नं	२०-२४ उमेको जनसङ्ख्या			१५ वर्ष भन्दा अगाडिको उमेरमा विवाह गर्ने जनसङ्ख्या			बाल विवाह दर		
	जम्मा	पुरुप	महिला	जम्मा	पुरुप	महिला	जम्मा	पुरुप	महिला
नेपाल	२७३१३३९	१२५९२१७	१४७२१२२	५०८९७	६५७८	४४३१९	१.८६	०.५२	३.०१
गण्डकी	२१९१७७	९९८०३	११९३७४	२६२०	२२५	२३९५	१.२	०.२३	२.०१
तनहुँ	२७८९४	१२२४५	१५६४९	४५०	४३	४०७	१.६१	०.३५	२.६
ऋषिङ्ग	१५४३	६८७	८५६	२९	२	२७	१.८८	०.२९	३.१५
१	४४२	१९६	२४६	५	०	५	१.१३	०	२.०३
२	११४	५३	६१	४	०	४	३.५१	०	६.५६
३	१६९	८०	८९	३	०	३	१.७८	०	३.३७
४	१४४	६०	८४	०	०	०	०	०	०

५	२१९	९९	१२०	१२	२	१०	५.४८	२.०२	८.३३
६	१६४	७०	९४	२	०	२	१.२२	०	२.१३
७	१३०	५२	७८	०	०	०	०	०	०
८	१६१	७७	८४	३	०	३	१.८६	०	३.५७

स्रोतः राष्ट्रिय जनगणना २०७८,राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय, काठमाण्डौं।
(https://censusnepal.cbs.gov.np/results)

३.१८ लिङ्ग र वडा अनुसार १८ वर्ष अगाडि हुने बाल विवाहको अवस्था

ऋषिङ्ग गाउँपालिकामा लिङ्ग र वडा अनुसार १८ वर्ष अगाडि हुने बाल विवाहको अवस्था हेर्दा नेपाल, गण्डकी प्रदेश र तनहुँको तुलनामा बढी (२०.६७ प्रतिशत) रहेको छ। यस सम्बन्धी विस्तृत विवरण तुलनात्मक रुपमा वडा तहसम्म तल तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका नं. ३.१६ लिङ्ग र वडा अनुसार १८ वर्ष अगाडि हुने बाल विवाहको अवस्था

वडा नं	२०-२४ उमेको जनसङ्ख्या			१८ वर्ष भन्दा अगाडिको उमेरमा विवाह गर्ने जनसङ्ख्या			बाल विवाह दर		
	जम्मा	पुरुप	महिला	जम्मा	पुरुप	महिला	जम्मा	पुरुप	महिला
नेपाल	२७३१३३९	१२५९२१७	१४७२१२२	३८५०२१	६२६८७	३२२३३४	१४.१	४.९८	२१.९
गण्डकी	२१९१७७	९९८०३	११९३७४	२६०१०	३४५०	२२५६०	११.८७	३.४६	१८.९
तनहुँ	२७८९४	१२२४५	१५६४९	४२०७	६०७	३६००	१५.०८	४.९६	२३
ऋषिङ्ग	१५४३	६८७	८५६	३१९	४७	२७२	२०.६७	६.८४	३१.७८
१	४४२	१९६	२४६	७४	१३	६१	१६.७४	६.६३	२४.८
२	११४	५३	६१	३०	४	२६	२६.३२	७.५५	४२.६२
३	१६९	८०	८९	३५	५	३०	२०.७१	६.२५	३३.७१
४	१४४	६०	८४	४२	४	३८	२९.१७	६.६७	४५.२४
५	२१९	९९	१२०	५८	८	५०	२६.४८	८.०८	४१.६७
६	१६४	७०	९४	३०	५	२५	१८.२९	७.१४	२६.६

७	१३०	५२	७८	२४	४	२०	१८.४६	७.६९	२५.६४
८	१६१	७७	८४	२६	४	२२	१६.१५	५.१९	२६.१९

स्रोतः राष्ट्रिय जनगणना २०७८,राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय, काठमाण्डौं।
(https://censusnepal.cbs.gov.np/results)

३.१९ लिङ्ग अनुसार बिबाह गर्ने मध्यम उमेर (Mean age)

यस गाउँपालिकामा विवाह गर्ने मध्यम उमेर १९.६ वर्ष रहेको छ। जसमा पुरुषको २१ वर्ष र महिलाको १८.६ वर्ष रहेको छ। यस सम्बन्धी विवरण तुलनात्मक रुपमा वडा तहसम्म तल तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका नं. ३.१७ लिङ्ग अनुसार बिबाह गर्ने मध्यम उमेर (Mean age)

क्षेत्र	बिबाह गर्ने मध्यम उमेर		
	जम्मा	पुरुष	महिला
गण्डकी	२०.४	२२.५	१८.९
तनहुँ	२०	२२	१८.५
ऋषिङ्ग गाउँपालिका	१९.६	२१	१८.६
१	१९.५	२०.७	१८.६
२	१९.८	२१.१	१८.८
३	१९.५	२१.२	१८.३
४	१९.४	२०.८	१८.३
५	१९.५	२०.९	१८.४
६	१९.३	२०.३	१८.६
७	२०.३	२१.७	१९.२
८	२०.१	२१.४	१९

स्रोतः राष्ट्रिय जनगणना २०७८,राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय, काठमाण्डौं।
(https://censusnepal.cbs.gov.np/results)

३.२० अपाङ्गता सम्बन्धी विवरण

ऋषिङ्ग गाउँपालिका ४.२२% अपाङ्गता भएको देखिन्छ। जुन गण्डकी प्रदेश र तनहुँ जिल्लाको तुलनामा धेरै हो।

तालिका नं. ३.१८ अपाङ्गता सम्बन्धी विवरण

अपाङ्गताको अवस्था	गण्डकी		तनहुँ		ऋषिङ्ग	
	सङ्ख्या	%	सङ्ख्या	%	सङ्ख्या	%
जम्मा जनसङ्ख्या	२४६६४२७	१००	३२११५३	१००	१७९१८	१००

अपाङ्गताको अवस्था	गण्डकी		तनहुँ		ऋषिङ्ग	
	सङ्ख्या	%	सङ्ख्या	%	सङ्ख्या	%
अपाङ्गता नभएको	२३८९४९६	९६.८८	३११५४१	९७.०१	१७०९१	९५.३८
उत्तर नलेखिएको	४६०१	०.१९	८३२	०.२६	७१	०.४०
अपाङ्गता भएको	७२३३०	२.९३	८७८०	२.७३	७५६	४.२२

स्रोतः राष्ट्रिय जनगणना २०७८,राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय, काठमाण्डौं।
(https://censusnepal.cbs.gov.np/results)

३.२१ अपाङ्गताको प्रकार अनुसारको जनसङ्ख्या

अपाङ्गताको प्रकार अनुसार ऋषिङ्ग गाउँपालिकामा सबैभन्दा धेरै क्रमश शारीरिक अपाङ्गता २८.५७%, न्यूनदृष्टि १९.१८%, सुस्तश्रवण १३.७६%, बहिरोपन ११.६४% देखिन्छ। यस गाउँपालिकाको अपाङ्गताको प्रकार अनुसारको जनसङ्ख्याको विवरण तल तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका नं. ३.१९ अपाङ्गताको प्रकार अनुसारको जनसङ्ख्या

अपाङ्गताको अवस्था	जम्मा		पुरुष		महिला	
	सङ्ख्या	%	सङ्ख्या	%	सङ्ख्या	%
शारीरिक अपाङ्गता	२१६	२८.५७	१२४	३१.७९	९२	२५.१४
न्यून दृष्टियुक्त	१४५	१९.१८	७६	१९.४९	६९	१८.८५
पूर्ण दृष्टिविहीन	१६	२.१२	१०	२.५६	६	१.६४
बहिरोपन	८८	११.६४	४०	१०.२६	४८	१३.११
सुस्तश्रवण	१०४	१३.७६	४७	१२.०५	५७	१५.५७
श्रवण दृष्टिविहीन	२६	३.४४	९	२.३१	१७	४.६४
स्वर र बोलाइ	६३	८.३३	२९	७.४४	३४	९.२९
मानसिक वा मनोसामाजिक	१७	२.२५	१०	२.५६	७	१.९१
बौद्धिक अपाङ्गता	२२	२.९१	९	२.३१	१३	३.५५
अनुवंशीय रक्तश्राव (हेमोफेलिया)	३	०.४०	१	०.२६	२	०.५५
अटिजम्	४	०.५३	२	०.५१	२	०.५५
बहुअपाङ्गता	५२	६.८८	३३	८.४६	१९	५.१९
जम्मा	७५६	१००.००	३९०	१००.००	३६६	१००.००

स्रोतः राष्ट्रिय जनगणना २०७८,राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय, काठमाण्डौं।
(https://censusnepal.cbs.gov.np/results)

३.२२ वडा अनुसार अपाङ्गताको अवस्था

वडा अनुसार अपाङ्गताको अवस्थाको अध्ययन गर्दा अपाङ्गता व्यापकता दर सबैभन्दा बढी वडा नं. ६ मा ६.६४% र सबैभन्दा कम वडा नं. १ मा १.६२% पाइएको छ। यस गाउँपालिकाको वडा अनुसारको अपाङ्गताको अवस्थाको विवरण तल तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका नं. ३.२० वडा अनुसार अपाङ्गताको अवस्था

वडा	जनसङ्ख्या				अपाङ्गता व्यापकता दर
	जम्मा	अपाङ्गता भएका	अपाङ्गता नभएका	उल्लेख नभएका	
जम्मा	१७९१८	७५६	१७०९१	७१	४.२२
१	४३८८	७१	४२९२	२५	१.६२
२	१४११	५४	१३५७	०	३.८३
३	१८६६	१०५	१७५५	६	५.६३
४	१८५५	१००	१७५५	०	५.३९
५	२६७१	१४८	२५०१	२२	५.५४
६	२१२३	१४१	१९६४	१८	६.६४
७	१७९७	७८	१७१९	०	४.३४
८	१८०७	५९	१७४८	०	३.२७

स्रोतः राष्ट्रिय जनगणना २०७८,राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय, काठमाण्डौं।
(https://censusnepal.cbs.gov.np/results)

३.२३ बसाईंसराई सम्बन्धी विवरण

जन्मस्थानको आधारमा जनसङ्ख्या

राष्ट्रिय जनगणना २०७८ अनुसार गाउँपालिकाका जम्मा १७९१८ जनसङ्ख्या मध्ये नेपालभित्र जन्मेका ९८.८२ प्रतिशत, विदेशमा जन्मेका १.०० प्रतिशत रहेका छन्। नेपाल भित्र जन्मेका मध्ये यहि (तनहुँ) जिल्लाको यहि पालिका (ऋषिङ्ग गाउँपालिका) मा जन्मेका कुल जनसङ्ख्याको ७६.२१ प्रतिशत, यहि (तनहुँ) जिल्लाकै अर्को पालिकामा जन्मेका ७.८६ प्रतिशत र तनहुँ जिल्ला बाहेक अर्को जिल्लामा जन्मेका कुल जनसङ्ख्याको १४.७६ प्रतिशत रहेको देखिन्छ।

उल्लेखित जन्मस्थान हेर्दा अर्को पालिका वा अर्को जिल्लामा जन्मेको जनसङ्ख्यामा पुरुषको सङ्ख्या भन्दा बढी महिलाको सङ्ख्या रहेको देखिन्छ। विस्तृत विवरण तलको तालिकामा दिइएको छ।

तालिका नं. ३.२१ गाउँपालिकाको जन्मस्थानको आधारमा जनसङ्ख्या

पुरुष/महिला	जम्मा जनसङ्ख्या	नेपाल भित्र जन्मेको	यहि जिल्लामा जन्मेको			अर्को जिल्लामा जन्मेको	बिदेशमा जन्मेको	जन्मस्थान नखुलेको
			जम्मा	यहि पालिकामा जन्मेको	अर्को पालिकामा जन्मेको			
जम्मा	१७९१८	१७८३८	१६३८६	७९५	२४	२७६	३५७	०
%	१००	९९.५५	९१.४५	४.४४	०.१३	१.५४	१.९९	०.००
पुरुष	८२०८	८१७३	७९३०	१०९	९	८२	४३	०
%	१००	९९.५७	९६.६१	१.३३	०.११	१.००	०.५२	०.००
महिला	९७१०	९६६५	८४५६	६८६	१५	१९४	३१४	०
%	१००	९९.५४	८७.०९	७.०६	०.१५	२.००	३.२३	०.००

स्रोतः राष्ट्रिय जनगणना २०७८,राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय, काठमाण्डौं।
(https://censusnepal.cbs.gov.np/results)

३.२४ पछिल्लो पटक बसाइँ सरेको स्थानको आधारमा जनसङ्ख्या

राष्ट्रिय जनगणना २०७८ मा जीवनपर्यन्त बसाईसराई (Lifetime Migration) को अलवा हालको बसाईसराई (Current Migration) सम्बन्धी विवरणहरू संकलन गरिएको थियो। यस गाउँपालिकामा गणना भएका व्यक्तिहरू यहाँ बसोवास गर्नु भन्दा लगत्तै अगाडी कुन ठाउँमा बसोवास थियो भन्ने विवरणलाई विश्लेषण गर्दा हाल अक्सर बसोबास गरिरहेको ऋषिङ्ग गाउँपालिकाबाट अर्को स्थानमा कहिल्यै पनि बसोबास नगरेको व्यक्तिहरू ९०.५० प्रतिशत रहेका छन्। जसमध्ये पुरुष ९६.०९ प्रतिशत र महिला ८५.७८ प्रतिशत रहेका छन्।

कुल जनसङ्ख्याको ५.५६ प्रतिशत व्यक्तिहरू पछिल्लो पटक सम्बन्धित जिल्लाको अर्को गाउँपालिका वा नगरपालिकाबाट, ३.४१ प्रतिशत जनसङ्ख्या अर्को जिल्लाबाट र ०.५२ प्रतिशत व्यक्तिहरू विदेशबाट बसाइँ सरेर हालको स्थानमा बसिरहेको देखिन्छ। लिङ्ग अनुसार विश्लेषण गर्दा यस अघिको बसोवास यस गाउँपालिकाभन्दा अर्को स्थानमा बसोवास भएको पुरुषहरू मध्ये १.८२ प्रतिशत अर्को पालिकाबाट, १.४३ प्रतिशत अर्को जिल्लाबाट र ०.६७ प्रतिशत विदेशबाट यस गाउँपालिकामा बसोवास गरेको देखिन्छ। त्यस्तै ८.७३ प्रतिशत महिला अर्को पालिकाबाट, ५.०९ प्रतिशत अर्को जिल्लाबाट र ०.४ प्रतिशत महिला विदेशबाट यहाँ बसोबास गर्न आएको देखिन्छ। विस्तृत विवरण तलको तालिकामा दिइएको छ।

तालिका नं. ३.२२ पछिल्लो पटक बसाइँ सरेको स्थानको आधारमा जनसङ्ख्या

पुरुष/महिला	जम्मा जनसङ्ख्या	यस अघिको बसोवास									
			अर्को पालिका				अर्को जिल्ला				विदेश
		यहि गाउँपालिका	जम्मा	गाउँपालिका	नगरपालिका	नखुलेको	जम्मा	गाउँपालिका	नगरपालिका	नखुलेको	
जम्मा	१७९१८	१६२१६	९९७	७४५	१६०	९२	६११	४६९	१३२	१०	९४
%	१००	९०.५०	५.५६	४.१६	०.८९	०.५१	३.४१	२.६२	०.७४	०.०६	०.५२
पुरुष	८२०८	७८८७	१४९	५९	५५	३५	११७	६८	४६	३	५५
%	१००	९६.०९	१.८२	०.७२	०.६७	०.४३	१.४३	०.८३	०.५६	०.०४	०.६७
महिला	९७१०	८३२९	८४८	६८६	१०५	५७	४९४	४०१	८६	७	३९
%	१००	८५.७८	८.७३	७.०६	१.०८	०.५९	५.०९	४.१३	०.८९	०.०७	०.४

स्रोतः राष्ट्रिय जनगणना २०७८,राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय, काठमाण्डौं।
(https://censusnepal.cbs.gov.np/results)

३.२५ मुलुक भित्रकै अर्को स्थानबाट यस स्थानमा बसोवास गर्न आउनुको कारण

जनगणनाको समयमा यस ऋषिङ्ग गाउँपालिकामा बसोवास भएको तर विगतमा ऋषिङ्ग भन्दा बाहिर तनहुँ जिल्ला कै अर्को पालिका वा अर्को जिल्लामा बसोवास भएका व्यक्तिहरू यस ऋषिङ्ग गाउँपालिकामा बसोवास गर्न आउनुको कारणको विश्लेषण गर्दा १३१ जना ८.१५ प्रतिशत व्यक्तिहरू काम वा रोजगारीको लागि, ११ जना ०.६८ प्रतिशत व्यक्तिहरू व्यापार व्यवसायको लागि, ३४ जना २.११ प्रतिशत व्यक्तिहरू अध्ययन/तालिमको लागि, ११२० जना ६९.६५ प्रतिशत व्यक्तिहरू विवाह भई, १४४ जना ८.९६ व्यक्तिहरू परिवारका अन्य व्यक्तिसँग आश्रित भई, ३ जना ०.१९ व्यक्तिहरू प्राकृतिक प्रकोपको कारणले, २० जना १.२४ प्रतिशत व्यक्तिहरू कृषिको लागि, १२ जना ०.७५ प्रतिशत व्यक्तिहरू विभिन्न कामको सिलसिलामा अन्यत्र गएको र सो प्रयोजन सकिएर घर फर्किएको, २३ जना १.४३ व्यक्तिहरू अन्य कारणले यस नगरपालिकामा बसोवास गरेको देखिन्छ। त्यस्तै ११० जना ६.८४ प्रतिशत व्यक्तिहरूको कारण उल्लेख नभएको पाइएको छ।

तालिका न. ३.२३ अर्को पालिका र अर्को जिल्लाबाट यस पालिकामा बसोवास गर्न आउनुको कारण सहितको जनसङ्ख्या

	बसाइँ सराइँको मुख्य कारण										
	जम्मा	काम/ रोजगारी	व्यापार/ व्यवसाय	अध्ययन/ तालिम	बिबाह	आश्रित	प्राकृतिक प्रकोप	कृषि	घर फर्केको	अन्य	नखुलेको
जम्मा	१६०८	१३१	११	३४	११२०	१४४	३	२०	१२	२३	११०
%	१००	८.१५	०.६८	२.११	६९.६५	८.९६	०.१९	१.२४	०.७५	१.४३	६.८४
पुरुष	२६६	९०	९	११	६	७९	२	१२	७	६	४४
%	१००	३३.८३	३.३८	४.१४	२.२६	२९.७०	०.७५	४.५१	२.६३	२.२६	१६.५४
महिला	१३४२	४१	२	२३	१११४	६५	१	८	५	१७	६६
%	१००	३.०६	०.१५	१.७१	८३.०१	४.८४	०.०७	०.६०	०.३७	१.२७	४.९२

स्रोतः राष्ट्रिय जनगणना २०७८,राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय, काठमाण्डौं।
(https://censusnepal.cbs.gov.np/results)

३.२६ जीवनकाल बसाईसराईंको अवस्था

ऋषिङ्ग गाउँपालिकाको जीवनकालमा हुने बसाईसराईको अवस्थाको बारेमा वडा अनुसारको विवरण तल तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका नं. ३.२४ जीवनकाल बसाईसराईंको अवस्था

वडा नं	जनसङ्ख्या			आप्रवासीहरू			आप्रवासीहरूको %		
	जम्मा	पुरुष	महिला	गैरआप्रवासी	आन्तरिक आप्रवासीहरू	विदेशमा जन्मेका	गैरआप्रवासी	आन्तरिक आप्रवासीहरू	विदेशमा जन्मेका
जम्मा	१७९१८	८२०८	९७१०	१६३८६	१४५२	५९	९१.४५	८.१	०.३३
१	४३८८	२०७०	२३१८	४०६२	२८६	२६	९२.५७	६.५२	०.५९
२	१४११	६३७	७७४	१३६०	४६	५	९६.३९	३.२६	०.३५
३	१८६६	८५५	१०११	१८०४	५७	३	९६.६८	३.०५	०.१६
४	१८५५	८३६	१०१९	१६१७	२३३	३	८७.१७	१२.५६	०.१६
५	२६७१	१२२९	१४४२	२१९८	४६९	४	८२.२९	१७.५६	०.१५

६	२१२३	९३०	११९३	२०४८	६४	१०	९६.४७	३.०१	०.४७
७	१७९७	७९४	१००३	१६९८	९०	७	९४.४९	५.०१	०.३९
८	१८०७	८५७	९५०	१५९९	२०७	१	८८.४९	११.४६	०.०६

स्रोतः राष्ट्रिय जनगणना २०७८,राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय, काठमाण्डौं।
(https://censusnepal.cbs.gov.np/results)

३.२७ लिङ्ग अनुसार अक्सर अनुपस्थित(देश भित्र र देश- वाहिर) घरपरिवार र जनसङ्ख्या

ऋषिङ्ग गाउँपालिकाको जम्मा जनसंख्या १७९१८ र घरपरिवार ४६६९ रहेकोमा सोही घरपरिवारबाट अक्सर आफ्नै देशभित्र बस्ने अनुपस्थित जनसंख्या ६६५८ रहेको छ भने अक्सर विदेश बस्ने अनुपस्थित जनसंख्या २२२३ रहेको छ। लिङ्ग अनुसार अक्सर अनुपस्थित(देश भित्र र देश- वाहिर) घरपरिवार र जनसङ्ख्याको वडागत विवरण संख्यात्मक रुपमा तालिका ३.२५ र प्रतिशतमा तालिका ३.२६ मा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका नं. ३.२५ लिङ्ग अनुसार अक्सर अनुपस्थित(देश भित्र र देश- वाहिर) घरपरिवार र जनसङ्ख्या

वडा नं	अक्सर वसोवास गर्ने परिवार/जनसङ्ख्या				अक्सर आफ्नै देश भित्र बस्ने अनुपस्थित परिवार/जनसङ्ख्या				अक्सर विदेश बस्ने अनुपस्थि परिवार/जनसङ्ख्या			
	परिवार	जनसङ्ख्या			परिवार	जनसङ्ख्या			परिवार	जनसङ्ख्या		
		जम्मा	पुरुष	महिला		जम्मा	पुरुष	महिला		जम्मा	पुरुष	महिला
जम्मा	४६६९	१७९१८	८२०८	९७१०	१८७६	६६५८	३४५८	३२००	१६०७	२२२३	२०७३	
१	९८६	४३८८	२०७०	२३१८	२४०	७६७	४२९	३३८	२६८	३२५	३११	
२	३८२	१४११	६३७	७७४	१७२	६७६	३२९	३४७	१६४	२७२	२४१	
३	४८५	१८६६	८५५	१०११	२३५	७२३	४३१	२९२	१७४	२२३	२११	
४	५५७	१८५५	८३६	१०१९	२१७	६९०	३६५	३२५	१६०	२०३	१९०	
५	७०२	२६७१	१२२९	१४४२	३१९	१०९२	५६८	५२४	२६९	३५७	३४३	
६	५९९	२१२३	९३०	११९३	३०५	११४४	५७३	५७१	२२९	३२६	३००	
७	५००	१७९७	७९४	१००३	२४२	१०३८	४९८	५४०	१८७	२८८	२६८	
८	४५८	१८०७	८५७	९५०	१४६	५२८	२६५	२६३	१५६	२२९	२०९	

स्रोतः राष्ट्रिय जनगणना २०७८,राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय, काठमाण्डौं।
(https://censusnepal.cbs.gov.np/results)

तालिका नं. ३.२६ लिङ्ग अनुसार अक्सर अनुपस्थित (देश भित्र र देश- वाहिर) घरपरिवार र जनसङ्ख्या प्रतिशतमा

वडा नं	अक्सर आफ्नै देश भित्र बस्ने अनुपस्थित परिवार/जनसङ्ख्या %				अक्सर विदेश बस्ने अनुपस्थित परिवार/जनसङ्ख्या %			
	परिवार	जनसङ्ख्या			परिवार	जनसङ्ख्या		
		जम्मा	पुरुष	महिला		जम्मा	पुरुष	महिला
जम्मा	४०.१८	३७.१६	४२.१३	३२.९६	३४.४२	१२.४१	२५.२६	१.५४
१	२४.३४	१७.४८	२०.७२	१४.५८	२७.१८	७.४१	१५.०२	०.६
२	४५.०३	४७.९१	५१.६५	४४.८३	४२.९३	१९.२८	३७.८३	४.०१
३	४८.४५	३८.७५	५०.४१	२८.८८	३५.८८	११.९५	२४.६८	१.१९
४	३८.९६	३७.२	४३.६६	३१.८९	२८.७३	१०.९४	२२.७३	१.२८
५	४५.४४	४०.८८	४६.२२	३६.३४	३८.३२	१३.३७	२७.९१	०.९७
६	५०.९२	५३.८९	६१.६१	४७.८६	३८.२३	१५.३६	३२.२६	२.१८
७	४८.४	५७.७६	६२.७२	५३.८४	३७.४	१६.०३	३३.७५	१.९९
८	३१.८८	२९.२२	३०.९२	२७.६८	३४.०६	१२.६७	२४.३९	२.११

स्रोतः राष्ट्रिय जनगणना २०७८,राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय, काठमाण्डौं।
(https://censusnepal.cbs.gov.np/results)

४.२८ ऋषिङ्ग गाउँपालिका जनसंख्या प्रक्षेपण २०२१ देखि २०५१ सम्म

ऋषिङ्ग गाउँपालिका जनसंख्या बृद्धिदर ऋणात्मक भएको गाउँपालिका हो। यस पालिकाबाट बसाईं सरी बाहिर जाने जनसंख्या बढी भएकोले हालको बृद्धिदर कायम रहेमा अबको ३० वर्षपछि यहाँको जनसंख्या झन्डै आधा ८२२४ पुग्नेछ। त्यसैले यस गाउँपालिकाले बसाईं सराईं रोक्न तत्काल छुट्टै नीति तथा योजना बनाउनु पर्ने देखिन्छ। गाउँपालिकाको स्थापना पछि सडक, खानेपानी लगायत केही सुचकहरू राम्रो भएता पनि गुणस्तरीय शिक्षा , स्वास्थ्य तथा रोजगार आदिको अभावमा साईंसराईं तिब्र रुपमा भएको देखिन्छ। भौगोलिक विकटता तथा धेरै जनसङ्ख्या निर्वाहमुखी कृषिले जीविको पार्जन गरेकोले पनि रोजगारी कम छ। त्यसैले कृषिको आधुनिकिकरण, कृषि उत्पादनको बजारीकरण र आन्तरिक तथा बाह्य पर्यटनमा जोड दिदै जनतालाई स्वरोजगार तथा स्वाबलम्बन बनाउनु पर्ने देखिन्छ।ऋषिङ्ग गाउँपालिकाको २०२१ देखि २०५१ सम्मको जनसंख्या प्रक्षेपण तल तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका नं. ३.२७ ऋषिङ्ग गाउँपालिका जनसंख्या प्रक्षेपण २०२१ देखि २०५१ सम्म

वर्ष	जम्मा	पुरुष	प्रतिशत	महिला	प्रतिशत
२०२१	१७९९४	८२५०	४५.८५	९७४४	५४.१५
२०२२	१७४४७	७८७३	४५.१३	९५७४	५४.८७
२०२३	१६९०७	७५१८	४४.४७	९३८९	५५.५३

वर्ष	जम्मा	पुरुष	प्रतिशत	महिला	प्रतिशत
२०२४	१६३९४	७१७१	४३.७४	९२२३	५६.२६
२०२५	१५९०५	६८६९	४३.१९	९०३६	५६.८१
२०२६	१५४७३	६५९६	४२.६३	८८७७	५७.३७
२०२७	१५०५२	६३६८	४२.३१	८६८४	५७.६९
२०२८	१४६५०	६१५०	४१.९८	८५००	५८.०२
२०२९	१४२५५	५९२७	४१.५८	८३२८	५८.४२
२०३०	१३९०२	५७६८	४१.४९	८१३४	५८.५१
२०३१	१३५०६	५५७३	४१.२६	७९३३	५८.७४
२०३२	१३१६६	५४०७	४१.०७	७७५९	५८.९३
२०३३	१२८५९	५२८१	४१.०७	७५७८	५८.९३
२०३४	१२५२९	५१३७	४१.००	७३९२	५९.००
२०३५	१२१९२	४९९३	४०.९५	७१९९	५९.०५
२०३६	११९०३	४८५७	४०.८०	७०४६	५९.२०
२०३७	११५९०	४७४५	४०.९४	६८४५	५९.०६
२०३८	११३२९	४६४६	४१.०१	६६८३	५८.९९
२०३९	११०५०	४५४०	४१.०९	६५१०	५८.९१
२०४०	१०७८७	४४६५	४१.३९	६३२२	५८.६१
२०४१	१०५५३	४३९३	४१.६३	६१६०	५८.३७
२०४२	१०२९१	४३०३	४१.८१	५९८८	५८.१९
२०४३	१००५९	४२३५	४२.१०	५८२४	५७.९०
२०४४	९८१९	४१५४	४२.३१	५६६५	५७.६९
२०४५	९६१५	४१०७	४२.७१	५५०८	५७.२९
२०४६	९३९२	४०३८	४२.९९	५३५४	५७.०१
२०४७	९१३६	३९६१	४३.३६	५१७५	५६.६४
२०४८	८९२१	३८९०	४३.६०	५०३१	५६.४०
२०४९	८७३७	३८२०	४३.७२	४९१७	५६.२८
२०५०	८४७८	३७४०	४४.११	४७३८	५५.८९
२०५१	८२५४	३६५७	४४.३१	४५९७	५५.६९

४.२९ ऋषिङ्ग गाउँपालिकाको २०२१ देखि २०५१ सम्मको जनसंख्या पिरामिड

सन् २०२१

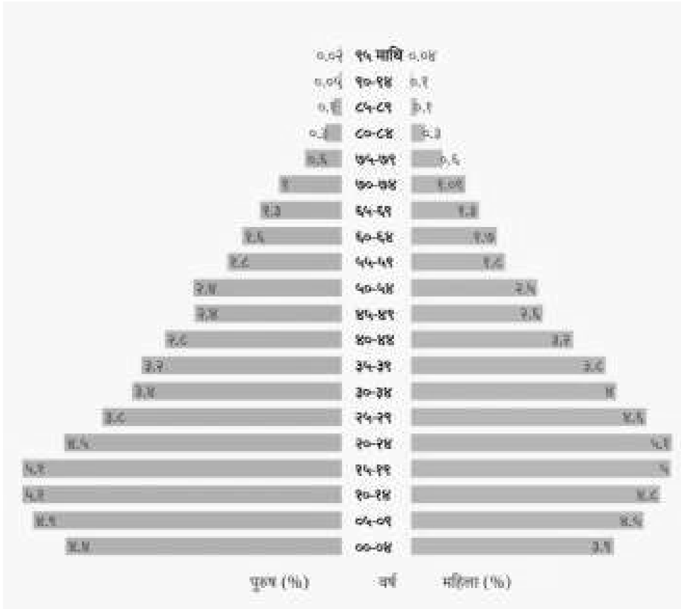

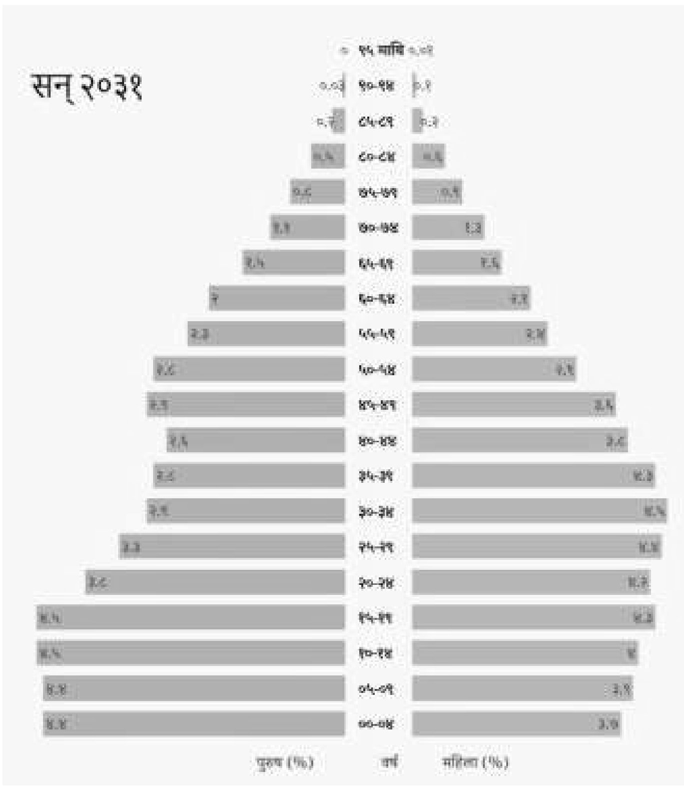

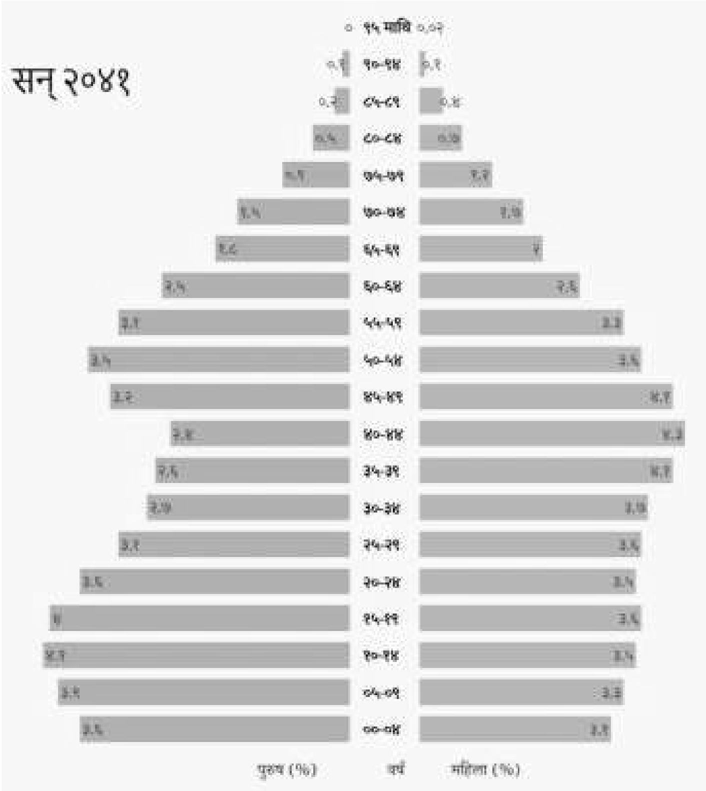
सन् २०४१
पुरुष (%)
वर्ष
महिला (%)

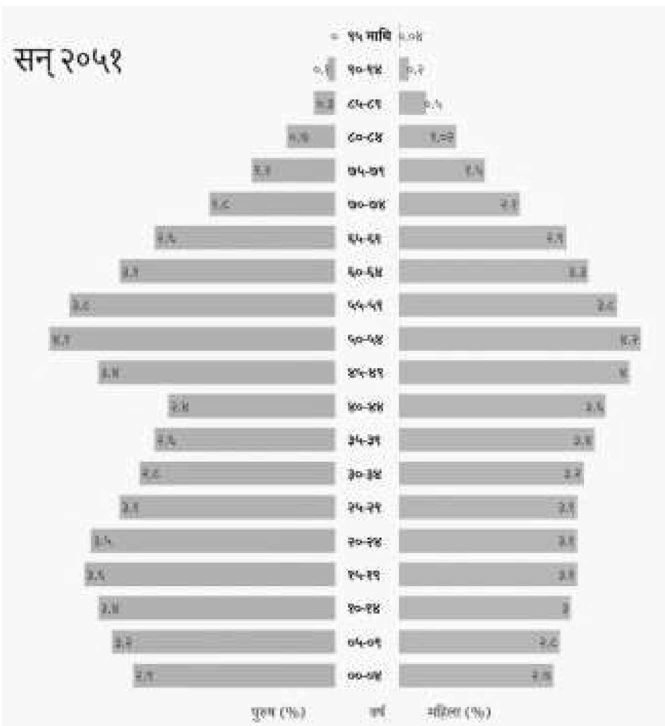
सन् २०५१
पुरुष (%)
वर्ष
महिला (%)

खण्ड चार

शैक्षिक तथ्याङ्क

४.१ पाँच वर्ष वा सो भन्दा माथिको साक्षरता अवस्था

राष्ट्रिय जनगणनामा ५ वर्ष वा सो भन्दा माथिल्लो उमेरका व्यक्तिहरूको शैक्षिक अवस्था सम्बन्धी विवरण संकलन गरिएको थियो । जनगणनाको नतिजाले यस ऋषिङ्ग गाउँपालिका भित्र बसोबास गर्ने ५ वर्ष वा सो भन्दा माथिल्लो उमेरका कुल १६,७१५ जनसङ्ख्यामा ११,९६६ जना पढ्न र लेख्न दुबै जान्ने देखाएको छ । यस अनुसार गाउँपालिकाको समग्र साक्षरता दर ७१.५९ प्रतिशत भएको देखिन्छ। पुरुषको साक्षरता दर ८०.८६ प्रतिशत रहेको छ र महिलाको साक्षरता दर ६३.८४ प्रतिशत रहेको छ । वडा अनुसार हेर्ने हो भने ८०.०९ प्रतिशत सहित वडा नं. १ सबैभन्दा बढी साक्षरता दर भएको वडा हो भने त्यसपछि वडा नं. ५ मा सबैभन्दा बढी साक्षरता दर ७३.७९ प्रतिशत रहेको देखिन्छ। सबैभन्दा कम (६३.२९) वडा नं. ६ मा रहेको छ त्यसपछि कम साक्षरता दर (६३.४६) भएको वडामा वडा नं.२ रहेको छ। अन्य विस्तृत विवरण तलको प्रस्तुत तालिकामा दिइएको छ।

तालिका नं. ३.१ साक्षरता दर सम्बन्धी विवरण

लिङ्ग	५ वर्ष र सो भन्दा माथिको जनसङ्ख्या	जनसङ्ख्या			नखुलेको	साक्षरता दर (% मा)
		पढ्न र लेख्न दुवै जानेको	पढ्न मात्र जानेको	पढ्न र लेख्न दुवै नजानेको		
ऋषिङ्ग गा.पा.						
जम्मा	१६७१५	११९६६	९०	४६३८	२१	७१.५९
पुरुष	७६०८	६१५२	४०	१४०६	१०	८०.८६
महिला	९१०७	५८१४	५०	३२३२	११	६३.८४
वडा नं. १						
जम्मा	४१३९	३३१५	१५	८०२	७	८०.०९
पुरुष	१९४२	१६४७	९	२८३	३	८४.८१
महिला	२१९७	१६६८	६	५१९	४	७५.९२
वडा नं. २						
जम्मा	१३०८	८३०	४	४७०	४	६३.४६
पुरुष	५८१	४३२	३	१४४	२	७४.३५
महिला	७२७	३९८	१	३२६	२	५४.७५
वडा नं. ३						
जम्मा	१७२९	१२०२	४	५२१	२	६९.५२
पुरुष	७९१	६४३	३	१४४	१	८१.२९
महिला	९३८	५५९	१	३७७	१	५९.५९

वडा नं. ४						
जम्मा	१७३५	११३५	७	५९३	०	६५.४२
पुरुष	७७५	५९६	३	१७६	०	७६.९०
महिला	९६०	५३९	४	४१७	०	५६.१५
वडा नं. ५						
जम्मा	२४५७	१८१३	३४	६०७	३	७३.७९
पुरुष	११२१	९३०	१२	१७७	२	८२.९६
महिला	१३३६	८८३	२२	४३०	१	६६.०९
वडा नं. ६						
जम्मा	१९६७	१२४५	१२	७०८	२	६३.२९
पुरुष	८५२	६३५	३	२१३	१	७४.५३
महिला	१११५	६१०	९	४९५	१	५४.७१
वडा नं. ७						
जम्मा	१६९५	११८९	५	४९८	३	७०.१५
पुरुष	७४९	६०८	२	१३८	१	८१.१७
महिला	९४६	५८१	३	३६०	२	६१.४२
वडा नं. ८						
जम्मा	१६८५	१२३७	९	४३९	०	७३.४१
पुरुष	७९७	६६१	५	१३१	०	८२.९४
महिला	८८८	५७६	४	३०८	०	६४.८६

स्रोतः राष्ट्रिय जनगणना २०७८,राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय, काठमाण्डौं।
(https://censusnepal.cbs.gov.np/results)

४.२ साक्षर जनसङ्ख्याको उत्तिर्ण गरेको तह सम्बन्धी विवरण

राष्ट्रिय जनगणना २०७८ मा प्राप्त नतिजाअनुसार कुल साक्षर जनसङ्ख्याको सबैभन्दा बढी २५.८९ प्रतिशत व्यक्तिहरूले प्राथमिक तह (कक्षा १ देखि ५ सम्म) मात्र उत्तिर्ण गरेका छन्। निम्न माध्यामिक तह (कक्षा ६ देखि ८ सम्म) मात्र उत्तिर्ण गरेका व्यक्तिहरू २०.८२ प्रतिशत रहेका छन्। माध्यमिक तह (९-१०) उत्तिर्ण गर्ने व्यक्तिहरू १६.०९ प्रतिशत देखिन्छन्। यसैगरी एस.एल.सी. वा सो सरह पास गर्ने व्यक्तिहरू ९.८३ प्रतिशत, प्रमाणपत्र वा सो सरह पास गर्ने १३.९७ प्रतिशत, स्नातक वा सो सरह पास गर्ने ३.९४ प्रतिशत र स्नातकोत्तर वा सो सरह पास गर्ने १.६३ प्रतिशत रहेका छन्। यस्तै २.९३ प्रतिशत व्यक्तिहरूले अनौपचारिक शिक्षा अध्ययन गरेको देखिएको छ।

प्राप्त नतिजाले देशका ५ वर्ष वा सो भन्दा बढी उमेरका साक्षर पुरुष र महिलाहरूले सबैभन्दा बढी सङ्ख्याले प्राथमिक तह मात्र उत्तिर्ण गरेका छन् जसमा पुरुष र महिला क्रमशः ३६.०७ प्रतिशत र ३३.१६ प्रतिशत रहेका छन्। दोस्रो ठुलो हिस्सा निम्न माध्यामिक तह मात्र उत्तिर्ण गरेका पुरुष र

महिलाहरूको छ जसको संख्या क्रमशः २६.०७ र २६.५७ प्रतिशत रहेको छ। माध्यमिक तहको संख्या पुरुष १६.४२ र महिला १६.३६रहेको छ। प्रमाणपत्र तह पास गर्ने महिलाको प्रतिशत (१३.५३) सोही तह पास गर्ने पुरुषको प्रतिशत (१४.३७) भन्दा बढी देखिन्छ। यसो हुनुमा महिलाहरूले सो तह पास गरेपछि पढाई स्थगित गर्ने र पुरुषहरू थप अध्ययनमा अगाडि बढेकोले हुन सक्छ। ऋषिङ्ग गाउँपालिकाको विस्तृत विवरण तलको तालिका मा दिइएको छ।

तालिका नं. ४.२ साक्षर जनसङ्ख्याले उत्तिर्ण गरेको तह

उत्तिर्ण गरेको तह	जम्मा		पुरुष		महिला	
	सङ्ख्या	%	सङ्ख्या	%	सङ्ख्या	%
जम्मा ५ वर्ष माथिको जनसङ्ख्या	१२००९	१००	६१७१	१००	५८३८	१००
पूर्व प्राथमिक तह	३२८	२.७३	१६३	२.६४	१६५	२.८३
प्राथमिक तह (१-५)	४१६२	३४.६६	२२२६	३६.०७	१९३६	३३.१६
निम्न माध्यमिक तह (६-८)	३१६०	२६.३१	१६०९	२६.०७	१५५१	२६.५७
माध्यमिक तह(९-१०)	१९६८	१६.३९	१०१३	१६.४२	९५५	१६.३६
एस.एल.सि. वा सो सरह	७५६	६.३०	३८९	६.३०	३६७	६.२९
प्रमाणपत्र वा सो सरह	९१८	७.६४	४४२	७.१६	४७६	८.१५
स्नातक वा सो सरह	१६५	१.३७	८२	१.३३	८३	१.४२
स्नातकोत्तर वा सो सरह	१०९	०.९१	६५	१.०५	४४	०.७५
अन्य	४	०.०३	१	०.०२	३	०.०५
तह नभएको/तह नखुलेको	१६७	१.३९	५०	०.८१	११७	२.००
उल्लेख नभएको	२७२	२.२६	१३१	२.१२	१४१	२.४२

स्रोतः राष्ट्रिय जनगणना २०७८,राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय, काठमाण्डौं।
(https://censusnepal.cbs.gov.np/results)

४.३ प्रमाणपत्र तह वा सो भन्दा माथि योग्यता भएका कुल व्यक्तिहरूको अध्ययन क्षेत्र अनुसार विवरण

राष्ट्रिय जनगणना अनुसार यस गाउँपालिकाका प्रमाण पत्र तह वा सो भन्दा माथिको शैक्षिक योग्यता भएका कुल ११९२ जना व्यक्तिहरूको अध्ययन गरेको क्षेत्र हेर्दा ६२.६७ प्रतिशतले शिक्षा, १८.५४ प्रतिशतले व्यवस्थापन, ६.५४ प्रतिशतले मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र, ३.१९ प्रतिशतले विज्ञान तथा प्रविधि, २.६८ प्रतिशत ले स्वास्थ्य/चिकित्साशास्त्र, प्रतिशतले ईन्जिनियरिङ्ग, ०.२५ प्रतिशतले कानून,

०.१७ प्रतिशतले कृषि, ०.२५ प्रतिशतले वन, ०.१७ प्रतिशतले पशुविज्ञान/पशुचिकित्सा/मत्स्यपालन, ०.६७ प्रतिशतले कम्प्युटर/सूचना प्रविधिको क्षेत्रमा अध्ययन गरेको पाइन्छ भने ०.७६ प्रतिशतले अन्य यी क्षेत्रहरू भन्दा बाहिरका क्षेत्रमा अध्ययन गरेको देखिन्छ। त्यस्तै २.६८ प्रतिशतले अध्ययन गरेको क्षेत्र उल्लेख नगरेको पाइयो।

तालिका नं. ४.३ १०+२ वा सो भन्दा माथि अध्ययन गरेको क्षेत्र अनुसारको विवरण

	जम्मा	प्रतिशत	पुरुष	प्रतिशत	महिला	प्रतिशत
जम्मा	**११९२**	१००	**५८९**	१००	**६०३**	१००
मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र	**७८**	६.५४	**३८**	६.४५	**४०**	६.६३
व्यवस्थापन	**२२१**	१८.५४	**१०९**	१८.५१	**११२**	१८.५७
शिक्षा	**७४७**	६२.६७	**३५५**	६०.२७	**३९२**	६५.०१
विज्ञान तथा प्रविधि	**३८**	३.१९	**२३**	३.९०	**१५**	२.४९
स्वास्थ्य/चिकित्सा शास्त्र	**३२**	२.६८	**१३**	२.२१	**१९**	३.१५
इन्जिनियरिङ	**१७**	१.४३	**११**	१.८७	**६**	१.००
कानुन	**३**	०.२५	**०**	०.००	**३**	०.५०
कृषि	**२**	०.१७	**१**	०.१७	**१**	०.१७
वन	**३**	०.२५	**१**	०.१७	**२**	०.३३
पशु विज्ञान/ पशुचिकित्सा/ माछापालन	**२**	०.१७	**१**	०.१७	**१**	०.१७
कम्प्यूटर तथा सुचना प्रविधि	**८**	०.६७	**७**	१.१९	**१**	०.१७
अन्य	**९**	०.७६	**६**	१.०२	**३**	०.५०
उल्लेख नभएका	**३२**	२.६८	**२४**	४.०७	**८**	१.३३

स्रोतः राष्ट्रिय जनगणना २०७८,राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय, काठमाण्डौं।
(https://censusnepal.cbs.gov.np/results)

४.४ १५ वर्ष माथिको वयस्क जनसङ्ख्याको शैक्षिक अबस्था

ऋषिङ्ग गाउँपालिकामा रहेको १५ वर्ष भन्दा माथिको जनसंख्या १३७२९ मध्ये ९०७१ जना साक्षर भएको देखिन्छ। जस अनुसार यस गाउँपालिकाको साक्षरता दर ६६.०७ रहेकोमा पुरुषको साक्षरता दर ७७.३२ र महिलाको साक्षरता दर ५६.८७ रहेको छ। वडागत रुपमा अध्ययन गर्दा साक्षरता दर वडा नं. १ को सबैभन्दा धेरै ७५.२५ र सबैभन्दा कम वडा नं. वडा नं. २ को ५५.८५ रहेको छ। १५ वर्ष माथिको वयस्क जनसङ्ख्याको शैक्षिक अबस्था वडागत रुपमा तल तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका नं. ४.४ १५ वर्ष माथिको वयस्क जनसङ्ख्याको शैक्षिक अबस्था

वडा	जम्मा जनसंख्या (१५+)			जम्मा साक्षर जनसङ्ख्या (१५+)			साक्षरता दर (१५+)		
	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला
जम्मा	१३७२९	६१७८	७५५१	९०७१	४७७७	४२९४	६६.०७	७७.३२	५६.८७
१	३२७७	१५१४	१७६३	२४६६	१२२६	१२४०	७५.२५	८०.९८	७०.३३
२	१०६०	४७३	५८७	५९२	३२९	२६३	५५.८५	६९.५६	४४.८
३	१४३३	६५०	७८३	९०८	५०४	४०४	६३.३६	७७.५४	५१.६
४	१४७१	६५१	८२०	९००	४९२	४०८	६१.१८	७५.५८	४९.७६
५	२०४०	९२४	१११६	१४१४	७४४	६७०	६९.३१	८०.५२	६०.०४
६	१६४२	६९७	९४५	९२९	४८३	४४६	५६.५८	६९.३	४७.२
७	१४१६	६२०	७९६	९१८	४८४	४३४	६४.८३	७८.०६	५४.५२
८	१३९०	६४९	७४१	९४४	५१५	४२९	६७.९१	७९.३५	५७.८९

४.५ अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको साक्षरताको अवस्था

ऋषिङ्ग गाउँपालिकामा भएका ५ वर्ष वा सो भन्दा माथिका अपाङ्गता भएको जनसंख्या ७३९ मध्ये २६९ जना मात्र साक्षर रहेका छन्। त्यसैले यस गाउँपालिकाको अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको साक्षरता दर ३६.४ रहेको छ। वडागत रुपमा तुलना गर्दा अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको साक्षरता दर सबैभन्दा धेरै वडा नं. ८ मा ४६.४३ र सबैभन्दा कम वडा नं. ३ मा २९.६३ रहेको %। अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको साक्षरताको अवस्था वडा अनुसार तल तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका नं. ४.५ अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको साक्षरताको अवस्था

वडा	अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरू (५ वर्ष र सो भन्दा माथि)				साक्षरता दर
	जम्मा	साक्षर	निरक्षर	उल्लेख नभएका	
जम्मा	७३९	२६९	४७०	०	३६.४
१	६९	३२	३७	०	४६.३८
२	५४	१६	३८	०	२९.६३
३	१०४	३३	७१	०	३१.७३
४	१००	३८	६२	०	३८
५	१४६	५५	९१	०	३७.६७
६	१३३	४०	९३	०	३०.०८
७	७७	२९	४८	०	३७.६६
८	५६	२६	३०	०	४६.४३

स्रोतः राष्ट्रिय जनगणना २०७८,राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय, काठमाण्डौं।
(https://censusnepal.cbs.gov.np/results)

४.६ शिक्षाको विभिन्न तह हासिल गर्ने ५ वर्ष र सो भन्दा माथि उमेरको जनसङ्ख्या र प्रतिशत

ऋषिङ्ग गाउँपालिकामा शिक्षाको विभिन्न तह हासिल गर्ने ५ वर्ष र सो भन्दा माथि उमेरको जनसङ्ख्यामा आधारभुत तहको जनसङ्ख्या सबैभन्दा बढी देखिन्छ। जसको वडागत विवरण तलका तालिकामा संख्यात्मक र प्रतिशतमा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका नं. ४.६ शिक्षाको विभिन्न तह हासिल गर्ने ५ वर्ष र सो भन्दा माथि उमेरको जनसङ्ख्या र प्रतिशत

वडा नं		जम्मा	१	२	३	४	५	६	७	८
५ वर्ष माथिको जम्मा जनसङ्ख्या	जम्मा	१६७१५	४१३९	१३०८	१७२९	१७३५	२४५७	१९६७	१६९५	१६८५
	पुरुष	७६०८	१९४२	५८१	७९१	७७५	११२१	८५२	७४९	७९७
	महिला	९१०७	२१९७	७२७	९३८	९६०	१३३६	१११५	९४६	८८८
अशिक्षित	पुरुष	१४४६	२९२	१४७	१४७	१७९	१८९	२१६	१४०	१३६
	महिला	३२८२	५२५	३२७	३७८	४२१	४५२	५०४	३६३	३१२
शिशु Early Childhood	पुरुष	१५८	५९	१६	१७	१२	१३	१४	१५	१२
	महिला	१५५	४७	१६	१४	१३	२३	१७	१४	११
आधारभूत तह	पुरुष	३७९६	९४८	३०३	४०७	३४०	६१२	४४५	३९६	३४५
	महिला	३४५३	९६४	२७२	३६०	३०१	५६३	३७०	३२५	२९८
माध्यामिक तह	पुरुष	१८४४	५५९	९२	१५१	१९५	२६७	१५७	१६१	२६२
	महिला	१७९८	५३०	८७	१३१	१८८	२४४	१८६	२०५	२२७
उच्च शिक्षा	पुरुष	१४७	४४	११	२	२५	२०	८	१४	२३
	महिला	१२७	५९	५	१	९	७	११	१६	१९
अन्य	पुरुष	२१७	४०	१२	६७	२४	२०	१२	२३	१९
	महिला	२९२	७२	२०	५४	२८	४७	२७	२३	२१
	जम्मा	२८.२९	१९.७४	३६.२४	३०.३६	३४.५८	२६.०९	३६.६	२९.६८	२६.५९

वडा नं		जम्मा	१	२	३	४	५	६	७	८
अशिक्षित %	पुरुष	१९.०१	१५.०४	२५.३	१८.५८	२३.१	१६.८६	२५.३५	१८.६९	१७.०६
	महिला	३६.०४	२३.९	४४.९८	४०.३	४३.८५	३३.८३	४५.२	३८.३७	३५.१४
शिशु Early Childhood %	जम्मा	१.८७	२.५६	२.४५	१.७९	१.४४	१.४७	१.५८	१.७१	१.३६
	पुरुष	२.०८	३.०४	२.७५	२.१५	१.५५	१.१६	१.६४	२	१.५१
	महिला	१.७	२.१४	२.२	१.४९	१.३५	१.७२	१.५२	१.४८	१.२४
आधारभूत तह %	जम्मा	४३.३७	४६.१९	४३.९६	४४.३६	३६.९५	४७.८२	४१.४३	४२.५४	३८.१६
	पुरुष	४९.८९	४८.८२	५२.१५	५१.४५	४३.८७	५४.५९	५२.२३	५२.८७	४३.२९
	महिला	३७.९२	४३.८८	३७.४१	३८.३८	३१.३५	४२.१४	३३.१८	३४.३६	३३.५६
माध्यामिक तह %	जम्मा	२१.७९	२६.३१	१३.६९	१६.३१	२२.०७	२०.८	१७.४४	२१.५९	२९.०२
	पुरुष	२४.२४	२८.७८	१५.८३	१९.०९	२५.१६	२३.८२	१८.४३	२१.५	३२.८७
	महिला	१९.७४	२४.१२	११.९७	१३.९७	१९.५८	१८.२६	१६.६८	२१.६७	२५.५६
उच्च शिक्षा %	जम्मा	१.६४	२.४९	१.२२	०.१७	१.९६	१.१	०.९७	१.७७	२.४९
	पुरुष	१.९३	२.२७	१.८९	०.२५	३.२३	१.७८	०.९४	१.८७	२.८९
	महिला	१.३९	२.६९	०.६९	०.११	०.९४	०.५२	०.९९	१.६९	२.१४
अन्य %	जम्मा	३.०५	२.७१	२.४५	७	३	२.७३	१.९८	२.७१	२.३७
	पुरुष	२.८५	२.०६	२.०७	८.४७	३.१	१.७८	१.४१	३.०७	२.३८
	महिला	३.२१	३.२८	२.७५	५.७६	२.९२	३.५२	२.४२	२.४३	२.३६

स्रोतः राष्ट्रिय जनगणना २०७८,राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय, काठमाण्डौं।
(https://censusnepal.cbs.gov.np/results)

४.७ ५ देखि १७ वर्ष उमेर समूहका बालबालिका विद्यालय उपस्थितिको वर्तमान अवस्था सङ्ख्यामा र प्रतिशतमा

ऋषिङ्ग गाउँपालिकामा ५ देखि १७ वर्ष उमेर समूहका बालबालिका विद्यालय उपस्थितिको वर्तमान अवस्थाको अध्ययन गर्दा ४१५१ जना मध्ये हाल विद्यालय गईरहेका ३७७० जना, विगतमा विद्यालय गएका २९३ जना र कहिल्यै विद्यालय नगएका ७४ जना रहेका छन्।५ देखि १७ वर्ष उमेर समूहका बालबालिका विद्यालय उपस्थितिको वर्तमान अवस्था सङ्ख्यात्मक र प्रतिशतमा वडा अनुसारको विवरण तल तालिकाहरूमामा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका नं. ४.७ ५ देखि १७ वर्ष उमेर समूहका बालबालिका विद्यालय उपस्थितिको वर्तमान अवस्था सङ्ख्यामा

वडा	५–१७ वर्षका बालबालिका			हाल विद्यालय गईरहेका		कुनै बेला विद्यालय गएका		कहिल्यै पनि विद्यालय नगएका	
	जम्मा	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला
जम्मा	**४१५१**	**१९६९**	**२१८२**	**१७९३**	**१९७७**	**१२८**	**१६५**	**४१**	**३३**
१	**११६२**	**५६०**	**६०२**	**५४६**	**५७९**	**१२**	**१८**	**१**	**४**
२	**३४१**	**१५३**	**१८८**	**१३४**	**१६५**	**१५**	**२०**	**२**	**२**
३	**४१७**	**२०१**	**२१६**	**१८६**	**१९०**	**१२**	**२४**	**३**	**१**
४	**३८१**	**१७५**	**२०६**	**१४४**	**१८१**	**१०**	**१२**	**२१**	**१३**
५	**५८९**	**२६९**	**३२०**	**२२३**	**२६७**	**३८**	**४६**	**७**	**६**
६	**४४८**	**२१२**	**२३६**	**१९७**	**२१५**	**१०**	**१४**	**४**	**६**
७	**४०६**	**१९१**	**२१५**	**१७०**	**१९२**	**१९**	**२१**	**१**	**०**
८	**४०७**	**२०८**	**१९९**	**१९३**	**१८८**	**१२**	**१०**	**२**	**१**

स्रोतः राष्ट्रिय जनगणना २०७८,राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय, काठमाण्डौं।
(https://censusnepal.cbs.gov.np/results)

तालिका नं ४.८ ५ देखि १७ वर्ष उमेर समूहका बालबालिका विद्यालय उपस्थितिको वर्तमान अवस्था प्रतिशतमा

वडा नं	हाल विद्यालय गईरहेका (%)			कुनै बेला विद्यालय गएका (%)			कहिल्यै विद्यालय नगएका (%)		
	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला
जम्मा	**९०.८२**	**९१.०६**	**९०.६**	**७.०६**	**६.५**	**७.५६**	**१.७८**	**२.०८**	**१.५१**
१	**९६.८२**	**९७.५**	**९६.१८**	**२.५८**	**२.१४**	**२.९९**	**०.४३**	**०.१८**	**०.६६**
२	**८७.६८**	**८७.५८**	**८७.७७**	**१०.२६**	**९.८**	**१०.६४**	**१.१७**	**१.३१**	**१.०६**
३	**९०.१७**	**९२.५४**	**८७.९६**	**८.६३**	**५.९७**	**११.११**	**०.९६**	**१.४९**	**०.४६**
४	**८५.३**	**८२.२९**	**८७.८६**	**५.७७**	**५.७१**	**५.८३**	**८.९२**	**१२**	**६.३१**
५	**८३.१९**	**८२.९**	**८३.४४**	**१४.२६**	**१४.१३**	**१४.३८**	**२.२१**	**२.६**	**१.८८**

६	९१.९६	९२.९२	९१.१	५.३६	४.७२	५.९३	२.२३	१.८९	२.५४
७	८९.१६	८९.०१	८९.३	९.८५	९.९५	९.७७	०.२५	०.५२	०
८	९३.६१	९२.७९	९४.४७	५.४१	५.७७	५.०३	०.७४	०.९६	०.५

स्रोतः राष्ट्रिय जनगणना २०७८,राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय, काठमाण्डौं।
(https://censusnepal.cbs.gov.np/results)

४.९ १५-२४ उमेर समूहका युवाको साक्षरताको अवस्था

यस गाउँपालिकामा १५-२४ उमेर समूहका युवाको जनसंख्या ३४७३ रहेकोमा साक्षरता जनसंख्या ३४०० र सो समुहको साक्षरता दर ९७.९ रहेको छ। वडा अनुसार अध्ययन गर्दा १५-२४ उमेर समूहको साक्षरता दर सबैभन्दा धेरै वडा नं. ७ मा ९९.६८ र सबैभन्दा कम वडा नं. ६ मा ९५.७३ रहेको छ। १५-२४ उमेर समूहको साक्षरताको अवस्था सम्बन्धी विस्तृत विवरण वडा अनुसार तल तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका नं. ४.९ १५-२४ उमेर समूहका युवाको साक्षरताको अवस्था

वडा	१५-२४ उमेर समूहको जम्मा जनसङ्ख्या			१५-२४ उमेर समूहका साक्षर जनसङ्ख्या			१५-२४ उमेर समूहको साक्षरता दर		
	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला
जम्मा	३४७३	१५६२	१९११	३४००	१५३०	१८७०	९७.९	९७.९५	९७.८५
१	९७०	४३२	५३८	९५८	४२७	५३१	९८.७६	९८.८४	९८.७
२	२६४	१२३	१४१	२५७	१२१	१३६	९७.३५	९८.३७	९६.४५
३	३६८	१७१	१९७	३५८	१६५	१९३	९७.२८	९६.४९	९७.९७
४	३४३	१४८	१९५	३३१	१४६	१८५	९६.५	९८.६५	९४.८७
५	५०३	२२३	२८०	४९०	२१६	२७४	९७.४२	९६.८६	९७.८६
६	३७५	१६३	२१२	३५९	१५४	२०५	९५.७३	९४.४८	९६.७
७	३१६	१३८	१७८	३१५	१३८	१७७	९९.६८	१००	९९.४४
८	३३४	१६४	१७०	३३२	१६३	१६९	९९.४	९९.३९	९९.४१

स्रोतः राष्ट्रिय जनगणना २०७८,राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय, काठमाण्डौं।
(https://censusnepal.cbs.gov.np/results)

४.१० जात र लिङ्ग अनुसार साक्षरताको अवस्था

यस गाउँपालिकामा रहेका १५ जातजाति मध्ये सबैभन्दा धेरै साक्षरता दर क्रमशः ब्राह्मण ८९.४, सन्यासी/दशनामी ८१.८, घर्ती/भुजेल ७८.२, परियार ७४.५ गुरुङ ७३.५, नेवार ७३.४, ठकुरी ७२.९, मगर ७१.६, क्षेत्री ७०.६रहेको छ भने सबैभन्दा कम साक्षरता दर माझीको ५२.७ रहेको छ। यस गाउँपालिकामा रहेका सम्पूर्ण जात र लिङ्ग अनुसारको साक्षरताको अवस्था तल तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका नं. ४.१० जात र लिङ्ग अनुसार साक्षरताको अवस्था

जातको नाम	५ वर्ष माथिको जम्मा जनसङ्ख्या					साक्षरता दर		
	जम्मा	पढ्न र लेख्न सक्ने	पढ्न मात्र सक्ने	पढ्न र लेख्न नसक्ने	उल्लेख नभएको	जम्मा	पुरुष	महिला
सबै जात	१६७१५	११९६६	९०	४६३८	२१	७१.६	८०.९	६३.८
क्षेत्री	८७१	६१५	३	२५२	१	७०.६	८५.६	५९.६
ब्राहमण	१६१	१४४	०	१६	१	८९.४	९५.३	८२.९
मगर	११४१५	८१६८	६७	३१६२	१८	७१.६	८०.३	६४.३
नेवा(नेवार)	५७५	४२२	३	१५०	०	७३.४	८१.३	६६.२
विश्वकर्मा	१०७१	७४८	६	३१७	०	६९.८	७९.६	६०.६
गुरुङ	२३०	१६९	१	६०	०	७३.५	८८.०	६०.७
परियार	३८१	२८४	२	९५	०	७४.५	८४.३	६६.५
ठकुरी	४७२	३४४	१	१२७	०	७२.९	८६.७	६३.२
मिजार	७४५	५१३	४	२२७	१	६८.९	७६.७	६२.४
सन्यासी/दशनामी	८८	७२	०	१६	०	८१.८	९७.८	६५.१
कुमाल	१४१	८४	०	५७	०	५९.६	६८.९	५२.५
घर्ति/भुजेल	५५	४३	३	९	०	७८.२	८८.०	७०.०
माझी	९३	४९	०	४४	०	५२.७	५१.३	५३.७
दराई	३५५	२६०	०	९५	०	७३.२	८१.९	६५.६
बोटे	२०	११	०	९	०	५५.०	५५.६	५४.५
अन्य विदेशी र उल्लेख नभएका	४२	४०	०	२	०	९५.२	१००.०	८३.३

स्रोतः राष्ट्रिय जनगणना २०७८,राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय, काठमाण्डौं।
(https://censusnepal.cbs.gov.np/results)

४.११ वडा अनुसार विद्यालयको विवरण

ऋषिङ्ग गाउँपालिकामा रहेका सम्पूर्ण विद्यालयहरूको वडा र तह अनुसारको विवरण तल तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका नं. ४.११ वडा अनुसार विद्यालय विवरण

क्र.स.	वडा नं	बाल विकास केन्द्र	सामुदायिक					संस्थागत					सामुदायिक विकास केन्द्र	मदरशा	बौद्धशिक्षा	जम्मा विद्यालय	क्याम्पस
			आधारभूत तह		माध्यामिक तह		जम्मा	आधारभूत तह		माध्यामिक तह		जम्मा					
			१-५	१-८	१-१०	१-१२		१-५	१-८	१-१०	१-१२						
१	१	८	५		३		८	१				१					
२	२	३	१	१		१	३	१				१					
३	३	६	५	२	१		८										
४	४	६	३	१		१	५										
५	५	६	२	२	२		६										
६	६	३		२	१		३										
७	७	५	३	१			४										
८	८	२	२		१	१	४										
जम्मा		३९	२१	९	८	३	४१	२				२					

स्रोतः ऋषिङ्ग गाउँपालिका शिक्षा शाखा, २०८२

४.११ वडा अनुसार विद्यार्थी विवरण (सामूदायिक)

ऋषिङ्ग गाउँपालिकामा सामुदायिक विद्यालयमा रहेका वडा र तह अनुसारको विद्यार्थीहरूको विवरण तल तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका नं. ४.११ वडा अनुसार विद्यार्थी विवरण (सामूदायिक)

क्र. सं.	वडा नं	बाल विकास		सामुदायिक							
				आधारभूत तह				माध्यामिक तह			
				१-५		६-८		९-१०		कक्षा ११-१२	
		छात्रा	छात्र	छात्रा	छात्र	छात्रा	छात्र	छात्रा	छात्र	छात्रा	छात्र
१	१	६४	५८	१६८	१९५	११९	११३	९२	७२		
२	२	१६	१६	५७	५८	५३	३७	४२	२९	७	३
३	३	१७	१२	५९	५६	३५	२८	१७	१९		
४	४	२२	२०	६६	३९	२३	२८	२४	२४	६	७
५	५	४३	४६	८९	७७	५८	४९	२८	३०		

क्र.सं.	वडा नं	बाल विकास		सामुदायिक							
				आधारभूत तह				माध्यामिक तह			
				१-५		६-८		९-१०		कक्षा ११-१२	
		छात्रा	छात्र	छात्रा	छात्र	छात्रा	छात्र	छात्रा	छात्र	छात्रा	छात्र
६	६	१८	२०	६३	५३	३१	१९	२४	२४		
७	७	१३	१२	४२	३५	१४	१३				
८	८	१०	२२	८८	७२	५९	६५	९५	८३	४३	२२
	जम्मा										

स्रोतः ऋषिङ्ग गाउँपालिका शिक्षा शाखा, विद्यार्थी विवरण २०८२

तालिका नं. ३.१२ वडा अनुसार विद्यार्थी विवरण (संस्थागत)

क्र.सं.	वडा नं	बाल विकास		सामुदायिक							
				आधारभूत तह				माध्यामिक तह			
				१-५		६-८		९-१०		कक्षा ११-१२	
		छात्रा	छात्र	छात्रा	छात्र	छात्रा	छात्र	छात्रा	छात्र	छात्रा	छात्र
१	१		१	३	८	०	०	०	०	०	०
२	२	१०	११	२	१२						

स्रोतः ऋषिङ्ग गाउँपालिका शिक्षा शाखा, विद्यार्थी विवरण २०८२

तालिका नं. ३.१३ प्राविधिकधार तर्फको कक्षा ९ देखि १२ को कार्यक्रम सञ्चालन गरेका विद्यालयहरूको विवरण

क्र.सं.	विद्यालय/कलेजको नाम	वडा नं.	पढाइ हुने विषाय क्षेत्र	तह	विद्यार्थी संख्या
१	शिव सरस्वती मा.वि.	८	पशु विज्ञान	(१८ महिने)	

तालिका नं. ३.१४ सामुदायिक विद्यालयको शिक्षक दरबन्दी विवरण

शिक्षकको तह	शिक्षक दरवन्दी विवरण						कार्यालय सहयोगी	लेखा सहायक
	लिङ्ग	जम्मा दरबन्दी	स्थायी	अस्थायी	राहत	संघीय अनुदान		
प्रा वि	पुरुष	१८१	८८	३	२	०		
	महिला		७१	८	९	०		
नि मा वि	पुरुष	३७	१४	१	६	४		
	महिला		९	१	६	४		

मा वि ९,१०	पुरुष	२४	१२	४	४	६		
	महिला		१	१	२	६		
मा.वि.११,१२	पुरुष	६	०	५	०	०		
	महिला		०	१	०	०		
जम्मा		२४८	१९५	२४	२९	२०		

स्रोतः ऋषिङ्ग गाउँपालिका शिक्षा शाखा, २०८२

तालिका नं. ३.१५ लैङ्गिकता अनुसार शैक्षिक सूचकहरू (२०८०)

विवरण	GER	% of NER ECD/PPC	GER	NER	GER	NER	GER	NER	GER	NER
	ECD		Class 1-5	Class 1-5	Class 1-8	Class 1-8	Class 9-10	Class 9-10	Class 11-12	Class 11-12
छात्रा										
छात्र										
जम्मा	८५	८८	१३१	९५.८	१५३	८७	१५१	६२	१६६	४५

स्रोतः ऋषिङ्ग गाउँपालिका शिक्षा शाखा, २०८२

४.१६ दलित विद्यार्थी विवरण

ऋषिङ्ग गाउँपालिकामा रहेका सामुदायिक तथा संस्थागत विद्यालयहरूको दलित विद्यार्थी विवरण तल तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका नं. ४.१८ दलित विद्यार्थी विवरण (विद्यालय रहेको आधारमा)

वडा नं.	आधारभूत तह				माध्यामिक तह			
	१-५		६-८		९-१०		११-१२	
	छात्रा	छात्र	छात्रा	छात्र	छात्रा	छात्र	छात्रा	छात्र
१	८	१२	७	९	२	३	०	०
२	१०	१२	७	६	३	२	०	१
३	४	७	४	१	२	०	०	०
४	२२	७	१०	१२	९	१३	१	३
५	२५	१६	१०	१८	५	६	०	०
६	८	४	२	२	१	१	०	०
७	५	६	०	३	०	०	०	०
८	११	१७	७	१२	९	७	४	४

४.१७ जनजाती विद्यार्थी सम्बन्धी विवरण

ऋषिङ्ग गाउँपालिका मगर समुदायको बाहुल्यता रहेको गाउँपालिका हो। यस पालिकाको सामुदायिक तथा संस्थागत विद्यालयका जनजाती विद्यार्थीहरूको विवरण तल तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका नं. ४.१९ जनजाती विद्यार्थी सम्बन्धी विवरण (विद्यालय रहेको आधारमा)

वडा नं.	आधारभूत तह				माध्यामिक तह			
	१-५		६-८		९-१०		११-१२	
	छात्रा	छात्र	छात्रा	छात्र	छात्रा	छात्र	छात्रा	छात्र
१	१५९	१८३	१०७	९८	८४	६७	०	०
२	३८	४५	३४	२०	३३	२५	६	२
३	५९	५०	२८	२६	१४	२१	०	४
४	२९	२८	१०	१२	११	८	५	०
५	६०	५३	४३	२७	२०	९३	०	०
६	५०	४२	२५	१३	१९	२०	०	०
७	३७	२९	१४	९	०	०	०	०
८	७४	५४	५०	५२	८२	७६	३९	१६

खण्ड पाँच

स्वास्थ्य तथ्याङ्क

५.१ पृष्ठभूमि

गाउँपालिकाको स्वास्थ्य सम्बन्धी अवस्था वर्तमानमा कस्तो रहेको छ ? भन्ने जानकारीका लागि स्वास्थ्य शाखा, ऋषिङ्ग गाउँपालिकाको आर्थिक वर्ष २०८१/८२ मा सम्पादित स्वास्थ्य कार्यक्रमको उद्देश्य, लक्ष्य र रणनीति; विगत तीन आर्थिक वर्षमा सेवा प्रवाहका सुचकहरूको सूक्ष्म विश्लेषण, छलफल तथा अन्तर्क्रियाबाट प्राप्त सूचनाहरूको समष्टिगत रुपमा पालिकाको स्वास्थ्य क्षेत्रमा भएका महत्वपूर्ण गतिविधिहरू, उपलब्धि र प्रवृत्तिहरू, कठिनाइ, समस्या, र अवरोधहरू साथै अवसर तथा भावी कार्यदिशा समेत रेखाङ्कित गर्दछ। ऋषिङ्ग गाउँपालिकामा काम गर्ने सबै स्वास्थ्य संस्थाहरूद्वारा प्रदान गरिएका प्रवर्द्धनात्मक, प्रतिकारात्मक, उपचारात्मक र पुनर्स्थापना स्वास्थ्य सेवाहरूको कार्यसम्पादनलाई संकलित र संक्षेपण गरी विद्यमान समस्या तथा चुनौतीहरू समाधानका लागि चाल्नुपर्ने कदमहरू र थप विश्लेषण र योजनाका लागि मार्ग चित्रको जानकारी पनि प्रदान गर्दछ। तसर्थ आर्थिक वर्ष २०८१/८२ मा सम्पादित स्वास्थ्यसम्बन्धी विभिन्न कार्यक्रमहरूको सूचकलाई विगत २ आर्थिक वर्षककार्य सम्पादनसँग तुलना गरी ऋषिङ्ग गाउँपालिकाको समग्र स्वास्थ्य प्रणाली र अवस्थाबारे प्रस्तुत गर्ने प्रयास गरिएको छ। स्वास्थ्य व्यवस्थापन सूचना प्रणाली (HMIS), DHIS-2 सफ्टवेयर, रोग निगरानी प्रतिवेदनहरूको आधारमा तयार गरिएको ऋषिङ्ग गाउँपालिका स्वास्थ्य शाखाको वार्षिक प्रतिवेदन तथा जिल्ला स्तरीय वार्षिक समीक्षामा तयार गरिएको पालिकाको प्रस्तुतिलाई स्रोतको रूपमा लिइएको छ। साथै जन्म, मृत्यु र प्रजनन् स्वास्थ्यसंग सम्बन्धित बिषय भएकोले राष्ट्रिय जनगणना २०७८ वाट प्राप्त उपरोक्त अनुसारका विषय पनि स्रोतको रुपमा रहेको छ।

स्वास्थ्य सेवा प्रदान गर्ने संरचनाहरूमा ५ स्वास्थ्य चौकी, १ आयूर्वेद औषधालय, २ सामुदायिक स्वास्थ्य इकाइ, २५ खोप क्लिनिक, ४६ महिला सामुदायिक स्वास्थ्य स्वंय सेविका लगायत करिब ३५ जना स्वास्थ्य कर्मचारी यस पालिकामा कार्यरत छन्। उल्लेखित संस्थाहरू मध्ये ३ वटा बर्थिङ्ग सेन्टर, ९ वटा संस्था OTC र १ वटा संस्थामा प्रयोगशाला सेवा समेत संचालनमा रहेको छ। स्वास्थ्य सम्बन्धी ऋषिङ्ग गाउँपालिका र राष्ट्रिय जनगणना २०७८ को नतिजा अनुसार प्रजनन् र मृत्यु सम्बन्धी विवरणहरू तलका तालिकाहरूमा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका नं. ५.१ स्वास्थ्य सेवा सम्बन्धी आधारभूत विवरण

विवरण	एकाइ	मान	विवरण	एकाइ	मान
सरकारी अस्पताल	संख्या	०	आयुर्वेद केन्द्र	संख्या	०
सरकारी अस्पताल(आधारभूत)	संख्या	०	ल्यावहरूको संख्या	संख्या	०
सामुदायिक अस्पताल	संख्या	०	आयुर्वेद औषधालय	संख्या	१
नीजि अस्पताल	संख्या	०	एम्बुलेन्सहरू	संख्या	१

विवरण	एकाइ	मान	विवरण	एकाइ	मान
बाल अस्पताल	संख्या	०	शहरी स्वास्थ्य केन्द्र / सामुदायिक स्वास्थ्य इकाई	संख्या	२
आयुर्वेद अस्पताल	संख्या	०	आधारभूत स्वास्थ्य सेवा केन्द्र BHSC	संख्या	३
प्राकृतिक चिकित्सा	संख्या	०	VIA site	संख्या	३
शैया संख्या	संख्या	०	IUCD site	संख्या	१
प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्र	संख्या	०	Implant site	संख्या	१
स्वास्थ्य चौकी	संख्या	५	PMTCT site	संख्या	१०
प्रसुती केन्द्र	संख्या	३	SAS/MA site	संख्या	१
खोप क्लिनिक	संख्या	२५	ASRH	संख्या	१
गाउँघर क्लिनिक	संख्या	०	HTC	संख्या	०
महिला स्वास्थ्य स्वयंसेविका	संख्या	४६	OTC	संख्या	९
क्षयरोग निदान तथा उपचार केन्द्र(TB microscopy)	संख्या	१	Minilap	संख्या	०
क्षयरोग उपचार केन्द्र(DOTS)	संख्या	११	भवन भएका स्वास्थ्य संस्था संख्या	संख्या	९
ARTकेन्द्र	संख्या	०	भवन निर्माणाधीन स्वास्थ्य संस्था संख्या	संख्या	१
Gene xpert centre	संख्या	०	BEONC Site	संख्या	०
DR Sub centre	संख्या	०	CEONC Site	संख्या	०

स्रोतः स्वास्थ्य शाखा, ऋषिङ्ग गाउँपालिका २०८२

तालिका नं. ५.२ हाल सञ्चालनमा रहेका औजार/उपकरण सम्बन्धी विवरण

औजार उपकरण	चालु सङ्ख्या	औजार उपकरण	चालु सङ्ख्या	औजार उपकरण	चालु सङ्ख्या
Autoclve Machine	११	Thermometer	२००	Tablet	१
BP Set	२५	Dressing Set	२०	Ambu Bag	५
ENT Set	५	Delivery Set	६	Measuring Tape	२५
ANC Bed	५	Pulse Oximeter	१२	MUAC Tape	६०
Weight Machine (Adult)	१५	CCTV Camera	०	IV Stand	१५
Surgical Drum	२०	Peri Light	३	Fetoscope	१५
Refrigerator	१०	Water Purifier	०	Fetal Doppler	३

औजार उपकरण	**चालु सङ्ख्या**	**औजार उपकरण**	**चालु सङ्ख्या**	**औजार उपकरण**	**चालु सङ्ख्या**
Vaccine Carrier	२०	Solar Panel	२	IUCD Set	३
Desktop Computer	१	X Ray Machine	०	Timer	०
Laptop	१२	ECG Machine	०	Lab Set	१
Printer	१३	Implant Set	५		

स्रोतः ऋषिङ्ग गापा स्वास्थ्य शाखा २०८२

तालिका नं. ५.३ जनशक्ति विवरण(स्वास्थ्य शाखा र अन्तर्गत)

पद	जम्मा दरवन्दी संख्या	पदपूर्ति	कार्यरत			अध्यायन बिदामा रहेको
			स्थायी	दरवन्दी – करार	करार-अन्य	
कन्सल्टेण्ट फिजिसियन	०	०	०	०	०	०
मेडिकल अधिकृत	०	०	०	०	०	०
हे.अ./ज.स्वा.नि.	६	६	६	०	०	००
अ.हे.ब./ सि.अ.हे.व	१५	१२	९	३	०	०
स्टाफ नर्स	१	१	१	०	०	०
अ.न.मी./सि.अ.न.मी.	१७	१३	५	८	०	०
ल्या.अ./ल्या.टे.	१	१	०	१	०	०
फार्मेसी सहायक	०	०	०	०	०	०
एनेस्थेसिया असिस्टेण्ट	०	०	०	०	०	०
रेडियोग्राफर	०	०	०	०	०	०
का.स./सवारी चालक	१८	१८		१८	०	०
कविराज	१	१	१	०	०	०
बैद्य	१	१	१	०	०	०
जम्मा	६०	५३	२३	२०	०	०

स्रोतः स्वास्थ्य शाखा, ऋषिङ्ग गाउँपालिका २०८२

तालिका नं. ५.४ प्रमुख खोपहरूको प्रगति विवरण

सूचकहरू	२०७९.८०	२०८०.८१	२०८१.८२
वि.जि.सि.%	४६.५१	६३.५१	४९.५३
डिटी.पि.- हिप-हिव- बी -३ %	६९.१९	११५.८७	८४.९१
दादुरा रुवेला%९-११०महिना	६४.८३	१०६.२५	९४.३४
दादुरा रुवेला%१२-२३०महिना	६९.०८	१०३.३	१०९.५७
पिसिभी ३	६४.८३	१०६.२५	९४.०८
टीडी २ र २+	४२.७६	७०.३७	४७.४३
जापानिज इन्सेफ्लाइटिस प्रगति %	६५.६१	१०९.९१	९६.३१
पूर्ण खोप प्राप्त बालबालिका	६९.०८	१०३.३	१०९.५७
विसिजी भर्सेज मिजल्सको ड्रपआउट रेट	-३९.३८	-६७.४२	-९०.४८

स्रोतः स्वास्थ्य शाखा, ऋषिङ्ग गाउँपालिका २०८२

तालिका नं. ४.५ पोषणमा जिल्लाको कार्यसम्पादन स्तर

सूचकांक	२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२
बृद्धि अनुगमन गरिएकका ०-११ महिनाका वालबालिकाहरूको प्रतिशत (नयाँ)	६७.४४	१००	७७.८३
बृद्धि अनुगमन गरिएकका ०-२३ महिनाका वालबालिकाहरूको प्रतिशत(नयाँ)	३३.५७	४९.२९	३९.३४
बृद्धि अनुगमन गरिएकएका मध्ये कुपोषण भएका बाल बालिकाहरूको प्रतिशत (२ वर्ष मुनि)	०.९	१.९	२.४
बृद्धि अनुगमन गरिएकएका बाल बालिकाहरूको औषत भेट प्रतिशत (२ वर्ष मूनि)	१३.४४	१९.८९	२१.४८
जन्मदा न्यून तौल भएका बच्चाको प्रतिशत	४.७६		११.५९
आइरनको मात्रा पुरा गर्ने (४५ चक्की)गर्भावतीको प्रतिशत	१००	१००	१००
१८० आइरन चक्की वितरण गरिएका अपेक्षित जीवित जन्ममा महिलाहरूको %	४३.४१	८६.२७	६६.०४
बृद्धि अनुगमनमा दर्ता भएका बालबालिका मध्ये ६ महिना सम्मा आमाको दुध भात्र खाएका प्रतिशत	८७.५	११०.१	१०७.२७
भिटमिन “ए” प्राप्त गर्ने सुत्केरी आमाहरूको %	१००	१००	१००

स्रोतः स्वास्थ्य शाखा, ऋषिङ्ग गाउँपालिका २०८२

तालिका नं. ४.६ मातृ तथा नवशिशु स्वास्थ्य सम्बन्धी सूचकहरू

सि.नं.	विबवरण	२०७८/७९	२०७९/८०	२०८०/८१
१	संचालनमा आएका आधारभुत अत्यावश्यक प्रसुति केन्द्र (BEONC Site)	०	०	०
२	संचालनमा आएका सम्पूर्ण अत्यावश्यक प्रसुती केन्द्र (CEONC Site)	०	०	०
३	प्रसुति केन्द्र (BirthingCenter)	३	३	३
४	अपेक्षित जीवित जन्म मध्ये पहिलो गर्भ जाँच गर्ने गर्भावतीको %(जुनसुकै समय)	५८.७२	७८.९२	५६.६
५	अनुमानित जन्मको आधारमा दक्ष प्रसुतिकर्मीबाट प्रसुती %	०.५८	१३.७३	८.४७
६	अनुमानित जन्मको आधारमा स्वास्थ्यकर्मी बाट प्रसुती %	२.०३	०.४९	२४.५३
७	अनुमानित जन्मको आधारमा स्वास्थ्य संस्थामा प्रसुति %	१२.२१	२२.५५	२४,५३
८	सुरक्षित गर्भपतन सेवा लिने संख्या	१	१	१

स्रोतः स्वास्थ्य शाखा, ऋषिङ्ग गाउँपालिका २०८२

परिवार नियोजन

तालिका नं. ५.७ परिवार नियोजन साधन लगातार प्रयोगकर्ता (current user) सम्बन्धी विवरण

सि.नं.	साधनको नाम	२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	
१	पिल्स	५७	६२	५२	
२	डिपो	१२१	१३१	१४२	
३	आई.यु.सी.डी	४६	४८	१३	
४	इम्प्लान्ट	३७४	३७८	१४१	
५	कण्डमCYP	८८	१११	७५	
Contraceptive Prevalance Rate (Un adjusted WRA)		६.८	८	७.६	

स्रोतः स्वास्थ्य शाखा, ऋषिङ्ग गाउँपालिका २०८२

तालिका नं.५.८ Disease prevalence (New cases)

विवरण	७/७९	८०/८१	८१/८२
HIV Positive Incidence	०	०	०
Tuborculosis Case Notification	२१	६६.१७	१५७.०६
Malaria incidence	०	०	०
Kalaa-zar Case	०	०	०
Dengue Case	०	०	०
Hepatitis B Prevalence	०	०	०
Lymphatic Filariasis	०	०	०
H1N1	०	०	०

स्रोतः स्वास्थ्य शाखा, ऋषिङ्ग गाउँपालिका २०८२

तालिका नं. ५.९ पालिकाका प्रमुख १० रोगहरू

क.सं	रोग	२०८०/८१ (%)	क.सं	रोग	२०८१/८२ (%)
१	Cough	९.०२	१	Injuries-Gastritis (APD)	८.७०
२	Gastritis (APD)	९.००	२	Cough	७.३१
३	Fever	७.३९	३	Injuries-Headache	६.५६
४	Headache	७.१७	४	Fever	६.२४
५	Muskuloskeletal Pain	३.८०	५	OPD Morbidity-Reason for Contact-General Examination	३.९१
६	Conjunctivitis Cases	३.६७	६	Orthopaedic Problems-Backache(Muskuloskeletal Pain)	३.३३
७	Fungal Infection (Lichen Planus)	३.३१	७	Other Diseases & Injuries-Cut injuries	३.०८
८	URTI Cases	३.०८	८	Orthopaedic-Arthritis	२.९९
९	Cut Injuries	२.९८	९	Fatigue and Weakness	२.९२
१०	Presumed Non-Infectious Diarrhoea	२.८४	१०	Skin Diseases-Fungal Infection (Lichen Planus) Cases	२.८४

स्रोतः स्वास्थ्य शाखा, ऋषिङ्ग गाउँपालिका २०८२

तालिका नं. ५.१० वडा अनुसार विपन्न नागरिक सिफारिस विवरण २०८१/८२

वडा नं	सिफारिस गरिएका रोग र संख्या												जम्मा	
	मुटु		मृगौला		क्यान्सर		अल्जाइमर/पार्किन्सन्स		स्पाइनल इन्जुरी		मस्तिस्क घात/हेड इन्जुरी अन्य			
	महिला	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला	पुरुष
१		१			३	३							३	४
२	३				२								५	
३		१												१
४						२	१						१	२
५				२	१	३							१	५
६	१	१	१		२	१							४	२
७						२		१						३
८			२		२	१							४	१

स्रोतः स्वास्थ्य शाखा, ऋषिङ्ग गाउँपालिका २०८२

तालिका नं. ५.११ टि.बी .नियन्त्रणकार्यक्रम कोहर्ट विश्लेषण

SN	TB Indicators	२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	विश्लेषणकोआधार
1	% of 0-4 years cases				उमेरसमुहअनुसार
2	% of 5-14 years cases				
3	**% of 15-24 years cases**		९.०९		
4	% of 25-34 years cases		२७.२७		
5	**% of 35-44 years cases**	२५	९.०९		
6	**% of 45-54 years cases**	२५		१००	
7	% of 55-64 years cases	२५	१८.१८		
8	% of >= 65 years cases	२५	३६.३६		
9	% of female among notified cases	२५	१८.१८		लिङ्गकोआधारमा

SN	TB Indicators	२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	विश्लेषणकोआधार
10	% of male among notified cases	७५	८१.८२	१००	
11	% of HIV tested among total TB patients	१००	१००	१००	HIV जाँचकोआधारमा
12	% notified cases community referred				प्रेषणकाआधारमा
13	% notified cases private sector referred			५०	
14	% notified cases self referred	१००	१००	५०	
15	% notified cases by contact investigation				

स्रोतः स्वास्थ्य शाखा, ऋषिङ्ग गाउँपालिका २०८२

तालिका नं. ५.१२ एच.आई.भी .र एड्स तथा यौनरोग सम्बन्धी सेवाहरू (२०८१/८२)

क्र.सं.	सेवाहरू	केन्द्र संख्या	सेवा उपलब्ध हुने स्थान
१	HIV परामर्श तथा रक्त परिक्षण सेवा (HCT Service)	छैन	छैन
२	सक्रमितहरूको लागि औषधि सेवा (ART centre)	छैन	छैन
३	अवसरवादी रोग उपचार केन्द	(OI Service)	छैन	छैन
४	यौन रोग उपचार केन्द्र (STI Service)	छैन	छैन
५	एच.आई.भीं सम्बन्धि कार्यरत संस्थाहरू	छैन	छैन
६	कम्युनिटी केयर सेन्टर	छैन	छैन
७	गर्भवती महिलालाई परामर्श तथा एच.आई.भीं परिक्षण गर्ने संस्था	१०	१०

स्रोतः स्वास्थ्य शाखा, ऋषिङ्ग गाउँपालिका २०८२

तालिका नं. ५.१३ एच.आई.भी .र एड्स सम्बन्धी तथ्यांक)

मुख्य सूचक	२०७८/७९	२०७९/८०	२०८०/८१
No of PMTCT sites	१०	१०	१०
No of ART sites			
परामर्श र जाँच गरिएको संख्या			
एच.आई.भी. संक्रमितनयाँ			
ए.आर.टि.उपचारमा संलग्न संख्या			

गर्भवती महिलालाई परामर्श तथा एच.आई.भीं परिक्षण गरेको संख्या	२०२	१५९	११९

स्रोतः स्वास्थ्य शाखा, ऋषिङ्ग गाउँपालिका २०८२

५.२ प्रजनन अवधिभरि जन्माएका बच्चाको सङ्ख्या अनुसारको महिला सङ्ख्या

राष्ट्रिय जनगणना २०७८ को प्रजनन सम्बन्धित नतिजा विश्लेषण गर्दा ऋषिङ्ग गाउँपालिकामा एक पटक विवाह भएका १५ देखि ४९ वर्षका महिला (Ever Married Female Aged 15-49 years) को सङ्ख्या ३७३१ जना रहेका छन्। यी महिलाहरूको पाँच पाँच वर्ष उमेर समूह र यी उमेर समूहका महिलाहरूले अहिलेसम्म जिवितै जन्माएका बच्चाहरूको संख्याको आधारमा हेर्दा ४६४ जना विवाह भएका १५-४९ वर्षका महिलाले अहिलेसम्म एउटा बच्चा पनि नजन्माएको देखिन्छ। यो समूहमा विवाह भएको अवधि एक वर्ष वा सो भन्दा बढी भएको तर बच्चा नजन्माएको र विवाह भएको एक वर्ष पनि पुरा नभएर बच्चा नजन्माएको दुवै अवस्थाको महिलाहरू समावेश भएको हुन्छ। एक वटा बच्चा जन्माएको महिलाको सङ्ख्या ९२३ जना, दुई वटा बच्चा जन्माएको महिलाको सङ्ख्या ११५१ जना, तीन वटा बच्चा जन्माएका महिलाको सङ्ख्या ६४३ जना, चारवटा बच्चा जन्माएका महिलाको सङ्ख्या २८६ जना, पाँचवटा बच्चा जन्माएका महिलाको सङ्ख्या १५५ जना, छ वटा बच्चा जन्माएका महिलाको सङ्ख्या ७१ जना, सात वटा बच्चा जन्माएका महिलाको सङ्ख्या २१, आठवटा बच्चा जन्माएका महिलाको सङ्ख्या ११ जना र नौ वा सो भन्दा बढी बच्चा जन्माएका महिलको सङ्ख्या ६ जना रहेको देखिन्छ। महिलाको उमेरसमूह अनुसार जन्माएको बच्चाको संख्यालाई प्रस्तुत तालिकामा दिइएको छ।

तालिका नं. ५.१४ पन्ध्र वर्ष देखि ४९ वर्षको महिलाले अहिलेसम्म जिवित जन्माएको बच्चाको सङ्ख्या र महिलाको उमेर समूहको आधारमा महिलाको सङ्ख्या

एक पटक विवाह भएको महिला	**जम्मा**	**महिलाको उमेर समूह (वर्षमा)**						
		१५-१९	**२०-२४**	**२५-२९**	**३०-३४**	**३५-३९**	**४०-४४**	**४५-४९**
जम्मा महिला संख्या	**३७३१**	**२५९**	**६१४**	**६५९**	**४८२**	**५६४**	**५८९**	**५६४**
बच्चा नजन्माएको	**४६४**	**१३४**	**१५५**	**७१**	**२५**	**२८**	**१९**	**३२**
एकवटा बच्चा जन्माएका	**९२३**	**११४**	**३३०**	**२५६**	**८६**	**५८**	**४७**	**३२**
दुईवटा बच्चा जन्माएका	**११५१**	**१०**	**११७**	**२६३**	**२३१**	**२२९**	**१७४**	**१२७**
तीनवटा बच्चा जन्माएका	**६४३**	**१**	**८**	**५५**	**१११**	**१५७**	**१७३**	**१३८**
चारवटा बच्चा जन्माएका	**२८६**	**०**	**३**	**११**	**२०**	**५०**	**९५**	**१०७**

पाँचवटा बच्चा जन्माएका	१५५	०	१	२	६	२५	५२	६९
छवटा बच्चा जन्माएका	७१	०	०	१	३	१२	१७	३८
सातवटा बच्चा जन्माएका	२१	०	०	०	०	५	५	११
आठवटा बच्चा जन्माएका	११	०	०	०	०	०	४	७
नौवटा वा सो भन्दा बढी बच्चा जन्माएका	६	०	०	०	०	०	३	३

स्रोतः राष्ट्रिय जनगणना २०७८,राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय, काठमाण्डौं।
(https://censusnepal.cbs.gov.np/results)

तालिका नं. ५.१५ महिलाको उमेर समूह अनुसार जीवितै जन्मिएका, जीवितै जन्मिएर मरेका र हालसम्म जीवित बच्चाहरूको संख्या

बच्चाको अवस्था र लिङ्ग	जम्मा	महिलाको उमेर समूह						
		१५-१९ वर्ष	२०-२४ वर्ष	२५-२९ वर्ष	३०-३४ वर्ष	३५-३९ वर्ष	४०-४४ वर्ष	४५-४९ वर्ष
हालसम्म जिवितै जन्मेका बच्चाको सङ्ख्या (CEB)								
जम्मा	७७८८	१३७	६०५	१००७	१००९	१४१९	१७५०	१८६१
पुरुष	३८७१	७४	३२१	४८२	४७८	७१५	८७६	९२५
महिला	३९१७	६३	२८४	५२५	५३१	७०४	८७४	९३६
हालसम्म जिवितै रहेका बच्चाको सङ्ख्या (Children Still Alive)								
जम्मा	७४३०	१३२	५८७	९७४	९७४	१३६१	१६५९	१७४३
पुरुष	३६६४	६९	३११	४६२	४५९	६७९	८२४	८६०
महिला	३७६६	६३	२७६	५१२	५१५	६८२	८३५	८८३
जिवितै जन्मेर मृत्युभएको बच्चाको सङ्ख्या (Children Dead)								
जम्मा	३५८	५	१८	३३	३५	५८	९१	११८
पुरुष	२०७	५	१०	२०	१९	३६	५२	६५
महिला	१५१	०	८	१३	१६	२२	३९	५३

स्रोतः राष्ट्रिय जनगणना २०७८,राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय, काठमाण्डौं।
(https://censusnepal.cbs.gov.np/results)

तालिका नं. ५.१६ १५ वर्ष देखि ४९ वर्षको महिलाले विगत १ वर्षमा जिवित जन्माएको बच्चाको संख्याको आधारमा उमेर समूह अनुसार महिलाको संख्या

एक पटक विवाह भएको महिला	जम्मा	महिलाको उमेर समुह						
		१५-१९ वर्ष	२०-२४ वर्ष	२५-२९ वर्ष	३०-३४ वर्ष	३५-३९ वर्ष	४०-४४ वर्ष	४५-४९ वर्ष
एक पटक विवाह भएको महिला								
जम्मा महिला संख्या	३७३१	२५९	६१४	६५९	४८२	५६४	५८९	५६४
बच्चा नजन्माएको	३५२७	२१४	५४१	६०९	४६७	५४८	५८७	५६१
एक वटा बच्चा जन्माएको	१९८	४४	७१	४७	१५	१६	२	३
दुई वटा बच्चा जन्माएको	६	१	२	३	०	०	०	०
एकवर्ष भित्र जिवितै जन्मेका बच्चाको संख्या								
जम्मा	२१०	४६	७५	५३	१५	१६	२	३
पुरुष	१११	२५	३७	३१	७	९	१	१
महिला	९९	२१	३८	२२	८	७	१	२

स्रोतः राष्ट्रिय जनगणना २०७८,राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय, काठमाण्डौं।
(https://censusnepal.cbs.gov.np/results)

५.३ उमेरगत प्रजनन दर र कुल प्रजनन दर (Age Specific Fertility Rate)

तालिका नं. ५.१७ उमेर विशिष्ट प्रजनन दर

उमेर समूह	कुल महिला	एक पटक बिवाह भएका महिलाको संख्या	एक वर्षमा जीवितै जन्मेका बच्चाको संख्या	उमेर बिशिष्ट प्रजनन दर [ASFR (direct)]	उमेर बिशिष्ट बैबाहिक प्रजनन दर [Marital ASFR (direct)]
१५-१९ वर्ष	१०५५	२५९	४६	०.०४४	०.१७८
२०-२४ वर्ष	८५६	६१४	७५	०.०८८	०.१२२
२५-२९ वर्ष	७१५	६५९	५३	०.०७४	०.०८०

३०-३४ वर्ष	४९९	४८२	१५	०.०३०	०.०३१
३५-३९ वर्ष	५७७	५६४	१६	०.०२८	०.०२८
४०-४४ वर्ष	५९८	५८९	२	०.००३	०.००३
४५-४९ वर्ष	५७१	५६४	३	०.००५	०.००५

स्रोतः राष्ट्रिय जनगणना २०७८,राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय, काठमाण्डौं । (https://censusnepal.cbs.gov.np/results)

५.४ मृत्यु भएका व्यक्तिको उमेर समुह अनुसारको विवरण

ऋषिङ्ग गाउँपालिकामा जनगणनाको समयअघि विगत १२ महिनामा जम्मा १६२ जना व्यक्तिको मृत्यु भएको देखिन्छ। जसमध्ये पुरुष मृत्यु ८७ जना (५३.७० %) र महिला मृत्यु ७५ (४६.३० %) रहेको देखिन्छ। उमेर समूह अनुसार मृत्यु हेर्दा ३२.१० प्रतिशत व्यक्तिको मृत्यु ८० वर्ष वा सो भन्दा बढी उमेरमा भएको देखिन्छ। ७५ देखि ७९ वर्षको उमेरमा १४.८१ प्रतिशत, ७० देखि ७४ वर्षको उमेरमा ११.११ प्रतिशत, ६० देखि ६४ वर्षको उमेरमा ५.५६ प्रतिशत, ४५ देखि ४९ वर्षको उमेरमा ४.३२ प्रतिशत र १ वर्षभन्दा कम उमेरमा २,४७ प्रतिशत व्यक्तिको मृत्यु भएको देखिन्छ। त्यसै गरी लैङ्गिकता र उमेर समूह अनुसारको विवरण तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका नं. ५.१८ मृत्यु भएका व्यक्तिको लिङ्ग र उमेर समुह अनुसारको १२ महिनाको अवधीमा मृत्यु भएको विवरण

उमेर समूह	मृत्यु भएको सङ्ख्या र प्रतिशत					
	जम्मा	%	पुरुष	%	महिला	%
जम्मा	१६२	१००	८७	१००	७५	१००
< १	४	२.४७	३	३.४५	१	१.३३
०१ - ०४	३	१.८५	२	२.३०	१	१.३३
०५ - ०९	२	१.२३	२	२.३०	०	०.००
१० - १४	३	१.८५	२	२.३०	१	१.३३
१५ - १९	१	०.६२	१	१.१५	०	०.००
२० - २४	३	१.८५	०	०.००	३	४.००
२५ - २९	५	३.०९	३	३.४५	२	२.६७
३० - ३४	१	०.६२	१	१.१५	०	०.००
३५ - ३९	४	२.४७	२	२.३०	२	२.६७
४० - ४४	३	१.८५	२	२.३०	१	१.३३
४५ - ४९	७	४.३२	५	५.७५	२	२.६७
५० - ५४	६	३.७०	३	३.४५	३	४.००
५५ - ५९	६	३.७०	३	३.४५	३	४.००
६० - ६४	९	५.५६	४	४.६०	५	६.६७
६५ - ६९	११	६.७९	४	४.६०	७	९.३३

उमेर समूह	मृत्यु भएको सङ्ख्या र प्रतिशत					
	जम्मा	%	पुरुष	%	महिला	%
७० - ७४	१८	११.११	१२	१३.७९	६	८.००
७५ - ७९	२४	१४.८१	११	१२.६४	१३	१७.३३
८० +	५२	३२.१०	२७	३१.०३	२५	३३.३३
उल्लेख नभएको	०	०.००	०	०.००	०	०.००

श्रोतः राष्ट्रिय जनगणना २०७८,राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय, काठमाण्डौं।
(https://censusnepal.cbs.gov.np/results)

५.५ विगत १२ महिनामा मृत्यु भएको कारण

जनगणना भएको समयदेखि १२ महिना अघिसम्म ऋषिङ्ग गाउँपालिकामा १६२ जनाको मृत्यु भएको थियो। मृत्यु हुनेमा ५३.७० प्रतिशत पुरुष र ४६.३० प्रतिशत महिला रहेका थिए। कुल मृत्यु हुनेमध्ये ४५.६८ प्रतिशत नसर्ने रोगबाट, ८.६४ प्रतिशतको सरुवा रोगवाट, ३३.९५ प्रतिशतको कारण नखुलेको, १.३२ प्रतिशत आत्महत्या, ४.३२ प्रतिशत अन्य दुर्घटना, प्राकृतिक प्रकोपवाट २.४७ प्रतिशत, अपराध हत्यावाट १.२३ प्रतिशत रहेको देखिन्छ। त्यसै गरी महिला र पुरूष व्यक्तिहरूको मृत्यु सङ्ख्या र प्रतिशत संलग्न तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ। १५ देखि ४९ वर्ष उमेर समूहका महिलाहरूको प्रजनन् सम्बन्धि मृत्यु १.३२ प्रतिशत रहेको छ।

तालिका नं. ५.१९ तालिका मृत्यु भएका व्यक्तिको मृत्युको कारण अनुसार विगत १२ महिनामा मृत्यु हुनेहरूको सङ्ख्या

विवरण	कुल मृत्यु	मृत्युको कारण								
		सरुवा रोग	नसर्ने रोग	यातायात दुर्घटना	अन्य दुर्घटना	प्रजनन् तथा प्रसुति जटिलता	अपराध/हत्या	आत्म हत्या	प्राकृतिक प्रकोप	अन्य
जम्मा	१६२	१४	७४	१	७	१	२	२	४	५५
%	१००	८.६४	४५.६८	०.६२	४.३२	०.६२	१.२३	१.२३	२.४७	३३.९५
पुरुष	८७	६	३४	१	६	०	२	१	४	३१
%	१००	६.९०	३९.०८	१.१५	६.९०	०.००	२.३०	१.१५	४.६०	३५.६३
महिला	७५	८	४०	०	१	१	०	१	०	२४
%	१००	१०.६७	५३.३३	०.००	१.३३	१.३३	०.००	१.३३	०.००	३२.००

श्रोतः राष्ट्रिय जनगणना २०७८,राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय, काठमाण्डौं।
(https://censusnepal.cbs.gov.np/results)

तालिका नं. ५.२० लिङ्गको आधारमा विगत १२ महिनाको अवधी (गणनाको दिन भन्दा अघि) मा कम्तीमा १ सदस्यको मृत्यु भएको घर परिवार सङ्ख्या

क्षेत्र	जम्मा	कम्तीमा एक जना मृत्यु भएको परिवार सङ्ख्या	मृत्यु हुनेको विवरण		
			जम्मा	पुरुष	महिला
ऋषिङ्ग	४६६९	१५८	१६२	८७	७५
तनहुँ	**८८५१३**	**२७०४**	**२७७८**	**१६४९**	**११२९**
गण्डकी	**६६१६३२**	**१९८२०**	**२०४०६**	**११९००**	**८५०६**
नेपाल	**६६६०८४१**	**१९२१७८**	**१९८४६३**	**११४९४६**	**८३५१७**

खण्ड छ
आर्थिक क्रियाकलाप र रोजगारी

६.१ पृष्ठभूमि

आर्थिक क्रियाकलाप एक परिवार सञ्चालन देखि राज्य सञ्चलानसम्म प्रणालीको एक अभिन्न अंश हो। यसको भूमिकालाई हाम्रो रक्त प्रणालीसँग दाँज्न सकिन्छ। यसको आपूर्ति प्रत्यक्ष आर्थिक क्रियाकलापमा संलग्न भएर तथा अप्रत्यक्ष रोजगारीमा समावेश भएर गर्न सकिन्छ। अन्तराष्ट्रिय मापदण्ड अनुसार नै राज्यको आर्थिक क्षेत्रलाई २१ वटा समूहमा विभाजन गरिएको र कुन क्षेत्रको कति योगदान छ भनि राष्ट्रिय लेखा प्रणालीलेमापन, अनुमान र प्रकाशन गर्दछ। नेपालमा पहिलो पटक राष्ट्रिय आर्थिक गणना २०७५ सञ्चालन गरी वडा तह देखि पालिका हुँदै नेपालकै आर्थिक गतिविधिको अध्ययन भएको छ। यस अध्यायमा राष्ट्रिय आर्थिक गणना २०७५, राष्ट्रिय जनगणना २०७८ र सम्बन्धित अन्य क्षेत्रवाट सङ्कलित आर्थिक तथ्याङ्कको प्रस्तुती विभिन्न आयामवाट हुनेछ।

६.२ गाउँपालिकाको अर्थतन्त्रको संरचनात्मक स्वरुप

यस पालिकाको अर्थतन्त्रको संरचनात्मक स्वरुप मिश्रित किसिमको रहेको छ। कृषि तथा पशुपालन अर्थतन्त्रको मुख्य आधार हो। यस पालिकाले परम्परागत अन्न उत्पादनका साथसाथै मसला तथा कन्दमुल, फलफुल, पशुपालन, मत्स्य, मौरी र तरकारी बाली उत्पादन आर्थिक गतिविधिको प्रमुख स्थान क्रियाकलाप मान्न सकिन्छ। राष्ट्रिय जनगणना २०७८ वाट प्राप्त नतिजा विश्लेक्षणका आधारमा पालिकाको आर्थिक रूपले कुल सक्रिय जनसङ्ख्या ११६१८ मध्ये ९२३३ अथवा ७९.४७ प्रतिशत जनसङ्ख्याको जीविकोपार्जनको प्रमुख स्रोत तथा मुख्य पेशा कृषि रहेको छ। यो जानकारीले यस पालिकाको अर्थतन्त्र कृषि क्रियाकलाप र रोजगारीको आधार पनि कृषि नै हुने देखिन्छ। अब खाँचो कृषि कार्यलाई आधुनिक प्रविधिमा आधारित र व्यावसायिक बनाउनु हो। वनमा आधारित उद्यम स्थानीय कृषि उत्पादनमा आधारित स्थानीय परिकार र संस्कृति प्रवर्दन गर्न स्थापना भएको होमस्टे, होटल रेष्टुरेण्ट तथा रिसोर्टसाथै धार्मिक र प्राकृतिक सम्पदा, वन जन्य सम्पदा, जडिबुटी, खानी आदि पर्यटकीय अर्थतन्त्रको एक हिस्सा रहने सम्भावना छ। यिनै सम्पदाको वैकल्पिक उपयोग र विकासले अर्थतन्त्रको अर्को स्वरुप धारण गर्ने सम्भावना अधिक छ। यी क्षेत्रका साथसाथै स्वदेश तथा विदेशमा रोजगारी गर्नेहरूबाट प्राप्त रकमले पनि गाउँपालिकाको अर्थतन्त्रमा महत्वपूर्ण योगदान गरेको छ।

६.३ आर्थिक क्रियाकलाप सम्बन्धी विवरण

सन्दर्भ अवधिमा जुनसुकै आर्थिक काम जतिसुकै अवधिको लागि गरेका वा कुनै पनि आर्थिक कामको खोजी गरेका १० वर्ष वा सोभन्दा माथिका व्यक्तिहरू आर्थिकरूपले सक्रिय जनसङ्ख्या अन्तर्गत पर्दछन्। यसैगरी सन्दर्भ अवधिमा कुनै पनि आर्थिक काम नगरेका र आर्थिक काम नखोजेका व्यक्तिहरू आर्थिकरूपले निष्क्रिय जनसङ्ख्या अन्तर्गत पर्दछन्। यस मापदण्ड अनुसार १० वर्ष वा सोभन्दा माथिका १५,३८० जना व्यक्तिहरू मध्ये पुरुष ६९७० जना (४५.३२%) र महिला ८४१० जना (५४.६८

%) रहेका छन्। १० वर्ष वा सोभन्दा माथिका १५३८० मध्ये ११८५१ जना (७७.०२%) आर्थिक रूपले सक्रिय र ३३९५ जना (२२.०७ %) आर्थिकरूपले निष्क्रिय देखिन्छन्। आर्थिकरूपले सक्रिय वा निष्क्रिय अवस्था नखुलेका सङ्ख्या १३४ जना रहेका छन् ।

अक्सर आर्थिकरूपले सक्रिय जनसंख्याः सन्दर्भ अवधिमा कुनै पनि आर्थिक काम गरेको वा आर्थिक काम खोजेको समयको जोड ६ महिना वा सोभन्दा बढी भएका व्यक्तिहरूलाई अक्सर आर्थिकरूपले सक्रिय जनसङ्ख्या मानिएको छ । त्यसैगरी आर्थिक काम गरेको र आर्थिक काम खोजेको महिनाको जोड ६ महिना भन्दा कम भएमा त्यस्ता व्यक्तिलाई अक्सर आर्थिकरूपले निष्क्रिय जनसङ्ख्या मानिन्छ ।

सन्दर्भ अवधिमा कम्तिमा ६ महिना काम गरेका वा पूर्ण समय काम खोजेका सबै व्यक्तिहरू स्वतः अक्सर आर्थिकरूपले सक्रिय जनसङ्ख्यामा पर्दछन् । यसैगरी ६ महिना भन्दा कम समय काम गरेको र आर्थिक काम नखोजेको व्यक्तिहरू स्वतः अक्सर आर्थिक रूपले निष्क्रिय जनसङ्ख्यामा पर्दछन् । ३ देखि ५ महिना काम गरी आङ्शिक रुपमा काम खोजेका व्यक्तिहरूलाई अक्सर आर्थिकरूपले सक्रिय अन्तर्गत र ३ महिनाभन्दा कम काम गरी आङ्शिक रुपमा काम खोजेका व्यक्तिहरूलाई अक्सर आर्थिक रूपले निष्क्रिय मानेर वर्गिकरण गरिएको छ । अक्सर रोजगार जनसंख्याः अक्सर आर्थिकरूपले सक्रिय जनसङ्ख्यालाई अक्सर रोजगार र अक्सर बेरोजगार गरी दुई समूहमा विभाजन गर्न सकिन्छ । सन्दर्भ अवधिमा काम गरेको समय काम नगरेको समयभन्दा बढी भएमा अक्सर रोजगार र काम गरेको समय काम नगरेको भन्दा कम भएमा अक्सर बेरोजगार मानिन्छ । आर्थिकरूपले सक्रिय ११८५१ जना मध्ये ७७.१९ प्रतिशत रोजगार र ३.५९ प्रतिशत बेरोजगार रहेका छन् भने अक्सर निष्क्रिय १९.२१ प्रतिशत रहेका छन्।

तालिका ६.१ आर्थिक क्रियाकलापमा संलग्नता अनुसारको जनसङ्ख्या (१० वर्ष वा सो भन्दा बढी उमेरका)

संख्या / %	दश वर्ष वा सो भन्दा माथिको जनसङ्ख्या			आर्थिक क्रियाकलापमा संलग्नता															
				आर्थिक रूपले सक्रिय									आर्थिक रूपले निस्क्रिय			आर्थिक क्रियाकलाप नखुलेको		
				अक्सर सक्रिय						अक्सर निस्क्रिय								
				अक्सर रोजगार			अक्सर बेरोजगार											
	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला
संख्या	१५३८०	६९७०	८४१०	९१४८	४१८९	४९५९	४२६	२३७	१८९	२२७७	९६३	१३१४	३३९५	१५४०	१८५५	१३४	४१	९३
%	१००	४५.३२	५४.६८	१००	४५.७९	५४.२१	१००	५५.६३	४४.३७	१००	४२.२९	५७.७१	१००	४५.३६	५४.६४	१००	३०.६०	६९.४०

श्रोतः राष्ट्रिय जनगणना २०७८,राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय, काठमाण्डौं।
(https://censusnepal.cbs.gov.np/results)

तालिका ६.२ आर्थिक रूपले सक्रिय जनसङ्ख्याको मुख्य पेशा अनुसारको विवरण (१० वर्ष वा सो भन्दा बढी उमेरका)

आर्थिक कामको पेशागत विवरण	जम्मा	प्रतिशत	पुरुष	प्रतिशत	महिला	प्रतिशत
जम्मा	११६१८	१००	५२४८	१००	६३७०	१००
सैनिक अधिकारीहरू	२३	०.२०	२१	०.४०	२	०.०३
व्यवस्थापकहरू	१८६	१.६०	११७	२.२३	६९	१.०८
पेशाविद्हरु	३१२	२.६९	१६४	३.१३	१४८	२.३२
प्राविधिक तथा सहायक पेशाविद्हरु	८५	०.७३	४५	०.८६	४०	०.६३
कार्यालय सहायकहरू	४९	०.४२	३३	०.६३	१६	०.२५
सेवा तथा वस्तु बिक्री गर्ने कामदारहरू	२६६	२.२९	१३२	२.५२	१३४	२.१०
कृषि, वन र माछापालन कार्यका दक्ष कामदारहरू	९२३३	७९.४७	३९५५	७५.३६	५२७८	८२.८६
शिल्पकला तथा कालिगढ र यस सम्बन्धी व्यापार गर्ने कामदारहरू	२०३	१.७५	१७१	३.२६	३२	०.५०
यन्त्र तथा मेशिन अपरेटर र जडान गर्ने कामदारहरू	११६	१.००	१११	२.१२	५	०.०८
सामान्य वा प्राथमिक पेशाका कामदारहरू	११०८	९.५४	४८३	९.२०	६२५	९.८१
उल्लेख नभएका	३७	०.३२	१६	०.३०	२१	०.३३

श्रोतः राष्ट्रिय जनगणना २०७८,राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय, काठमाण्डौं।
(https://censusnepal.cbs.gov.np/results)

तालिका नं. ६.३ परिवार र मुख्य उद्यम सञ्चालकको लिङ्गका आधारमा कृषि बाहेक साना उद्यम सञ्चालन गर्ने परिवार

	जम्मा परिवार सङ्ख्या	साना तथा घरेलु उद्यम नभएका परिवार सङ्ख्या	साना उद्यमहरूको प्रकार र मुख्य उद्यमीको लिङ्ग र परिवार सङ्ख्या										
			घरेलु उद्योग		व्यापार व्यवसाय		यातायात		सेवा		अन्य		उल्लेख नभएका
			पुरुष	महिला	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला	
ऋषिङ्ग	४६६९	४२५५	३२	३४	६६	११६	१२	०	४५	३१	४	५	६९
	१००	९१.१३	०.६९	०.७३	१.४१	२.४८	०.२६	०.००	०.९६	०.६६	०.०९	०.११	१.४८
तनहुँ	८८५१३	८०००७	८५१	१०४३	१४७१	२७३३	२२८	६७	४३५	३६४	४१५	३०४	५९५
	१००	९०.३९	०.९६	१.१८	१.६६	३.०९	०.२६	०.०८	०.४९	०.४१	०.४७	०.३४	०.६७
गण्डकी	६६१६३२	५९५९०३	६७४६	७४०२	११८८१	१८७४३	२०५३	६७०	३५५४	३०५७	२५९१	२६७४	६३५८
	१००	९०.०७	१.०२	१.१२	१.८०	२.८३	०.३१	०.१०	०.५४	०.४६	०.३९	०.४०	०.९६

श्रोतः राष्ट्रिय जनगणना २०७८,राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय, काठमाण्डौं।
(https://censusnepal.cbs.gov.np/results)

तालिका ६.४ आर्थिक काम गरेको अवधिको आधारमा जनसङ्ख्याको वितरण (१० वर्ष वा सो भन्दा बढी)

क्षेत्र	सङ्ख्या/ %	जम्मा	६ महिना वा सो भन्दा बढी काम गरेको	३ देखि ६ महिना काम गरेको	३ महिना भन्दा कम काम गरेको	कुनै पनि आर्थिक काम नगरेको
जम्मा	सङ्ख्या	**१५३८०**	८५८८	२२०९	८२१	३७६२
	%	१००	५५.८४	१४.३६	५.३४	२४.४६
पुरुष	सङ्ख्या	**६९७०**	३९६१	९३५	३५२	१७२२
	%	१००	५६.८३	१३.४१	५.०५	२४.७१
महिला	सङ्ख्या	**८४१०**	४६२७	१२७४	४६९	२०४०
	%	१००	५५.०२	१५.१५	५.५८	२४.२६

श्रोतः राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय, काठमाण्डौं।
(https://censusnepal.cbs.gov.np/results)

तालिका ६.५ दश वर्ष र सो भन्दा माथिका व्यक्तिले गणनाको समयदेखि अगाडि १२ महिनासम्म आर्थिक काम गरेको अवधि तथा उमेर समूह अनुसार जनसङ्ख्या

आर्थिक क्रियाकलापमा सक्रिय रहेको महिना	जम्मा	उमेर समूह											
		१०-१४	१५-१९	२०-२४	२५-२९	३०-३४	३५-३९	४०-४४	४५-४९	५०-५४	५५-५९	६०-६४	६५+
जम्मा													
जम्मा	१५३८०	१६५१	१९३०	१५४३	१२९६	८९८	९४०	१०३७	१००६	११६६	९७१	८६८	२०७४
६ महिना वा सोभन्दा बढी	८५८८	८३	४८०	८८९	९३९	६९९	७२०	८०६	७९८	९३१	७४९	६०६	८८८
३-६ महिना	२२०९	२९२	३२२	२१३	१६४	१०४	१२४	१५४	१२६	१४५	१३६	१३६	२९३
३ महिना भन्दा कम	८२१	२२८	२३१	७४	३०	२४	१०	१७	१८	२०	२३	२४	१२२
काम नगरेको	३७६२	१०४८	८९७	३६७	१६३	७१	८६	६०	६४	७०	६३	१०२	७७१
पुरुष													
जम्मा	६९७०	७९२	८७५	६८७	५८१	३९९	३६३	४३९	४३५	५४५	४७३	४०१	९८०
६महिना वा सो भन्दाबढी	३९६१	२९	१७७	३८१	४३५	३२८	२९२	३५५	३६४	४४८	३७७	२९४	४८१
३(६ महिना	९३५	१२६	१४०	९२	७०	३७	४३	५८	४८	६०	५९	६३	१३९

आर्थिक क्रियाकलापमा सक्रिय रहेको महिना	जम्मा	उमेर समूह											
		१०-१४	१५-१९	२०-२४	२५-२९	३०-३४	३५-३९	४०-४४	४५-४९	५०-५४	५५-५९	६०-६४	६५+
३ महिना भन्दा कम	३५२	९७	१२०	३६	११	७	३	५	६	९	७	९	४२
काम नगरेको	१७२२	५४०	४३८	१७८	६५	२७	२५	२१	१७	२८	३०	३५	३१८
महिला													
जम्मा	८४१०	८५९	१०५५	८५६	७१५	४९९	५७७	५९८	५७१	६२१	४९८	४६७	१०९४
६ महिना वा सो भन्दा बढी	४६२७	५४	३०३	५०८	५०४	३७१	४२८	४५१	४३४	४८३	३७२	३१२	४०७
३-६ महिना	१२७४	१६६	१८२	१२१	९४	६७	८१	९६	७८	८५	७७	७३	१५४
३ महिना भन्दा कम	४६९	१३१	१११	३८	१९	१७	७	१२	१२	११	१६	१५	८०
काम नगरेको	२०४०	५०८	४५९	१८९	९८	४४	६१	३९	४७	४२	३३	६७	४५३

श्रोतः राष्ट्रिय जनगणना २०७८,राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय, काठमाण्डौं। (https://censusnepal.cbs.gov.np/results)

तालिका ६.६ दश वर्ष र सो भन्दा माथिका आर्थिक कृयाकलामा सक्रिय रहेको अवधी र कामको खोजीको अवस्था अनुसारको जनसङ्ख्या

उमेर समूह वर्षमा	जम्मा जनसङ्ख्या	काम गरेको महिना र कामको खोजीको अवस्था												
		६ महिना वा सो भन्दा बढी समय काम गरेको	३(५ महिना काम गरेको				३ महिना भन्दा कम काम गरेको				काम नगरेको			
			कामको खोजी गरेको (पूर्ण समय)	कामको खोजी गरेको (आंशिक)	कामको खोजी नगरेको	उल्लेख नभएको	कामको खोजी गरेको (पूर्ण समय)	कामको खोजी गरेको (आंशिक)	कामको खोजी नगरेको	उल्लेख नभएको	कामको खोजी गरेको (पूर्ण समय)	कामको खोजी गरेको (आंशिक)	कामको खोजी नगरेको	उल्लेख नभएको
जम्मा														
जम्मा	१५३८०	८५८८	२२९	५६०	१३६६	५४	४३	११६	६४५	१७	१५४	१५०	३३९५	६३
१० – १४	१६५१	८३	६	२१	२५९	६	४	३७	१८५	२	१५	२०	१००५	८
१५ – १९	१९३०	४८०	१३	८३	२१७	९	५	३६	१८९	१	३१	३४	८२०	१२
२० – २४	१५४३	८८९	३१	७१	१०४	७	८	१५	५१	०	४३	३७	२८०	७
२५ – २९	१२९६	९३९	२०	६०	७९	५	७	७	१५	१	२४	२१	११३	५
३० – ३४	८९८	६९९	२३	३०	५१	०	४	१	१७	२	११	५	५४	१
३५ – ३९	९४०	७२०	२१	४९	५१	३	२	१	७	०	९	२	७२	३
४० – ४४	१०३७	८०६	२७	५५	६८	४	३	१	१३	०	२	१	५४	३
४५ – ४९	१००६	७९८	१६	४०	६४	६	१	०	१५	२	१	४	५०	९
५० – ५४	११६६	९३१	२०	५०	७१	४	१	३	१३	३	१	२	६५	२
५५ – ५९	९७१	७४९	१२	३४	८९	१	२	५	१४	२	५	५	५३	०
६० – ६४	८६८	६०६	११	३७	८४	४	३	३	१६	२	४	६	८८	४

उमेर समूह वर्षमा	जम्मा जनसङ्ख्या	काम गरेको महिना र कामको खोजीको अवस्था												
		६ महिना वा सो भन्दा बढी समय काम गरेको	३(५ महिना काम गरेको				३ महिना भन्दा कम काम गरेको				काम नगरेको			
			कामको खोजी गरेको (पूर्ण समय)	कामको खोजी गरेको (आंशिक)	कामको खोजी नगरेको	उल्लेख नभएको	कामको खोजी गरेको (पूर्ण समय)	कामको खोजी गरेको (आंशिक)	कामको खोजी नगरेको	उल्लेख नभएको	कामको खोजी गरेको (पूर्ण समय)	कामको खोजी गरेको (आंशिक)	कामको खोजी नगरेको	उल्लेख नभएको
६५+	२०७४	८८८	२९	३०	२२९	५	३	७	११०	२	८	१३	७४१	९
पुरुष														
जम्मा	६९७०	३९६१	१३३	२२८	५५५	१९	२१	५२	२७२	७	८३	८४	१५४०	१५
१० - १४	७९२	२९	२	१०	१११	३	२	१४	७९	२	५	५	५२७	३
१५ - १९	८७५	१७७	१०	३७	९०	३	४	१८	९८	०	१६	२२	३९४	६
२० - २४	६८७	३८१	१८	३०	४२	२	६	९	२१	०	२७	२५	१२३	३
२५ - २९	५८१	४३५	१०	२९	२८	३	३	४	४	०	१३	१५	३७	०
३० - ३४	३९९	३२८	१३	१०	१४	०	१	१	३	२	७	३	१७	०
३५ - ३९	३६३	२९२	९	१४	१८	२	०	१	२	०	६	१	१८	०
४० - ४४	४३९	३५५	१८	१८	२२	०	१	०	४	०	१	०	२०	०
४५ - ४९	४३५	३६४	१०	१३	२२	३	१	०	५	०	१	१	१४	१
५० - ५४	५४५	४४८	९	२१	३०	०	०	२	६	१	१	२	२४	१
५५ - ५९	४७३	३७७	७	१६	३५	१	१	०	६	०	४	२	२४	०
६० - ६४	४०१	२९४	१०	१५	३७	१	०	१	७	१	१	२	३२	०
६५+	९८०	४८१	१७	१५	१०६	१	२	२	३७	१	१	६	३१०	१

उमेर समूह वर्षमा	जम्मा जनसङ्ख्या	६ महिना वा सो भन्दा बढी समय काम गरेको	काम गरेको महिना र कामको खोजीको अवस्था												
			३(५ महिना काम गरेको				३ महिना भन्दा कम काम गरेको				काम नगरेको				
			कामको खोजी गरेको (पूर्ण समय)	कामको खोजी गरेको (आंशिक)	कामको खोजी नगरेको	उल्लेख नभएको	कामको खोजी गरेको (पूर्ण समय)	कामको खोजी गरेको (आंशिक)	कामको खोजी नगरेको	उल्लेख नभएको	कामको खोजी गरेको (पूर्ण समय)	कामको खोजी गरेको (आंशिक)	कामको खोजी नगरेको	उल्लेख नभएको
महिला															
जम्मा	८४१०	४६२७	९६	३३२	८११	३५	२२	६४	३७३	१०	७१	६६	१८५५	४८
१० – १४	८५९	५४	४	११	१४८	३	२	२३	१०६	०	१०	१५	४७८	५
१५ – १९	१०५५	३०३	३	४६	१२७	६	१	१८	९१	१	१५	१२	४२६	६
२० – २४	८५६	५०८	१३	४१	६२	५	२	६	३०	०	१६	१२	१५७	४
२५ – २९	७१५	५०४	१०	३१	५१	२	४	३	११	१	११	६	७६	५
३० – ३४	४९९	३७१	१०	२०	३७	०	३	०	१४	०	४	२	३७	१
३५ – ३९	५७७	४२८	१२	३५	३३	१	२	०	५	०	३	१	५४	३
४० – ४४	५९८	४५१	९	३७	४६	४	२	१	९	०	१	१	३४	३
४५ – ४९	५७१	४३४	६	२७	४२	३	०	०	१०	२	०	३	३६	८
५० – ५४	६२१	४८३	११	२९	४१	४	१	१	७	२	०	०	४१	१
५५ – ५९	४९८	३७२	५	१८	५४	०	१	५	८	२	१	३	२९	०
६० – ६४	४६७	३१२	१	२२	४७	३	३	२	९	१	३	४	५६	४
६५+	१०९४	४०७	१२	१५	१२३	४	१	५	७३	१	७	७	४३१	८

तालिका ६.७ गाउँपालिकाको वडाअनुसार आर्थिक क्रियाकलापमा संलग्न व्यक्ति र प्रतिष्ठानहरूको वितरण

	ऋषिङ्ग गाउँपालिका			
वडा नं.	प्रतिष्ठानहरूको सङ्ख्या	संलग्न व्यक्तिहरूको सङ्ख्या		
		जम्मा	पुरुष	महिला
सबै वडाको जम्मा	१००,६८४	३३२,४७२	१८५,४००	१४७,०७२
१	१२,४३३	३६,६८६	१९,६५२	१७,०३४
२	५६९	१,२५७	६७२	५८५
३	७०	२११	११३	९८
४	५०	१३२	७२	६०
५	४९	११५	६८	४७
६	६८	१६६	८९	७७
७	८२	१६६	९६	७०
८	९४	१७०	७७	९३

स्रोतः राष्ट्रिय आर्थिक गणना २०७५, केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग, काठमाण्डौं ***(ward profile no. 1)***

६.८ आर्थिक गणना २०७५ सम्बन्धी

तालिका ६.८ सम्लग्न जनशक्तिको सङ्ख्या अनुसार व्यावसायिक प्रतिष्ठान र सम्लग्न व्यक्ति सङ्ख्या

जम्मा		**१ जना**		**२ जना**		**३ देखि ९ जना**		**१० जना र सो भन्दा बढी**	
प्रतिष्ठानको सङ्ख्या	सम्लग्न व्यक्तिको सङ्ख्या	प्रतिष्ठानको सङ्ख्या	सम्लग्न व्यक्तिको सङ्ख्या	प्रतिष्ठानको सङ्ख्या	सम्लग्न व्यक्तिको सङ्ख्या	प्रतिष्ठानको सङ्ख्या	सम्लग्न व्यक्तिको सङ्ख्या	प्रतिष्ठानको सङ्ख्या	सम्लग्न व्यक्तिको सङ्ख्या
५६९	१,२५७	२९६	२९६	१७१	३४२	८४	३४८	१८	२७१

स्रोतः राष्ट्रिय आर्थिक गणना २०७५, केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग, काठमाण्डौं ***(ward profile no. 2)***

६.९ वडा अनुसार प्रतिष्ठानहरूको संख्या र संलग्न व्यक्तिहरूको संख्या

प्रदेश जिल्ला गाउँपालिका र वडा नं	प्रतिष्ठानहरूको संख्या	संलग्न व्यक्तिहरूको संख्या		
		जम्मा	पुरुष	महिला
गण्डकी	१००,६८४	३३२,४७२	१८५,४००	१४७,०७२
तनहुँ	१२,४३३	३६,६८६	१९,६५२	१७,०३४
ऋषिङ्ग	५६९	१,२५७	६७२	५८५
१	७०	२११	११३	९८
२	५०	१३२	७२	६०
३	४९	११५	६८	४७
४	६८	१६६	८९	७७
५	८२	१६६	९६	७०
६	९४	१७०	७७	९३
७	७२	१२८	६९	५९
८	८४	१६९	८८	८१

स्रोतः राष्ट्रिय आर्थिक गणना २०७५, ***ward profile no.2 Urban Municipality*** *केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग, काठमाण्डौं*

तालिका ६.१० कृषि कामदारको किसिम अनुसार कामदारहरूको संख्या र कामदार प्रयोग गर्ने कृषक परिवार संख्या

क्षेत्र	जम्मा कृषक परिवार संख्या	स्थायी कामदार				अस्थायी कामदार			
		कामदार प्रयोग गर्ने कृषक परिवार संख्या	स्थायी कामदार संख्या			कामदार प्रयोग गर्ने कृषक परिवार संख्या	अस्थायी कामदारको व्यक्ति दिन		
			जम्मा	पुरुष	महिला		जम्मा	पुरुष	महिला
ऋषिङ्ग	४३१५	२९	१७७	१०८	६९	२४५९	७१७६०	३५२८०	३६४८०
तनहुँ	५८५९५	३५९	९८५	५७६	४०९	२९१६१	१०३७०१०	४०११९०	६३५८२०
गण्डकी प्रदेश	४१२६७७	३७५६	६४५८	४४६०	१९९८	२२६४५९	७६००६४०	२८१२४२६	४७८८२१४

तालिका ६.११ स्थानीय तह तथा कृषि कामदारको किसिम अनुसार कामदारहरूको संख्या र कामदार प्रयोग गर्ने कृषक परिवार संख्या

क्षेत्र	जम्मा कृषक परिवार संख्या	पर्ममा लगाएका कामदार				ठेक्कामा लगाएका कामदार			
		कामदार प्रयोग गर्ने कृषक परिवार संख्या	पर्ममा लगाएका कामदारको व्यक्ति दिन			कामदार प्रयोग गर्ने कृषक परिवार संख्या	ठेक्कामा लगाएका कामदारको व्यक्ति दिन		
			जम्मा	पुरुष	महिला		जम्मा	पुरुष	महिला
ऋषिङ्ग	४३१५	३६२९	१४२०७९	५९०९०	८२९८९	३९	७८५	३२४	४६१
तनहुँ	५८५९५	३६७४६	१२५६४४६	४३८१३८	८१८३०८	१०५८	२९२७६	११०९१	१८१८५
गण्डकी	४१२६७७	२३२५४१	६२२२४८०	२२२५६९५	३९९६७८५	६७५१	११८४०२	४९७३९	६८६६३

स्रोतः राष्ट्रिय कृषि गणना २०७८ (www.agricensusnepal.gov.np)

तालिका ६.१२ विगत १२ महिना (२०७७-२०७८ मंशिर)को अवधीमा १० वर्ष वा सो भन्दा बढी उमेरको आर्थिक क्रियाकलापमा संलग्न भएको जनसंख्या र संलग्न महिना

वडा नं		जम्मा	१	२	३	४	५	६	७	८
१० वर्ष वा सो भन्दा माथिको जनसंख्या	जम्मा	१५३८०	३७५१	११९६	१५८६	१६०७	२२७९	१८२७	१५८०	१५५४
	पुरुष	६९७०	१७२९	५३२	७२२	७१७	१०४५	७९४	७०१	७३०
	महिला	८४१०	२०२२	६६४	८६४	८९०	१२३४	१०३३	८७९	८२४
६ महिना भन्दा बढी काम गरेको	जम्मा	८५८८	१९०९	९०५	८९९	११६०	१३३१	८८६	१०७५	४२३
	पुरुष	३९६१	९९३	३९३	३९१	५०८	६२०	३७८	४४४	२३४
	महिला	४६२७	९१६	५१२	५०८	६५२	७११	५०८	६३१	१८९
3-6 महिना काम गरेको	जम्मा	२२०९	२०३	१००	३२५	५२	५४८	३२६	७०	५८५
	पुरुष	९३५	६८	४९	१५६	२७	२२९	१२१	४०	२४५
	महिला	१२७४	१३५	५१	१६९	२५	३१९	२०५	३०	३४०
३ महिना भन्दा कम काम गरेको	जम्मा	८२१	२२३	२५	१७२	४८	१२५	७९	५७	९२
	पुरुष	३५२	८३	१०	८०	२३	५५	३४	३१	३६
	महिला	४६९	१४०	१५	९२	२५	७०	४५	२६	५६
काम नगरेको	जम्मा	३७६२	१४१६	१६६	१९०	३४७	२७५	५३६	३७८	४५४
	पुरुष	१७२२	५८५	८०	९५	१५९	१४१	२६१	१८६	२१५
	महिला	२०४०	८३१	८६	९५	१८८	१३४	२७५	१९२	२३९
६ महिना भन्दा बढी काम गरेको (%)	जम्मा	५५.८४	५०.८९	७५.६७	५६.६८	७२.१८	५८.४	४८.४९	६८.०४	२७.२२
	पुरुष	५६.८३	५७.४३	७३.८७	५४.१६	७०.८५	५९.३३	४७.६१	६३.३४	३२.०५
	महिला	५५.०२	४५.३	७७.११	५८.८	७३.२६	५७.६२	४९.१८	७१.७९	२२.९४
3-6 महिना काम गरेको (%)	जम्मा	१४.३६	५.४१	८.३६	२०.४९	३.२४	२४.०५	१७.८४	४.४३	३७.६४

वडा नं		जम्मा	१	२	३	४	५	६	७	८
	पुरुष	१३.४१	३.९३	९.२१	२१.६१	३.७७	२१.९१	१५.२४	५.७१	३३.५६
	महिला	१५.१५	६.६८	७.६८	१९.५६	२.८१	२५.८५	१९.८५	३.४१	४१.२६
३ महिना भन्दा कम काम गरेको (%)	जम्मा	६.१	७.४६	२.५१	११.६	३.११	६.१४	४.९३	३.२९	७.२१
	पुरुष	५.०५	४.८	१.८८	११.०८	३.२१	५.२६	४.२८	४.४२	४.९३
	महिला	५.५८	६.९२	२.२६	१०.६५	२.८१	५.६७	४.३६	२.९६	६.८
काम नगरेको (%)	जम्मा	२४.४६	३७.७५	१३.८८	११.९८	२१.५९	१२.०७	२९.३४	२३.९२	२९.२१
	पुरुष	२४.७१	३३.८३	१५.०४	१३.१६	२२.१८	१३.४९	३२.८७	२६.५३	२९.४५
	महिला	२४.२६	४१.१	१२.९५	११	२१.१२	१०.८६	२६.६२	२१.८४	२९

स्रोतः राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय, काठमाण्डौं (https://censusnepal.cbs.gov.np/results)

तालिका ६.१३ वडा र लिङ्गका आधारमा कृषि र गैरकृषि रोजगारीको अवस्था सङ्ख्यामा

वडा नं	रोजगार जनसङ्ख्या			कृषि रोजगार			गैरकृषि रोजगार		
	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला
जम्मा	११६१८	५२४८	६३७०	९५४५	४१०३	५४४२	२०३३	११२९	९०४
१	२३३५	११४४	११९१	१५११	७१२	७९९	८१२	४२६	३८६
२	१०३०	४५२	५७८	९१७	३८९	५२८	१०८	६०	४८
३	१३९६	६२७	७६९	१३३४	५९२	७४२	५८	३४	२४
४	१२६०	५५८	७०२	१०५७	४३२	६२५	२०१	१२५	७६
५	२००४	९०४	११००	१७७८	७५८	१०२०	२२६	१४६	८०
६	१२९१	५३३	७५८	१०४७	४०३	६४४	२२८	१२५	१०३
७	१२०२	५१५	६८७	९९६	४०५	५९१	२०५	११०	९५
८	११००	५१५	५८५	९०५	४१२	४९३	१९५	१०३	९२

स्रोतः राष्ट्रिय जनगणना २०७८,राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय, काठमाण्डौं।
(https://censusnepal.cbs.gov.np/results)

तालिका ६.१४ वडा र लिङ्गका आधारमा कृषि र गैरकृषि रोजगारीको अवस्था प्रतिशतमा

वडा नं	कृषि रोजगार %			गैरकृषि रोजगार %		
	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला
जम्मा	८२.१६	७८.१८	८५.४३	१७.५	२१.५१	१४.१९
१	६४.७१	६२.२४	६७.०९	३४.७८	३७.२४	३२.४१
२	८९.०३	८६.०६	९१.३५	१०.४९	१३.२७	८.३
३	९५.५६	९४.४२	९६.४९	४.१५	५.४२	३.१२
४	८३.८९	७७.४२	८९.०३	१५.९५	२२.४	१०.८३
५	८८.७२	८३.८५	९२.७३	११.२८	१६.१५	७.२७
६	८१.१	७५.६१	८४.९६	१७.६६	२३.४५	१३.५९
७	८२.८६	७८.६४	८६.०३	१७.०५	२१.३६	१३.८३
८	८२.२७	८०	८४.२७	१७.७३	२०	१५.७३

स्रोतः राष्ट्रिय जनगणना २०७८, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय, काठमाण्डौं
(https://censusnepal.cbs.gov.np/results)

तालिका ६.१५ १०-१७ वर्ष उमेर समूहका बालबालिकाको रोजगारीको अवस्था

वडा नं	१०-१७ वर्ष उमेरका बालबालिका			काम			काम%		
	जम्मा	पुरुष	महिला	घरपरिवार बाहिरको काम	घरयासी काम	काम नगरेको	घरपरिवार बाहिरको काम	घरयासी काम	काम नगरेको
जम्मा	२८१६	१३३१	१४८५	२९१	८८९	१६३२	१०.३३	३१.५७	५७.९५
१	७७४	३४७	४२७	१०६	५७	६११	१३.७	७.३६	७८.९४
२	२२९	१०४	१२५	१८	१२६	८४	७.८६	५५.०२	३६.६८
३	२७४	१३२	१४२	२३	१५३	९७	८.३९	५५.८४	३५.४
४	२५३	११७	१३६	२८	५२	१७३	११.०७	२०.५५	६८.३८
५	४११	१९३	२१८	१८	२९६	९६	४.३८	७२.०२	२३.३६
६	३०८	१५४	१५४	३६	३९	२३२	११.६९	१२.६६	७५.३२
७	२९१	१४३	१४८	३२	८५	१७४	११	२९.२१	५९.७९
८	२७६	१४१	१३५	३०	८१	१६५	१०.८७	२९.३५	५९.७८

स्रोतः राष्ट्रिय जनगणना २०७८ राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय, काठमाण्डौं।
(https://censusnepal.cbs.gov.np/results)

तालिका ६.१६ अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको रोजगारीको अवस्था(१०+ वर्ष)

वडा नं	१० वर्ष वा सो भन्दा माथि उमेर समूहका अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको सङ्ख्या			रोजगारीको क्षेत्र			रोजगारीको क्षेत्र %		
	जम्मा	पुरुष	महिला	गैरघरेलु	घरेलु	काम नगर्ने	गैरघरेलु	घरेलु	काम नगर्ने
जम्मा	७१६	३७०	३४६	७८	३६२	२७३	१०.८९	५०.५६	३८.१३
१	६७	४१	२६	११	१७	३७	१६.४२	२५.३७	५५.२२
२	५३	२८	२५	२	३३	१८	३.७७	६२.२६	३३.९६
३	१०२	५४	४८	४	८३	१५	३.९२	८१.३७	१४.७१
४	९८	४७	५१	११	४८	३८	११.२२	४८.९८	३८.७८
५	१४२	७७	६५	१४	७९	४९	९.८६	५५.६३	३४.५१
६	१२८	५७	७१	१६	४३	६९	१२.५	३३.५९	५३.९१
७	७६	३७	३९	८	४१	२७	१०.५३	५३.९५	३५.५३
८	५०	२९	२१	१२	१८	२०	२४	३६	४०

स्रोतः राष्ट्रिय जनगणना २०७८ राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय, काठमाण्डौं।
(https://censusnepal.cbs.gov.np/results)

६.१० पञ्चम आर्थिक सम्पन्नताको अवस्था अनुसार जनसङ्ख्याको वर्गिकरण (Wealth Quintile in Population Level)

जनगणना २०७८ ले सङ्कलन गरेका घरको बनोट संरचना र किसिम (जग, पर्खाल, छानो, भूई आदि), खानेपानीको मुख्य स्रोत, खाना पकाउन र बत्ती बाल्न प्रयोग हुने इन्धन, शौचालयको सुविधा र अन्य घरायसी सम्पतिको आधारमा हाल देशका विभिन्न भूभागमा बसोबास गर्ने जनसङ्ख्यालाई पाँच बराबर भागमा विभाजन गरि आर्थिक अवस्थाको स्तर (Wealth quintile) निर्धारण गरिएको छ। यसरी सूचक निर्माण गर्दा घरायसी उपभोग, साधन तथा सुविधामा न्यून पहुँच भएका पहिलो (तल्लो २० %) बर्गमा र साधन तथा सुविधामा सहज पहुँच रहेका जनसङ्ख्या पाँचौ (माथिल्लो २० %) वर्गमा पर्ने गरि गरिएको छ।

यस वर्गीकरणले देशका सबै जनसङ्ख्यालाई समान २० प्रतिशतमा विभाजन गर्ने हुनाले सबै तल्लो देखि माथिल्लो तहसम्मका पाँचै भागमा २० प्रतिशत नै जनसङख्या भएको देखिन्छ। समग्र देशभरीका जनसङ्ख्यालाई समान ५ भागमा वितरण गर्दा यस गाउँपालिकामा भएको घर र पारिवारिक सुविधा कुन तहमा रहेका छन् र तिनको वितरण कस्तो छ भनि विश्लेषण गरिएको छ।

राष्ट्रिय जनगणना २०७८ अनुसार यस गाउँपालिकामा न्यून आर्थिक अवस्था भएका तल्लो अतिगरिब बर्गमा ४४.४१ प्रतिशत र माथिल्लो सबैभन्दा माथिल्लो बर्गमा ३.३९ प्रतिशत जनसङ्ख्या रहेका छन्। यस गाउँपालिकाको प्रत्येक वडाको जनसङ्ख्याको आर्थिक पञ्चाम्श वर्गिकरण सङ्ख्या र प्रतिशतमा तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

अति न्यून वर्ग = प्रथम आर्थिक पञ्चाम्श
न्यून वर्ग = द्धितिय आर्थिक पञ्चाम्श
मध्यम वर्ग = तृतिय आर्थिक पञ्चाम्श
उच्च वर्ग = चतुर्थ आर्थिक पञ्चाम्श
अति उच्च वर्ग = पञ्चम आर्थिक पञ्चाम्श

तालिका ६.१७ आर्थिक अवस्था अनुसार जनसङ्ख्याको वर्गिकरण

वडा नं.	जम्मा जनसङ्ख्या			Wealth Quintile (Count)					Wealth Quintile %				
	जम्मा	पुरुष	महिला	अति न्यून वर्ग	न्यून वर्ग	मध्यम वर्ग	उच्च वर्ग	अति उच्च वर्ग	अति गरिब	गरिब	मध्यम	धनी	सबै भन्दा धनी
नेपाल	२८९२५४८०	१४०५५७९५	१४८६९६८५	५७५८६९०	५९०७६४८	५९८३४९५	५४७१८०२	५८०३८४५	१९.९१	२०.४२	२०.६९	१८.९२	२०.०६
गण्डकी	२४३६५२१	११४६४३६	१२९००८५	२७६१९७	४९०१२७	४८९४००	५०२६६३	६७८१३४	११.३४	२०.१२	२०.०९	२०.६३	२७.८३
तनहुँ	३१७७९९	१४७०७८	१७०७२१	४२६३६	५५९३४	६०९६६	७०९२८	८७३३५	१३.४२	१७.६	१९.१८	२२.३२	२७.४८
ऋषिङ्ग	१७९१८	८२०८	९७१०	७९५७	५९५७	१९५४	१४४३	६०७	४४.४१	३३.२५	१०.९१	८.०५	३.३९
वडा १	४३८८	२०७०	२३१८	८५०	११७२	६७१	१११७	५७८	१९.३७	२६.७१	१५.२९	२५.४६	१३.१७
२	१४११	६३७	७७४	६१३	६९४	९४	१०	०	४३.४४	४९.१८	६.६६	०.७१	०
३	१८६६	८५५	१०११	१२२९	५८८	४९	०	०	६५.८६	३१.५१	२.६३	०	०
४	१८५५	८३६	१०१९	१०४०	५२४	२४२	४९	०	५६.०६	२८.२५	१३.०५	२.६४	०
५	२६७१	१२२९	१४४२	१२४४	९२९	४०७	८२	९	४६.५७	३४.७८	१५.२४	३.०७	०.३४
६	२१२३	९३०	११९३	१०३०	९१५	१५४	२४	०	४८.५२	४३.१	७.२५	१.१३	०
७	१७९७	७९४	१००३	१०६२	५३५	१४३	५१	६	५९.१	२९.७७	७.९६	२.८४	०.३३
८	१८०७	८५७	९५०	८८९	६००	१९४	११०	१४	४९.२	३३.२	१०.७४	६.०९	०.७७

स्रोतः राष्ट्रिय जनगणना २०७८ राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय, काठमाण्डौं। (https://censusnepal.cbs.gov.np/results)

खण्ड सात
कृषि वन तथा वातावरण

७.१ पृष्ठभूमि

यस गाउँपालिकाको कूल क्षेत्रफल २१५वर्ग कि.मि. रहेको छ। जम्मा ४६६९ घर परिवार मध्ये ४३१५ कृषक परिवार रहेका छन् (राष्ट्रिय कृषि गणना, २०७८ अनुसार)। गाउँपालिकामा जम्मा जग्गा कित्ता सङ्ख्या १७१८० रहेकोमा ४३८.५ हेक्टर जमिन मात्र सिंचित रहेको छ।

यस ऋषिङ्ग गाउँपालिकाका धेरै क्षेत्रमा सिँचाईको अभाव भएकोले खाद्यान्न फलफूलहरू तरकारीको पर्याप्त उत्पादन नहुने साथै उत्पादन भएको तरकारीहरूले पनि उचित मूल्य पाउन सकेको छैनन्। व्यावसायिक कृषि तथा पशुपालनप्रति यहाँका मानिसहरू एकदम कम आकर्षित भएको पाइन्छ। साथै यस गाउँपालिका भित्र मौरी पकेट क्षेत्र, कफि पकेट क्षेत्र, सुन्तला पकेट क्षेत्र, तरकारी पकेट क्षेत्रर धान पकेट क्षेत्र स्थापना भैसकेका छन्। यहाँको हावापानी उपोष्ण भएकोले अदुवा पिंडालु बेसार उत्पादनको सम्भावना धेरै छ। पशुपालन तर्फ कुखुरा पालन गाईभैंसी पालन र बाख्रा पालन व्यवसाय पनि हावापानीका दृष्टिले उपयुक्त छ। यहाँको तल्लो भागमा आलु, बन्दा, काउली, गोलभेडा खेती हुन्छ भने यस पालिकाका प्रमुख बालीहरूमा धान, मकै र कोदो हुन्। कृषि उपज बजारीकरणका लागि सबै वडा सम्म यातायात सुविधाले बजारीकरणको सम्भावनालाई फराकिलो बनाएको छ।

कुल क्षेत्रफल मध्ये वन क्षेत्रको अंश पनि उल्लेखनीय रहेकोले वन क्षेत्रको संरक्षण र जनताको आय आर्जनको सम्भावना पनि प्रचुर रहेको देखिन्छ। पशुपालनका लागि घाँस औषधीजन्य जडिवुटी उत्पादन काष्ठ र गैरकाष्ठ बन जन्य उत्पादन, जंगली पशुपंक्षी, पर्यटन र खोज अनुसन्धान आदि सम्भावना वन क्षेत्रले ओगटेको छ। वि.सं. २०३३ अगाडि सरकारको एक्लो प्रयासवाट मात्र वन क्षेत्रको संरक्षण, सम्बर्धन, विकास र व्यवस्थापन गरिँदै आएकोमा राष्ट्रिय वन नीति २०३३ ले वनको संरक्षण, विकास र व्यवस्थापनमा जनताको सहभागिता अपरिहार्यतालाई महशुस गरी २०३५/०३६ देखि जनसहभागितामा आधारित **सामुदायिक वन व्यवस्थापन नीति** लागु भयो। जसको प्रभावकारिता यद्यपी छँदैछ। वन ऐन २०४९ पछि बन ऐन २०७६ ले समेत वन व्यवस्थापनमा सामुदायिक वन विकास कार्यक्रमलाई प्राथमिकता दिइएको छ।

७.२ कृषि सम्बन्धी तथ्याङ्क

ऋषिङ्ग गाउँपालिकाका अधिकांश जनसङ्ख्या कृषि पेसामा आबद्ध छन्। कुल क्षेत्रफलको ३८ प्रतिशत भुभाग खेती योग्य छ। निर्वाहमुखी कृषि प्रणालीलाई व्यवसायिक तर्फ आकर्षित गराउँदै कृषिलाई पर्यटनसँग जोड्दै कृषि पर्यटन र आर्थिक पर्यटन क्षेत्रको रुपमा विकास गर्ने लक्ष्य गाउँपालिकाको रहेको छ। गुणस्तरीय कृषि उत्पादन उचित प्रशोधन भण्डारण तथा बजारीकरण कृषिमा आधुनिकीकरण व्यवासयिकरण विविधीकरण एवम् विशिष्टीकरण गरी प्राङ्गारिक खेतीलाई प्राथमिकता दिँदै आएको छ। गाउँपालिकाको कृषि नीति अनुरुप कृषि उत्पादन र उत्पादकत्वमा बृद्धि गरी खाद्य तथा पोषण सुरक्षामा

योगदान पुर्याउन रैथाने बाली तथा जैविक विविधताको संरक्षण र सम्वर्धन गरी वातावरणमैत्री कृषि प्रणालीलाई प्रवर्धन गर्न विभिन्न कार्यक्रमहरू गर्दै आइरहेको छ।

७.३ राष्ट्रिय कृषिगणना २०७८ सम्बन्धी विवरणहरू

नेपालमा विक्रम सम्बत २०१८ सालदेखि प्रत्येक १०/१० वर्षमा कृषि गणना सञ्चलन हुँदै आएको छ। यही क्रमको सातौं राष्ट्रिय कृषि गणना २०७८ सालमा तत्कालिन केन्द्रीय तथ्याङ्क विभागद्वारा सम्पन्न भएको छ। २०७८ सालको यो कृषिगणना संघीयता पछिको पहिलो कृषिगणना हो। विगतका गणनाहरूले कृषि संरचना, कृषि गतिविधि तथा कृषि उत्पादन सम्बन्धी विवरण जिल्ला तह सम्म मात्र दिँदै आएकोमा यस पटक संघीय ढाँचा अनुसारका ७५३ वटै गाउँपालिका/ नगरपालिका तह सम्मको तथ्याङ्क उपलब्ध गराएको छ। यस शिर्षकमा राष्ट्रिय कृषि गणना २०७८ वाट प्राप्त नतिजाको आधारमा ऋषिङ्ग गाउँपालिकाको कृषक परिवार, जग्गाको स्वामित्व, जग्गाको उपयोग, अस्थायी तथा स्थायी बाली लागेको क्षेत्र, सिँचाईको स्थिति, प्रमुख बालीहरूमा कृषि सामाग्रीको प्रयोग, पाल्तु चौपाया तथा पन्छी, कृषि कामदार, कृषि तालिम, कृषि उत्पादन लगायतका विवरणहरू प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका नं. ७.१ स्थानीय तहअनुसार बगैचाको रुपमा लगाइएका जम्मा स्थायी बालीको क्षेत्रफल, बोट संख्या, छरिएर रहेका बोट संख्या र कृषक परिवार संख्या

क्षेत्र	जम्मा कृषक परिवार संख्या	कृषक परिवारले चलन गरेको जग्गाको जम्मा क्षेत्रफल (हेक्टर)	स्थायी बाली									
			कृषक परिवार संख्या	बगैचाको रुपमा लगाइएका जम्मा स्थायी बालीको क्षेत्रफल (हेक्टर)	बगैचाको रुपमा लगाइएका						छरिएका बोट संख्या	
					फल लाग्ने उमेरको			फल नलाग्ने उमेरको			फल लाग्ने उमेरको	फल नलाग्ने उमेरको
					परिवार संख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)	बोट संख्या	परिवार संख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)	बोट संख्या		
ऋषिङ्ग	४३१५	३५५७.८	४१४९	१४३.५	१४७१	५७.०	९४२९६	१३९२	८६.५	४५४६५	१२१५३५	१५१५६
तनहुँ	५८५९५	२६१००	४६३७३	१८६०	१९८८३	११२०	१०६५०६६	१२२१४	७४१	५०३८०५	६३३३५१	१७८१२८
गण्डकी	४१२६७७	१७३७७३	२८५३०४	१६१९५	८३४५८	५६६०	४१६२३५४	८४९७२	१०५३५	२६८०६०३	३०९०४८८	११२५१६१

स्रोतः NATIONAL SAMPLE CENSUS OF AGRICULTURE २०२१/२२

तालिका नं. ७.२ स्थानीय तहअनुसार बगैचाको रुपमा लगाइएका मुख्य स्थायी बालीको क्षेत्रफल, बोट संख्या, छरिएर रहेका बोट संख्या र कृषक परिवार संख्या

क्षेत्र	सुन्तला				कागती			
	कृषक परिवार संख्या	बगैचाको रुपमा लगाइएका		छरिएका बोट संख्या	कृषक परिवार संख्या	बगैचाको रुपमा लगाइएका		छरिएका बोट संख्या
		क्षेत्रफल (हेक्टर)	बोट संख्या			क्षेत्रफल (हेक्टर)	बोट संख्या	
ऋषिङ्ग	१३३८	२२.२	१७७९३	३७९४	९८०	४.६	२१७१	१५४१
तनहुँ	१४०३५	५५०.९	३०४५९७	३६६८९	१२८०७	७८.४	६३८८३	२५३०१
गण्डकी	८३५१३	२०८९.२	१४०८९२०	४०१२०२	६४६७३	५०४.३	३३७२४०	१७१७६५

स्रोतः NATIONAL SAMPLE CENSUS OF AGRICULTURE २०२१/२२

तालिका नं. ७.३ स्थानीय तहअनुसार बगैचाको रुपमा लगाइएका मुख्य स्थायी बालीको क्षेत्रफल, बोट संख्या, छरिएर रहेका बोट संख्या र कृषक परिवार संख्या

क्षेत्र	आँप				केरा			
	कृषक परिवार संख्या	बगैचाको रुपमा लगाइएका		छरिएका बोट संख्या	कृषक परिवार संख्या	बगैचाको रुपमा लगाइएका		छरिएका बोट संख्या
		क्षेत्रफल (हेक्टर)	बोट संख्या			क्षेत्रफल (हेक्टर)	बोट संख्या	
ऋषिङ्ग	१४४२	२.४	१६०६	२३६८	२५२१	२४.०	४८१९२	१५१५३
तनहुँ	१६०३५	५४.३	२४२८३	३०४४५	२३१६१	२७६.७	४७४३८६	१३०७४०
गण्डकी	७५६३७	२०२.६	७१७०९	१५१०१२	९७८४५	१३०३.३	१६५६२३४	६२४४१९

स्रोतः NATIONAL SAMPLE CENSUS OF AGRICULTURE २०२१/२२

तालिका नं. ७.४ कृषक परिवार संख्या, क्षेत्रफल, कित्ता संख्या, औसत कित्ता संख्या तथा सिंचित क्षेत्रफल

क्षेत्र	जम्मा कृषक परिवार संख्या	कृषक परिवारले चलन गरेको जग्गाको जम्मा क्षेत्रफल (हेक्टर)	जम्मा कित्ता संख्या	औषत कित्ता संख्या	सिंचाई सुविधा प्रयोग गर्ने कृषक परिवारको संख्या	सिंचित क्षेत्रफल (हेक्टर)
ऋषिङ्ग	४३१५	३५५७.८	१७१८०	४.०	१२८६	४३८.५
तनहुँ	५८५९५	२६०९९.६	१५०८६०	२.६	२९४३६	७६९२.७
गण्डकी	४१२६७७	१७३७७३.०	१२३३२४१	३.०	२५२०३०	६२४०१.२

स्रोतः NATIONAL SAMPLE CENSUS OF AGRICULTURE २०२१/२२

तालिका नं. ७.५ जग्गाको स्वामित्वअनुसार जग्गा कमाउने परिवार संख्या तथा कमाएको जग्गाको क्षेत्रफल

क्षेत्र	जम्मा कृषक परिवार संख्या	कृषक परिवारले चलन गरेकोजग्गाको जम्मा क्षेत्रफल (हेक्टर.)	एक प्रकारको स्वामित्व						एकभन्दा बढी प्रकारको स्वामित्व	
			परिवारको हकको जग्गामात्र कमाउने		अरुको हकको जग्गामात्र कमाउने		अन्य प्रकारको उपभोगअन्तरगत			
			परिवार संख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)	परिवार संख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)	परिवार संख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)	परिवार संख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)
ऋषिङ्ग	४३१५	३५५७.८	३२७७	२४६३.७	३०	१३.७	०		१००९	१०८०.४
तनहुँ	५८५९५	२६०९९.६	४२६०४	१७९२०.०	१०९३	३८०.५	३१३	९३.६	१४५८५	७७०५.५
गण्डकी	४१२६७७	१७३७७३.०	३२११०२	१३०९७३.२	७६६२	२३५२.९	९९०	२३०.६	८२९२३	४०२१६.३

स्रोतः NATIONAL SAMPLE CENSUS OF AGRICULTURE २०२१/२२

तालिका नं. ७.६ कृषिचलनले चलन गरेको जग्गाको उपयोग

क्षेत्र	जम्मा कृषक परिवार संख्या	कृषकले चलन जग्गाको क्षेत्रफल (हेक्टर)	जम्मा खेतीयोग्य जग्गा		अस्थायी बाली लागेको जग्गा		अन्य खेतीयोग्य जग्गा		स्थायी बाली लागेको जग्गा		अन्य जग्गा	
			परिवार संख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)	परिवार संख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)	परिवार संख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)	परिवार संख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)	परिवार संख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)
ऋषिङ्ग	४३१५	३५५७.८	४२७९	३०३८.१	४२७९	२४२५.५	१७६४	६१२.६	१६६८	१४३.५	४३१५	३७६.२
तनहुँ	५८५९५	२६०९९.६	५७९३२	२०६८६.७	५७९१०	१८०३२.५	१२७३७	२६५४.२	२२९८४	१८६०.४	५८५९५	३५५२.५
गण्डकी	४१२६७७	१७३७७३.०	४०८५३१	१२६४२८.५	४०८१३८	११४५८०.५	८१८४४	११८४८.१	१२८५३९	१६१९४.९	४१२६७७	३११४९.५

स्रोतः NATIONAL SAMPLE CENSUS OF AGRICULTURE २०२१/२२

तालिका नं. ७.७ विभिन्न अस्थायी बालीको क्षेत्रफल तथा कृषक परिवार संख्या

क्षेत्र	खाद्यान्न बाली		कोसे/दाल बाली		कन्दमूल बाली		तेल बाली		तरकारी बाली		अन्य अस्थायी बाली	
	परिवार संख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)	परिवार संख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)	परिवार संख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)	परिवार संख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)	परिवार संख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)	परिवार संख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)
ऋषिङ्ग	४२७०	२९८६.८	३८०८	७२९.७	३२१२	७९.२	२२५६	३७१.९	४२२०	२७०.४	३९४३	१०४.५
तनहुँ	५६७०४	२३४७४.७	४०२६६	३७९५.३	३९१४०	८६५.४	१८७६६	२१४०.७	५६१३७	२३७१.७	४७७९४	११२८.३
गण्डकी	३९५३१०	१६५१९५.०	२११२७५	१३१६५.७	२४१५३६	८९३२.२	१०८८५३	१४३११.२	२८५१२३	११४३३.२	२६८२४५	८५३६.४

स्रोतः NATIONAL SAMPLE CENSUS OF AGRICULTURE २०२१/२२

तालिका नं. ७.८ मुख्य अस्थायी बाली लागेका जग्गाको क्षेत्रफल तथा कृषक परिवार संख्या

जिल्लाअनुसार स्थानीय तह	धान		गहुँ		मकै		कोदो		जौ/उवा		फापर	
	परिवार संख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)	परिवार संख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)	परिवार संख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)	परिवार संख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)	परिवार संख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)	परिवार संख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)
ऋषिङ्ग	१८४०	६२३.२	३४०	३४.१	४२६०	१६२९.५	३४८८	७००.०	०		०	
तनहुँ	३०७४७	८९४९	३५१३	३४६	५५२००	१०९८०	२३१८४	३१५०	६०	४	७७०	४२
गण्डकी	२४०२९४	६०८६३	८५५१६	११११३	३७४५३६	६७२६८	१९६२७०	२२५४४	२९४५२	२६१५	९१२०	६८९

स्रोतः NATIONAL SAMPLE CENSUS OF AGRICULTURE २०२१/२२

तालिका नं. ७.९ प्रमुख बालीहरूमा कृषि सामग्री (बीउविजन, विषादी, मल) प्रयोग गर्ने कृषक परिवार संख्या

क्षेत्र	जम्मा कृषक परिवार संख्या	धान							
		कृषक परिवार संख्या	बीउबिजनको किसिम प्रयोग गर्ने कृषक परिवार संख्या			कीटनाशक विषादीको प्रयोग गर्ने कृषक परिवार संख्या	मलको प्रयोग कृषक परिवार संख्या		
			स्थानीय	उन्नत	वर्णशंकर (हाइब्रिड)		स्थानीय/ जैविक मल	खनिज/ रासायनिक मल	दुवै
ऋषिङ्ग	४३१५	१८४०	१७०९	९३	३९	८०१	८५४	६५०	३३७
तनहुँ	५८५९५	३०७४७	१५६२३	७९४७	७१७८	१२३७३	४९८८	३७५९	२२०००
गण्डकी	४१२६७७	२४०२९४	१५२५०४	४०५५५	४७२३५	५६५२५	७४०६८	१६६८३	१४९५४४

क्षेत्र	जम्मा कृषक परिवार संख्या	मकै							
		कृषक परिवार संख्या	बीउबिजनको किसिम प्रयोग गर्ने कृषक परिवार संख्या			कीटनाशक विषादीको प्रयोग गर्ने कृषक परिवार संख्या	मलको प्रयोग कृषक परिवार संख्या		
			स्थानीय	उन्नत	वर्णशंकर (हाइब्रिड)		स्थानीय/ जैविक मल	खनिज/ रासायनिक मल	दुवै
ऋषिङ्ग	४३१५	४२६०	३८५७	१७०	२३३	२०७	२४९०	४९	१७२०
तनहुँ	५८५९५	५५२००	४१९१२	६८५६	६४३२	५७१८	२९१८२	२३५७	२३६६०
गण्डकी	४१२६७७	३७४५३६	३०९४५९	३४७४२	३०३३५	४२०१४	१९७०९५	१२३३०	१६५१११

क्षेत्र	जम्मा कृषक परिवार संख्या	गहुँ						
		कृषक परिवार संख्या	विजनको किसिम		कीटनाशक विषादीको प्रयोग गर्ने कृषक परिवार संख्या	मलको प्रयोग		
			प्रयोग गर्ने कृषक परिवार संख्या			कृषक परिवार संख्या		
			स्थानीय	उन्नत		स्थानीय/ जैविक मल	खनिज/ रासायनिक मल	दुवै
ऋषिङ्ग	४३१५	३४०	१८१	१५९	२०	३११	०	२९
तनहुँ	५८५९५	३५१३	२१५७	१३५६	३९२	२०६३	५९२	८५८
गण्डकी	४१२६७७	८५५१६	७६५७६	८९४०	३५७८	५३९९९	२८९०	२८६२७

स्रोतः NATIONAL SAMPLE CENSUS OF AGRICULTURE २०२१/२२

तालिका नं. ७.१० पाल्तु चौपाया तथा पन्छीको संख्या र कृषक परिवार

क्षेत्र	जम्मा कृषक परिवार संख्या	परिवार संख्या पशु चौपाया	पाल्तु चौपाया												पाल्तु पन्छी			
			गाई/गोरु		राँगा/भैंसी		बाखा/च्याङ्ग्रा		भेंडा/भेंडी		सुगुँर/बंगुर		अन्य पशु		कुखुरा		अन्य पन्छी	
			कृषक संख्या	परिवार गाई/गोरु	कृषक संख्या	परिवार राँगा/भैंसी	परिवार कृषक	इग्रा संख्या बाखा/च्या परिवार	कृषक संख्या	परिवार भेंडा/भेंडी	कृषक संख्या	परिवार सुगुँर/बंगुर	कृषक संख्या	परिवार अन्य पशु	कृषक संख्या	परिवार कुखुरा	कृषक संख्या	अन्य पन्छी
गण्डकी प्रदेश	४१२६७७	३३७२६५	९९३१६	२४८८९८	२१६९३१	४४८२७३	२३७३५३	१५७८०११	५०३७	६२५२१	३९२०८	१३३६४४	४२२६	१५८७६	२४८७०७	७३९००२१	२५६२८	२०३०९५

ऋषिङ्ग	तनहुँ
४३१५	५८५९५
४२०८	४९६४०
२६५७	१६००६
८३७६	४०६४७
१९३६	२५७३८
३३८२	५२५२४
३५५१	३९९८४
३४५११	३२१४२६
१०	१७६
४९	१३७७
२४७६	१३५३९
४५९३	४१७५१
३९	२५१
५९	४४९
३४५७	४३६९९
५५०६०	१०५०६५३
४०३	३४९७
२४६८	४६६५०

स्रोतः NATIONAL SAMPLE CENSUS OF AGRICULTURE २०२१/२२

तालिका नं. ७.११ कृषि ऋण, थप ऋणको आवश्यकता, बिमा तथा अनुदान प्राप्त गर्ने कृषक परिवार संख्या

क्षेत्र	जम्मा कृषक परिवार संख्या	कृषि ऋण लिएका कृषक परिवार संख्या	कृषि ऋण / थप ऋणको आवश्यकता उल्लेख गर्ने कृषक परिवार संख्या	कृषि क्रियाकलापको लागि बिमा गरेका कृषक परिवार संख्या	कृषि कार्यको लागि सरकारी अनुदान प्राप्त गरेका कृषक परिवार संख्या
ऋषिङ्ग	४३१५	२२६	१४८७	१७७	१६८
तनहुँ	५८५९५	४५११	१७२३८	३७८२	५७७५
गण्डकी प्रदेश	४१२६७७	३०१३३	१२२१२९	२८१०७	३११४५

स्रोतः NATIONAL SAMPLE CENSUS OF AGRICULTURE २०२१/२२

तालिका नं. ७.१२ कृषि चलनको प्रमुख उत्पादन/क्रियाकलापअनुसार कृषक परिवार संख्या

क्षेत्र	जम्मा कृषक परिवार संख्या	कृषि चलनको प्रमुख उत्पादन/क्रियाकलापअनुसार कृषक परिवार संख्या						
		खाद्यान्न बाली	तरकारी बाली	फलफूल बाली	नगदे बाली	पशुपालन	पन्छीपालन	अन्य
ऋषिङ्ग	४३१५	४०९०	५१	३९	०	११२	१२	१०
तनहुँ	५८५९५	४८३८४	३४८४	११४२	२३	४१६३	१२४८	१५३
गण्डकी	४१२६७७	३५८९३०	२६६७१	५०५६	१११८	१४९५२	४६३२	१३१९

स्रोतः NATIONAL SAMPLE CENSUS OF AGRICULTURE २०२१/२२

तालिका नं. ७.१३ कृषि चलनबाट भएको प्रमुख उत्पादनको मुख्य प्रयोग अनुसार कृषक परिवार संख्या

क्षेत्र	जम्मा कृषक परिवार संख्या	कृषि उत्पादनको मुख्य प्रयोगअनुसार कृषक परिवार संख्या			
		सबै घरायसी उपभोग	मुख्य घरायसी उपभोग र केही बिक्री	मुख्य बिक्री र केही घरायसी उपभोग	सबै बिक्री
ऋषिङ्ग गाउँपालिका	४३१५	२८०८	१३२६	१७१	१०
तनहुँ	५८५९५	३८१८०	१४८३७	५१०५	४७३
गण्डकी प्रदेश	४१२६७७	३१०४९२	७८२६४	२२१९७	१७२३

स्रोतः NATIONAL SAMPLE CENSUS OF AGRICULTURE २०२१/२२

तालिका नं. ७.१४ कृषक परिवारको आम्दानीको मुख्य स्रोत, आफ्नै कृषि उत्पादनबाट भएको आम्दानीले मात्र वर्षभरी परिवारलाई खान नपुग्ने कृषि चलनको अवस्था तथा परिवारलाई खान नपुग्ने अवधिअनुसार कृषक परिवार संख्या

क्षेत्र	जम्मा कृषक परिवार संख्या	कृषक परिवारको आम्दानीको मुख्य स्रोत		कृषि उत्पादनबाट भएको आम्दानीले मात्र वर्षभरी परिवारलाई खान नपुग्ने कृषक परिवार संख्या	परिवारलाई खान नपुग्ने अवधिअनुसार कृषक परिवार संख्या			
		कृषि	गैर कृषि		१ देखि ३ महिना	४ देखि ६ महिना	७ देखि ९ महिना	१० देखि १२ महिना
ऋषिङ्ग	४३१५	३२२४	१०९१	३४८२	९५५	१७६३	७६४	०
तनहुँ	५८५९५	३७९३०	२०६६६	३५५१७	४८६४	१७२८८	८६००	४७६५
गण्डकी	४१२६७७	२७१९२१	१४०७५६	२६८१८१	४८३६४	१२५८९३	६६०३१	२७८९३

स्रोतः NATIONAL SAMPLE CENSUS OF AGRICULTURE २०२१/२२

तालिका नं. ७.१५ जलवायु परिवर्तन बारे जानकारी राख्ने र कृषि कार्यमा जलवायु परिवर्तनले पुऱ्याएको प्रभावअनुसार कृषक परिवार संख्या

क्षेत्र	जम्मा कृषक परिवार संख्या	जलवायु परिवर्तन बारे थाहा हुने कृषक परिवार संख्या	कृषि कार्यमा जलवायु परिवर्तनले पुऱ्याएको प्रभाव उल्लेख गर्ने कृषक परिवार	कृषि कार्यमा जलवायु परिवर्तनले पुऱ्याएको प्रभावअनुसार कृषक परिवार									
				उत्पादनमा कमी	उत्पादनमा वृद्धि	फल/फसलको आकारमा परिवर्तन	स्वादमा परिवर्तन	बाली लगाउने समयमा फरक	धेरै वा कम वर्षा	रोग/ किराको प्रकोपमा वृद्धि	बिरुवा समयमा परिवर्तन	प्रजातिको लोप/ उत्थान	अन्य
गण्डकी प्रदेश	४१२६७७	१८२८५६	१५८५९२	१२८११९	१३६९५	३२८७२	२६४५६	५७१७१	८९८३४	९११७३	९१३८	९४४२	३५७
तनहुँ	५८५९५	२३७९२	२०३४५	१६६९५	१६७१	३५८६	३७२४	६४०९	११३८९	११९४०	९५१	५५४	५२
ऋषिङ्ग गाउँपालिका	४३१५	१५००	१२०४	९०८	०	०	९७	२९९	१००८	९२३	२९	२०	०
	१००	३४.७५	२७.९१	२१.०३	०.००	०.००	२.२४	६.९२	२३.३५	२१.४०	०.६८	०.४६	०.००

स्रोतः *राष्ट्रिय कृषि गणना २०७८ (www.agricensusnepal.gov.np)*

तालिका नं. ७.१६ लिङ्गअनुसार मुख्य कृषकको संख्या तथा कृषक परिवारको जनसंख्या

	जम्मा कृषक परिवार संख्या	लिङ्गअनुसार मुख्य कृषक संख्या		कृषक परिवारको जनसंख्या	
		पुरुष	महिला	पुरुष	महिला
ऋषिङ्ग	४३१५	२६५३	१६६२	७७५९	९५८२
तनहुँ	५८५९५	२७६०३	३०९९३	९८५०९	११६४५८
गण्डकी प्रदेश	४१२६७७	२१५९६४	१९६७१३	७३७५२१	८३८६४९

स्रोतः राष्ट्रिय कृषि गणना २०७८ (www.agricensusnepal.gov.np)

७.४ पशु बिकास तर्फको नीति

१) किसानहरूलाई पशु उपचारमा सहजीकरण गर्न पशु चिकित्सक मार्फत प्राबिधिक घुम्ती सेवा प्रदान गरिने छ।

२) पशु पालनलाई व्यावस्थित गर्न भकारो सुधार कार्यक्रम संचालन गरिने छ।

३) उत्पादनको आधारमा कृषक तथा फर्मलाई अनुदान दिने व्यावस्था गरीनेछ।

४) पशु स्वास्थ शिबिर संचालन गरिने छ।

५) पशु बिमा कार्यक्रमको लागि सचेतना अभियान सुरु गरिने छ।

६) उत्पादन लागत घटाउन घाँस खेति कार्यक्रम संचालन गरिने छ।

७) पूर्ण खोप कार्यक्रम संचालन गरिने छ।

८) नश्ल सुधारको लागि उन्नत साँढे तथा राँगोबाट प्राकृतिक प्रजनन तथा निशुल्क कृतिम गर्भाधान कार्यक्रम संचालन गरिने छ।

९) कृषकको क्षमता वृद्धिको लागि तालिम , भ्रमण, गोष्ठी संचालन गरिने छ।

१०) पशुबाट मानिसमा र मानिसबाट पशुमा सर्न सक्ने जुनोटिक रोग बारेमा जनचेतना कार्यक्रम संचलान गरिने छ।

११) पशु सेवाको विभिन्न कार्यक्रमको लागि रास्ट्रिय तथा अन्तराष्ट्रिय दात्री निकाय सम्म सहकार्यमा कार्यक्रम संचालन गरिने छ।

१२) कृषि व्यावसायीहरूलाइ युवा स्वरोजगार कोष मार्फत सस्तो ब्याजदरमा ऋण प्रदान गरिने।

<u>विश्व खाद्य संगठनका अनुसार प्रतिव्यक्ति प्रति बर्ष आवश्यकता</u>

दुधः ९१ लिटर,

मासुः १४ केजी,

अन्डा ४५ गोटा

तालिका नं. ७.१७ व्यवस्थापनको आधारमा वन क्षेत्र

क्र.सं.	वन क्षेत्र	संख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)	कैफियत
१	सरकारद्वार व्यवस्थित वन	-	-	
२	सामुदायिक वन	६२	९०३७.६८	वडा नं १ देखि ८ सम्म
३	संरक्षित वन	०	०	
४	धार्मिक वन	०	०	
५	कवुलियती वन	०	०	
६	निजी वन	९३	५१७.९	
जम्मा			६२११.७९	

स्रोतः डिभिजन वन कार्यालय तनहुँ, २०८२

खण्ड आठ
भौतिक पूर्वाधार

८.१ पृष्ठभूमि

पोखराबाट करिब ५० कि. मी. को दुरीमा रहेको यस पालिका पर्यटकीय दृष्टिकोणवाट प्रचुर सम्भवना बोकेको पालिका हो। भौतिक पुर्वाधारको विकासमा अगाडि बढीरहेको छ। यातायात, सञ्चार, बिद्यूत, खानेपानी, विज्ञान तथा प्रविधि (बैकल्पिक उर्जा) लाई भौतिक तथा सार्वजनिक पुर्वाधारको रुपमा यहाँ विवरण प्रस्तूत गरिएको छ। अन्य सामाजिक आर्थिक प्राकृतिक साँस्कृतिक राजनीतिक क्षेत्रको विकासका लागि पनि भौतिक पूर्वाधारको विकास र यसको प्रयोग र अभ्यास अपरिहार्य छ। यस गाउँपालिकाको अधिकांश क्षेत्र पहाडी भिरालो भुगोल भएकोले पनि पूर्वाधारको विकासमा केही कठिनाई र बढी समय लाग्ने हुन सक्छ तर पनि यस गाउँपालिकाका ८ वटै वडाहरूमा सडक सुविधा , बिद्युत सेवा, सञ्चार सुविधा पुगेको छ, पर्यटन क्षेत्रको विकासका लागि पनि विभिन्न पूर्वाधार विकासका प्रयासहरू भैरहेका छन्। गाउँपालिकाका अनुसार यातायात पूर्वाधारमा ऋषिङ्ग गाउँपालिकाका सबै वडा, विद्यालयहरू तथा टोलटोलमा कच्ची मोटरवाटो पुगिसकेको छ भने मुख्य सडकहरू धेरैजसो पक्की भएका छन्।

८.२ यातायात पूर्वाधार

गाउँपालिकाका अनुसार यातायात पूर्वाधारमा ऋषिङ्ग गाउँपालिकाका सबै वडा, विद्यालयहरू तथा टोलटोलमा कच्ची मोटरवाटो पुगिसकेको छ।गाउँपालिकाको सबैजसो ठाउँहरूमा तालिका बमोजिम नियमित सार्वजनिक बस सेवा उपलब्ध छन्। बाह्रै महिन यातायात सञ्चालन गर्ने योजना अनुसार नयाँवाटो निर्माण तथा स्तरोन्नतीका लागि आवश्यक कार्यहरू गरिरहेको छ।

गाउँ पालिकादेखि वडा सम्मको दुरी

वडा	वडा नं १	वडा नं २	वडा नं ३	वडा नं ४	वडा नं ५	वडा नं ६	वडा नं ७	वडा नं. ८
दुरी(कि.मि.)	३५	१८	३५	२०	१५	३	३	१०
वाटोको किसिम	पक्की	पक्की	पक्की	पक्की	पक्की	पक्की	पक्की	पक्की

स्रोतः ऋषिङ्ग गाउँपालिका, प्राविधिक शाखा, २०८२

८.३ विद्युत र वैकल्पिक उर्जा र अन्य पुर्वाधार सम्बन्धी विवरण

हाल निर्माणधिन सेती जलाशाययूक्त जलविधुत आयोजना यसै गाउँपालिकाको वडा नं. १ मा रहेको छ। सबै वडाहरूलाई केन्द्रीय प्रसारण लाइनले जोडेको छ।

८.४ रङ्गशाला/खेलमैदान,सार्वजनिक शौचालय र बसपार्क सभागृह विवरण

खेल मैदानः छैन

सार्वजनकि शौचालयः १५ वटा
बसपार्कः १ वटा
सभागृहः छैन
सभाहलः १ वटा
श्रोतः ऋषिङ्ग गाउँपालिका

खण्ड नौ
पर्यटन तथा मनोरञ्जन

९.१ पृष्ठभूमि

पर्यटन भन्नाले सामान्यतः मनोरञ्जन, व्यापार वा अन्य प्रयोजनका लागि व्यक्तिले आफ्नो नियमित वासस्थान वा कार्यस्थल बाहिर गरिने यात्रा सम्बन्धी गतिविधिहरूलाई जनाउँछ। सामान्यतया, यो यात्रा एक वर्षभन्दा बढी अवधि नहुने र स्थायी बसोबास वा रोजगारीको उद्देश्य नभएको हुनुपर्छ।

मानव जातिको विकास क्रमदेखि नै एक स्थानबाट अर्को स्थानमा यात्रा गर्ने परम्परा रही आएको छ। यसर्थ, पर्यटन प्रत्येक देश र समाजको एक अभिन्न अंग बनेको छ।कुनै पनि देश वा समाजमा त्यहाँको अर्थतन्त्र, सामाजिक संरचना, सांस्कृतिक र भौगोलिक विविधता, भौतिक पूर्वाधार, रहनसहन, ऐतिहासिक सम्पदा तथा पर्यावरणीय अवस्थाहरूले पर्यटन गतिविधिमाप्रभाव पारेको हुन्छ। नेपालमा पाइने भौगोलिक, सांस्कृतिक, वातावरणीय, जैविक तथा प्राकृतिक विविधताले पर्यटनलाई एक महत्वपूर्ण सम्भावना युक्त क्षेत्र बनाएको छ। यहाँ हिमालदेखि तराईसम्म फैलिएका प्राकृतिक छटाहरू, धार्मिक तथा सांस्कृतिक विशेषताहरू,ऐतिहासिक सम्पदाहरू, र विविध भाषाभाषी समुदायहरूको सहअस्तित्वले पर्यटकहरूलाई आकर्षित गर्ने गरेको छ।

World Travel and Tourism council का अनुसार सन २०२४ मा विश्व अर्थतन्त्रमा पर्यटनको प्रत्यक्ष योगदान कुल गार्हस्थ उत्पादनको १० प्रतिशत रहेको छ। विभिन्न अन्तर्राष्ट्रिय पत्रपत्रिकाहरूमा प्रकाशित सूचनाहरूअनुसार नेपाल संसारका प्रमुख पर्यटकीय गन्तव्य देशहरूको सूचीमा पहिलो १० स्थानभित्र पर्दै आएको छ। प्राकृतिक सौन्दर्य, सांस्कृतिक सम्पदा, साहसिक गतिविधिहरू र धार्मिक आस्थाका केन्द्रहरूले नेपाललाई विशिष्ट बनाएका छन्।

२०६२/६३ को जनआन्दोलन पश्चात संघिय लोकतान्त्रिक गणतन्त्र कार्यान्वयनले समग्र मुलुक भरि नै सम्पूर्ण नागरिकहरूलाई आ-आफ्ना आकाङ्क्षा अभिव्यक्त गर्ने थप अवसर प्रदान गऱ्यो। नयाँ संविधान बन्ने प्रक्रियाले आर्थिक, सामाजिक तथा सांस्कृतिक अवसरहरूको वृद्धि गर्ने खालका नीतिहरूको निर्माणमा नागरिकहरूको अर्थपूर्ण सहभागिताको आशा जगाइदियो। आर्थिक समृद्धिका मुख्य क्षेत्रहरू मध्ये पर्यटन पनि एक महत्वपूर्ण क्षेत्र बारे जनमानसमा सचेतनाको अभिवृद्धि भयो। हाल समग्र देशको आर्थिक विकासका लागि तुलनात्मक तथा प्रतिष्पर्धात्मक लाभको क्षेत्रको रुपमा पर्यटन क्षेत्रलाई लिइएको छ। भौगोलिक र जैविक विविधता, सामाजिक र सांस्कृतिक सद्भाव एवं जीवन्तताका साथै राजनैतिक तटस्थता नेपालको पर्यटन क्षेत्रको प्रमुख आधारहरू हुन्। नेपालको संविधान २०७२ को धारा ५१ (ठ) पर्यटन सम्बन्धी नीतिले नेपालको ऐतिहासिक, सांस्कृतिक, धार्मिक, पुरातात्विक र प्राकृतिक संम्पदाहरूको पहिचान, संरक्षण, प्रवर्द्धन एवं प्रचार प्रसार मार्फत राष्ट्रिय अर्थतन्त्रको महत्वपूर्ण आधारको रुपमा पर्यावरण अनुकूल पर्यटन उद्योगको विकास गर्ने, पर्यटन संस्कृतिको विकास गर्न आवश्यक वातावरण एवं नीति निर्माण गर्ने तथा पर्यटन उद्योगको लाभ वितरणमा स्थानीयजनतालाई प्राथमिकता दिने भनि संवैधानिक व्यबस्था भएको

हुनाले उक्त नीतिको मर्म अनुसार यस नगरपालिकाका हरेक कार्यक्रममा पर्यटन गतिविधिलाई प्राथमिकता दिइ कार्यहरू अगाडि बढाइएको देखिन्छ।

नेपालका सात प्रदेशमध्ये गण्डकी प्रदेश पर्यटनका दृष्टिकोणले अत्यन्त समृद्ध प्रदेश हो। यस प्रदेशमा गोरखा, लमजुङ, मनाङ, मुस्ताङ, तनहुँ, कास्की, स्याङ्जा, पर्वत, बागलुङ, म्याग्दी र नवलपरासी (बर्दघाट सुस्ता पूर्व) गरी ११ वटा जिल्ला पर्दछन। यस प्रदेशले तराई, पहाड र हिमाल तीन वटै भौगोलिक क्षेत्रहरूलाई समेटेको छ, जसले गर्दा पर्यटकीय दृष्टिकोणले यसको विविधता अझ विशिष्ट देखिन्छ। गण्डकी प्रदेशमा धार्मिक, सांस्कृतिक, प्राकृतिक र साहसिक पर्यटक गतिविधिहरूको अपार सम्भावना रहेको छ। यो प्रदेश मनास्लु संरक्षण क्षेत्र,अन्नपूर्ण संरक्षण क्षेत्र, धौलागिरि तथा अन्नपुर्ण हिमश्रृङ्खला ताल तलैया मुक्तिनाथ तथा कालिगणडकी नदी लगायतका प्राकृतिक तथा धार्मिक सम्पदाले विश्वभर परिचित छ। ऋषिङ्ग गाउँपालिका ऐतिहासिक एवं धार्मिक स्थलहरू, मनोरञ्जनात्मक क्रियाकलापहरू, गण्डकी प्रदेश र नेपालको राजधानी जोड्ने सडक सेवाको पहुँचको विस्तार, गण्डकी प्रदेश भित्रका विभिन्न जिल्लाहरूमा भएका पर्यटकीय गन्तव्यहरूलाई ऋषिङ्ग गाउँपालिकासँग जोड्न सकेमा यस पालिकामा पर्यटनको विकास गर्न सकिन्छ।पर्यटकीय सेवा तथा सुविधाका लागि पूर्वाधारहरूको विकासले बाह्य र आन्तरिक पर्यटक आगमनमा ठूलो भूमिका खेलेका छन्।

९.२ ऋषिङ्ग गाउँपालिकामा रहेका पर्यटकीय स्थलहरूको विवरण

तालिका ९.१ पर्यटकीय स्थल

क्र. सं.	पर्यटकीय स्थलको नाम	वडा नं.	टोल	मूख्य पहिचाहन
१	कालिका मन्दिर	१	बालाकोट चुली	धार्मिक तथा ऐतिहासिक
२	चुली फूलबारी पार्क	२		दृश्यावलोकन, वनभोज
३	कालिका माई मन्दिर	२	ग्वास्लुङ्ग	धार्मिक तथा ऐतिहासिक
४	दुबुङ्ग भ्यू टावर, चिया बगान	३	दुबुङ्ग	दृश्यावलोकन, वनभोज
५	भिरकोट कोट	४	भिरकोट	धार्मिक तथा ऐतिहासिक
६	गुमलेक कालिका मन्दिर	४	गुम्लेक	धार्मिक तथा ऐतिहासिक
७	गडगडेश्वर मन्दिर	५	रूपाटार	धार्मिक तथा ऐतिहासिक
८	गोठादी मन्दिर	६	गोठादी	धार्मिक तथा ऐतिहासिक
९	ज्यामिरे माई मन्दिर	६	ज्यामिरे	धार्मिक तथा ऐतिहासिक
१०	दुर्गामन्दिर, कोटदरबार	७	कोटदरबार	धार्मिक तथा ऐतिहासिक
११	शहिद पार्क	७	कोटदरबार	पर्यटकीय स्थल
१२	ऋषिङ्गगढी भ्यू टावर	८	गढीडाँडा	दृश्यावलोकन, ऐतिहासिक
१३	रानीपोखरी	८	रानीपोखरी	दृश्यावलोकन, ऐतिहासिक
१४	अजम्बरी माई मन्दिर	८	अजम्बरी	धार्मिक तथा ऐतिहासिक
१५	कल्याणीदेबी मन्दिर	७	नाल्थोक	धार्मिक तथा ऐतिहासिक
१६	ढुङ्गागाडे पार्क	६	ढुङ्गागाडे	पर्यटकीय स्थल

९.३ होमस्टे सम्बन्धी विवरण

ऋषिङ्ग गाउँपालिकामा पर्यटन पर्बधन गर्ने उद्देश्यले तीन ठाउँमा सामुदायिक होमस्टेको व्यवस्था गरिएको छ। जसमा १४० बेडसंख्या रहेका छन्। होमस्टे सम्बन्धी विवरण तल तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका नं. ९.२ होमस्टे सम्बन्धी विवरण

क. सं.	होमस्टेको नाम	वडा नं.	टोल	बेड संख्या
१				
२				
३				

खण्ड १०
कानुन न्याय एवं सार्वजनिक सेवा प्रवाह

१०.१ स्वीकृत कानुनहरूको सूची

तालिका नं. १०.१ ऋषिङ्ग गाउँपालिकाका हाल सम्म स्वीकृत कानुनहरूको सूची

ऋषिङ्ग गाउँपालिका ऐन, नियमावली, कार्यविधि संग्रह						
क्र.स.	ऐन, नियमावली, कार्यविधिको नाम	प्रकाशित मिति	भाग	खण्ड	संख्या	कैफियत
१	ऋषिङ्ग गाउँ कार्यपालिकाको निर्णय वा आदेश र अधिकार पत्रको प्रमाणीकरण (कार्यविधि) नियमावली, २०७४	२०७५-०४-०६	२	१	१	
२	ऋषिङ्ग गाउँ कार्यपालिका (कार्यसम्पादन) नियमावली, २०७४	२०७५-०४-०६	२	१	२	
३	गाउँ कार्यपालिका (कार्य विभाजन) नियमावली, २०७४	२०७५-०४-०६	२	१	३	
४	गाउँ कार्यपालिकाको बैठक संचालनसम्बन्धी कार्यविधि - २०७४	२०७५-०४-०६	२	१	४	
५	ऋषिङ्ग गाउँपालिकाका पदाधिकारीहरूको आचारसंहिता - २०७४	२०७५-०४-०६	२	१	५	
६	गाउँसभा सञ्चालन कार्यविधि, २०७५	२०७५-०४-०६	२	१	६	
७	स्थानीय राजपत्र प्रकाशन सम्बन्धी कार्यविधि, २०७५	२०७५-०४-०६	२	१	७	
८	ऋषिङ्ग गाउँपालिकामा करारमा प्राविधिक कर्मचारी व्यवस्थापन गर्ने सम्बन्धी कार्यविधि, २०७५	२०७५-०४-०६	२	१	८	
९	स्थानीय तहको उपभोक्ता समिति गठन, परिचालन तथा व्यवस्थापन सम्बन्धी कार्यविधि, २०७५	२०७५-१०-११	२	१	९	

१०	ऋषिङ्ग गाउँपालिकाको अपाङ्ग भएका व्यक्तिको परिचय-पत्र वितरण कार्यविधि, २०७५	२०७५-१०-११	२	१	१०	
११	ऋषिङ्ग गाउँपालिका विपद् व्यवस्थापन कोष (सञ्चालन) कार्यविधि, २०७५	२०७५-१०-११	२	१	११	
१२	घ वर्गको निर्माण व्यवसायी इजाजतपत्र सम्बन्धी कार्यविधि, २०७५	२०७५-१०-११	२	१	१२	
१३	ऋषिङ्ग गाउँपालिका आपतकालिन कार्यसञ्चालन केन्द्र कार्यसञ्चालन कार्यविधि, २०७५	२०७५-१०-११	२	१	१३	
१४	ऋषिङ्ग गाउँपालिकाको व्यावसायिक कृषकहरूलाई प्रोत्साहन अनुदान दिने सम्बन्धी कार्यविधि, २०७७	२०७७-०३-०९	२	२	३	
१५	ऋषिङ्ग गाउँपालिकाको स्वास्थ्य बीमा संयोजन समिति गठन/सञ्चालन कार्यविधि - २०७८	२०७८	२	३	१	
१६	ऋषिङ्ग गाउँपालिकाको गाउँपालिकामा विज्ञ सल्लाहकार नियुक्ति सम्बन्धी कार्यविधि - २०७९	२०७९-०३-१३	२	४	१	
१७	ऋषिङ्ग गाउँपालिकाको कृषक/पशुपालन समूह दर्ता तथा नवीकरण कार्यविधि - २०७९	२०७९-०४-२६	२	४	३	
१८	ऋषिङ्ग गाउँपालिकाको ज्येष्ठ नागरिक परिचय पत्र वितरण कार्यविधि - २०७९	२०७९-०४-२६	२	४	४	
१९	बाल अधिकार संरक्षण तथा सम्वर्द्धन कार्यविधि, २०७९	२०७९-०५-३०	२	४	५	
२०	कोभिड - १९ महामारीबाट प्रभावित अतिविपन्न परिवार नगद हस्तान्तरण कार्यविधि, २०७९	२०७९-०५-१२	२	४	६	
२१	गर्भवती तथा सुत्केरी स्याहार प्रोत्साहन पोषण भत्ता उपलब्ध गराउने सम्बन्धी कार्यविधि, २०७९	२०७९-०५-१२	२	४	७	

२२	ऋषिङ्ग गाउँपालिकाको लेखा समिति (गठन तथा सञ्चालन) कार्यविधि, २०७९	२०७९-०५-२५	२	४	८	
२३	ऋषिङ्ग गाउँपालिका बाँझो जमिन सदुपयोग कार्यक्रम सञ्चालन कार्यविधि, २०७९	२०७९-१२-३०	२	४	१०	
२४	व्याकहो लोडर सञ्चालन तथा व्यवस्थापन गर्न बनेको कार्यविधि, २०८०	२०८०-०२-२५	२	५	१	
२५	ऋषिङ्ग गाउँपालिकाको व्यवसाय दर्ता कार्यविधि २०८०	२०८०-०७-२२	२	५	३	
२६	ऋषिङ्ग गाउँपालिकाको जलस्रोत नियमावली, २०८०	२०८०-०७-२२	२	५	४	
२७	ऋषिङ्ग गाउँपालिकाको वातावरण तथा प्राकृतिक स्रोत संरक्षण सम्बन्धमा व्यवस्था गर्न बनेको ऐन, २०८०	२०८०-०९-३०	१	१	२	
२८	न्यायिक समितिले उजुरीको कारवाही गर्दा अपनाउनुपर्ने कार्यविधिका सम्बन्धमा व्यवस्था गर्न बनेका ऐन, २०७५	२०७५-०४-०६	१	१	५	
२९	ऋषिङ्ग गाउँपालिकाको प्रशासकीय कार्यविधि नियमित गर्ने ऐन - २०७५	२०७५-०४-०६	१	१	७	
३०	ऋषिङ्ग गाउँपालिकाको विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन गर्न बनेको ऐन, २०७५	२०७५-१०-१५	१	१	८	
३१	ऋषिङ्ग गाउँपालिकाको सहकारी ऐन, २०७४	२०७५-१०-१५	१	१	९	
३२	ऋषिङ्ग गाउँपालिकाको शिक्षा नियमावली, २०७५	२०७५-१०-१५	१	१	१०	
३३	ऋषिङ्ग गाउँपालिकाको कृषि व्यवसाय प्रवर्द्धन ऐन, २०७५	२०७५-१०-१५	१	१	११	
३४	ऋषिङ्ग गाउँपालिकाको संस्था दर्ता ऐन, २०७९	२०७९-०५-२५	१	५	३	
३५	ऋषिङ्ग गाउँपालिकाको शिक्षा ऐन, २०८०	२०८०-०४-१२	१	६	३	
३६	ऋषिङ्ग गाउँपालिकाको जलस्रोत ऐन, २०८०	२०८०-०९-३०	१	६	५	

१०.२ कानुन तथा न्याय, घटना दर्ता र पालिकाको आय विवरण

१०.२.१ मुद्धा/विवाद दर्ता तथा फछ्यौट र न्यायिक समिति

नेपालको संविधानको धार २१७ अनुसार आफ्नो कार्यक्षेत्र भित्र नगरपालिका तथा गाउँपालिकाका विवाद निरूपण गर्न गाउँ/ नगरपालिकाका उपाध्यक्षको संयोजकत्वमा गठीत न्यायिक समिति रहने र स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ को परिच्छेद ८ मा न्यायिक समितिलाई न्यायिक अधिकारको व्यवस्था छ। सो अधिकार अनुसार यस गाउँपालिकाको स्थापना काल देखि २०८०/८१ र २०८१/८२ मा दर्ता हुन आएका मुद्दाहरू र न्याय सम्पादनको विवरण निम्नानुसार छ।

तालिका नं. १०.२ गाउँपालिका दर्ता भएका मुद्दाहरूको प्रकृति र सम्पादन भएका मुद्दाहरू

		आ.व. २०८०/८१			आ.व. २०८१/८२		
क्र.सं.	मुद्दाको प्रकृति	दर्ता	फछ्र्यौट	बाँकी	दर्ता	फछ्र्यौट	बाँकी
१	आर्थिक हिनामिना	७	२	५	३	०	३
२	गाली बेइज्जती	३	२	१	०	०	०
३	मृत्यू दर्ता	०	०	०	२	२	०
४	जग्गा सम्बन्धी	०	०	०	२	१	१
५	अन्य	०	०	०	३	१	२

स्रोतः ऋषिङ्ग गाउँपालिका, न्यायिक समिति

ऋषिङ्ग गाउँपालिकाको अनुसार न्यायिक समितिमा दर्ता भएका आ.व.२०८०/८१ मुद्दा /विवाद संख्या १० मध्ये मेलमिलाप बाट टुङ्ग्याइएका ३, फछ्र्योट हुन बाँकी ५ र माथिल्लो निकाएमा पठाएका १ भने आ.व. २०८१/८२ मा दर्ता भएका १० वटा मध्ये मेलमिलापद्वारा फछ्यौंयोट गरिएका ३, फछ्र्यौट हुन बाँकी ६ र माथिल्लो निकायमा पठाएका १ रहेका छन्।

१०.२.२ व्यक्तिगत घटना दर्ता

तालिका १०.३ २०७९ वैशाख देखि चैत्र महिना सम्मको व्यक्तिगत घटना दर्ता विवरण वडा अनुसार

वडा नं.	जन्म			मत्यु			सम्बन्ध विच्छेद	विवाह	बसाईं आएको		बसाईं गएको	
	पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा	जम्मा	जम्मा	दर्ता सङ्ख्या	सदस्य सङ्ख्या	दर्ता सङ्ख्या	सदस्य सङ्ख्या
१	६२	५९	१२१	१६	२२	३८	१३	५१	६	२२	२	७
२	५२	७२	१२४	२०	१६	३६	८	५४	०	०	१७	६८
३	६९	७१	१४०	१४	२०	३४	८	५७	१	१	१९	८५
४	४६	३२	७८	१५	१३	२८	३	३३	१	१	१३	५६
५	६०	६५	१२५	१७	१३	३०	४	५७	०	०	२७	९९
६	३८	४२	८०	१८	२४	४२	४	५२	०	०	११	४६
७	४८	४९	९७	२४	२३	४७	४	३५	०	०	१३	५२
८	४१	३५	७६	१२	१७	२९	९	५२	०	०	२४	९६
जम्मा	४१६	४२५	८४१	१३६	१४८	२८४	५३	३९१	८	२४	१२६	५०९

स्रोतः ऋषिङ्ग गाउँपालिका प्रशासन शाखा

तालिका १०.४ २०८० वैशाख देखि चैत्र महिना सम्मको व्यक्तिगत घटना दर्ता विवरण वडा अनुसार

वडा नं.	जन्म			मत्यु			सम्बन्ध विच्छेद	विवाह	बसाईं आएको		बसाईं गएको	
	पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा	जम्मा	जम्मा	दर्ता सङ्ख्या	सदस्य सङ्ख्या	दर्ता सङ्ख्या	सदस्य सङ्ख्या
१	६२	४५	१०७	१४	५	१९	७	४२	३	६	६	२०
२	५४	४६	१००	३५	१८	५३	६	४२	०	०	१६	५३
३	४१	४७	८८	२३	१८	४१	९	४३	०	०	१८	६५
४	४८	३८	८६	९	१२	२१	३	४०	०	०	२१	७९
५	४४	५६	१००	२३	२४	४७	११	४९	२	३	१६	६२
६	६०	४०	१००	२६	१२	३८	५	३४	०	०	१२	५५
७	३९	३७	७६	२५	१२	४७	११	३१	०	०	१३	६०
८	३३	३३	६६	१३	१५	२८	९	४०	०	०	१६	७३
जम्मा	३८१	३४२	७२३	१६८	१२६	२९४	६१	३२१	५	९	११८	४६७

स्रोतः ऋषिङ्ग गाउँपालिका प्रशासन शाखा

तालिका १०.५ २०८१ वैशाख देखि चैत्र महिना सम्मको व्यक्तिगत घटना दर्ता विवरण वडा अनुसार

वडा नं.	जन्म			मत्यु			सम्बन्ध विच्छेद	विवाह	बसाईं आएको		बसाईं गएको	
	पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा	जम्मा	जम्मा	दर्ता सङ्ख्या	सदस्य सङ्ख्या	दर्ता सङ्ख्या	सदस्य सङ्ख्या
१	३२	३७	६९	१३	९	२२	३	४६	३	१३	७	३०

२	४६	५२	९८	२३	१९	४२	७	३१	०	०	२२	९५
३	४४	५०	९४	२२	१३	३५	१०	५२	१	१	९	४६
४	३९	४६	८५	१५	८	२३	५	४०	२	४	१९	८१
५	४८	५२	१००	१५	१७	३२	९	४७	३	३	१२	३४
६	५०	६५	११५	२०	१५	३५	१३	४३	१	२	२५	१०८
७	४९	३६	८५	१३	२२	३५	९	३३	०	०	२२	१०१
८	२८	५१	७९	१५	१६	३१	८	३४	१	४	१७	५९
जम्मा	३३६	३८९	७२५	१३६	११९	२५५	६७	३२६	११	२७	१३३	५५४

स्रोतः ऋषिङ्ग गाउँपालिका प्रशासन शाखा

१०.३ सामाजिक सुरक्षा भत्ता वितरणको विवरण

तालिका नं. १०.६ सामाजिक सुरक्षा भत्ता वितरणको विवरण आ.व. २०७९/८०

शिर्षक	पहिलो त्रैमासिक		दोस्रो त्रैमासिक		तेस्रो त्रैमासिक		चौथो त्रैमासिक	
	संख्या	रकम	संख्या	रकम	संख्या	रकम	संख्या	रकम
अन्य जेष्ठ नागरिक	१९४४	२२२२५०७२	१९७६	२३४२८०४५	२०२५	२३७५३७७४	२०५७	२४४०९५३८
जेष्ठ नागरिक दलित	१८४	१४६०३४०	१८६	१४७६३००	१८९	१४४६७४३	१९१	१४७८९६०
जेष्ठ नागरिक एकल महिला	२४३	१९२३१८०	२४६	१९३९१४०	२४५	१९३६४८०	२४५	१९४४५४३
जेष्ठ नागरिक क्षेत्र तोकिएका	०	०	०	०	०	०	०	०
विधवा	३८९	३०८५६००	३९७	३१३७११५	४०५	३१९५२८१	४०२	३१६३५९८
पूर्ण अपाङ्गता	५९	६९८२५०	५९	७०६२३०	६०	७१८२००	६१	७३०१७०
अति अशक्त अपाङ्गता	१७५	१०८३१५२	१७८	११२१२३६	१७८	११२९९६८	१८४	११६१८८८
क्षेत्र तोकिएका बालबालिका	०	०	०	०	०	०	०	०

लोपोन्मुख बालबालिका	०	०	०	०	०	०	०	०
दलित बालबालिका	२०१	३०४५२६	२१७	३२३९३७	२१४	३३४७९८	२३६	३५१६१०
लोपोन्मुख जाति	०	०	०	०	०	०	०	०
जम्मा	३१९५	३०७८०१२०	३२५९	३२१३२००३	३३१६	३२५१५२४४	३३७६	३३२४०३०७

स्रोतः ऋषिङ्ग गाउँपालिका प्रशासन शाखा

तालिका नं. १०.७ सामाजिक सुरक्षा भत्ता वितरणको विवरण आ.व. २०८०/८१

शिर्षक	पहिलो त्रैमासिक		दोस्रो त्रैमासिक		तेस्रो त्रैमासिक		चौथो त्रैमासिक	
	संख्या	रकम	संख्या	रकम	संख्या	रकम	संख्या	रकम
अन्य जेष्ठ नागरिक	२०१७	२४०७४८९८	२०३१	२४२२५७३६	२१०६	२४५९८५५३	२१४५	२५४८७४८६
जेष्ठ नागरिक दलित	२०१	१५६४१६६	२०३	१६०१३२०	२०६	१६०४७७८	१६५	१२९०१००
जेष्ठ नागरिक एकल महिला	२४९	१९७१०६०	२४८	१९६८४००	२४१	१९१२८९५	२१९	१७४२३००
जेष्ठ नागरिक क्षेत्र तोकिएका	०	०	०	०	०	०	०	०
विधवा	३९०	३०७२३००	४०३	३१७८३३३	४१३	३२४४९२५	४२१	३३१९६८०
पूर्ण अपाङ्गता	६०	७१८२००	६२	७४२१४०	६२	७३७४८५	६०	७१८२००
अति अशक्त अपाङ्गता	१८६	११७६७८४	१८६	११८३१६८	१८७	११८३५२३	१५०	९४०९८८
क्षेत्र तोकिएका बालबालिका	०	०	०	०	०	०	०	०
लोपोन्मुख बालबालिका	०	०	०	०	०	०	०	०
दलित बालबालिका	१९९	३१३०४७	२११	३१४००६	२०६	३१६५१८	२१३	३२५८१४
लोपोन्मुख जाति	०	०	०	०	०	०	०	०
जम्मा	३३०२	३२८९०४५५	३३४४	३३२१३१०३	३४२१	३३५९७९८७	३३७३	३३८२४५६८

स्रोतः ऋषिङ्ग गाउँपालिका प्रशासन शाखा

तालिका नं. १०.८ सामाजिक सुरक्षा भत्ता वितरणको विवरण आ.व. २०८१/८२

शिर्षक	पहिलो त्रैमासिक		दोस्रो त्रैमासिक		तेस्रो त्रैमासिक		चौथो त्रैमासिक	
	संख्या	रकम	संख्या	रकम	संख्या	रकम	संख्या	रकम
अन्य जेष्ठ नागरिक	२१११	२५२५९७५०	२१२६	२५३९०९०७	२१७९	२५७३०७३९	२१९७	२६१५९२०७
जेष्ठ नागरिक दलित	२०१	१५८००४०	१९५	१५४५९०३	१९९	१५३६१९६	२०१	१५९०६८०
जेष्ठ नागरिक एकल महिला	२१०	१६७५८००	२०३	१६१९९४०	१८८	१५००२४०	१७८	१४२०४४०
जेष्ठ नागरिक क्षेत्र तोकिएका	०	०	०	०	०	०	०	०
विधवा	४३०	३३९६८२०	४३६	३४५२६८०	४४१	३५११२००	४५३	३५८३५३५
पूर्ण अपाङ्गता	६१	७३०१७०	६३	७५०१२०	६३	७५४११०	६३	७४६१३०
अति अशक्त अपाङ्गता	१८५	११८१०४०	१८४	११७४६५६	१८३	११६८२७२	१८३	११५९७६०
क्षेत्र तोकिएका बालबालिका	०	०	०	०	०	०	०	०
लोपोन्मुख बालबालिका	०	०	०	०	०	०	०	०
दलित बालबालिका	१७८	२७३७५२	१९३	२८३२३६	१९४	३००२६५	२०५	३१६३५७
लोपोन्मुख जाति	०	०	०	०	०	०	०	०
जम्मा	३३७६	३४०९७३७२	३४००	३४२१७४४२	३४४७	३४५०१०२२	३४८०	३४९७६१०९

स्रोतः ऋषिङ्ग गाउँपालिका प्रशासन शाखा

तालिका १०.९

ऋषिङ्ग गाउँपालिकामा २०८२ फागुन २१ सम्म १८ वर्ष पुगेका मतदाताहरुको विवरण

वडा नं.	पुरूष	महिला	अन्य	जम्मा
१	१४२१	१४१३	०	२८३४
२	१०६३	११०५	०	२१६८
३	११६८	१०८८	०	२२५६
४	१०३३	१०८०	०	२११३
५	१३१७	१२७७	०	२५९४
६	१२२०	१३४६	०	२५६६
७	१०७६	११०२	०	२१७८
८	९८७	१०४८	०	२०३५

खण्ड एघार
विविध

११.१ आधिकारिक तथ्याङ्कका १० प्रमुख सिद्धान्तहरू

वैज्ञानिक र भरपर्दो तथ्याङ्क उत्पादन गर्न र विश्वव्यापी आधिकारिक तथ्याङ्क प्रणालीको विकासका लागि एक आधारभूत सिद्धान्तको महसुस भएकोले युरोपेली तथ्याङ्क विदहरूले विकास गरेको आधिकारिक तथ्याङ्कका आधारभूत सिद्धान्तहरूलाई सन् १९९४ मा संयुक्त राष्ट्रसंघीय तथ्याङ्क आयोग (United Nations Statistical Commission) ले अनुमोदन गर्यो। सो आयोगले सन् २०१३ मा संशोधन सहित सिद्धान्तहरूको प्रस्तावना स्वीकृत गरी सोही वैठकको सिफारिसमा आर्थिक तथा सामाजिक परिषदद्वारा तथ्याङ्कका आधारभूत सिद्धान्त सम्बन्धी मस्यौदा पेश भई संयुक्त राष्ट्रसंघको महासभाले २९ जनवरी २०१४ मा अनुमोदन भयो। देशमा वैज्ञानिक र भरपर्दो तथ्याङ्क उत्पादन गर्न यी सिद्धान्त सान्दर्भिक छन्। यी सिद्धान्तहरूले राष्ट्रिय तथ्याङ्क प्रणालीका विविध पक्षहरूलाई समेटेका छन्। देशको तथ्याङ्क प्रणाली आधिकारिक तथ्याङ्कका आधारभूत सिद्धान्तद्वारा निर्देशित हुन्छ जुन विश्वव्यापी तथ्याङ्क प्रणालीको आधार स्तम्भ हो। यहाँ आधिकारिक तथ्याङ्कका १० आधारभुत सिद्धान्तहरू संक्षिप्त रुपमा प्रस्तुत गरिएको छ।

१. प्रासङ्गिकता, निष्पक्षता र सुलभता – लोकतान्त्रिक समाजका सूचना प्रणालीमा आधिकारिक तथ्याङ्क एक अपरिहार्य तत्व मानिन्छ। यसले सरकार, अर्थतन्त्र र आम जनतालाई आर्थिक, जनसाङ्ख्यिक, सामाजिक तथा वातावरणीय परिस्थिति सम्बन्धी सूचना उपलब्ध गराउँछ। लोकतान्त्रिक समाजमा सरकारी तथ्याङ्क-निकायहरूले (Official Statistical Agencies) नागरिकका सार्वजनिक सूचना पाउने हकको सम्मान गर्नुपर्दछ। यसका लागि यी निकायहरूले व्यावसायिक उपयोगिता भएका आधिकारिक तथ्याङ्क निकालेर निष्पक्षताका साथ उपलब्ध गराउनु पर्दछ।

२. व्यावसायिक मापदण्ड र आचार – तथ्याङ्क सङ्कलन, प्रशोधन, भण्डारण तथा प्रस्तुतिका विधि एवं प्रक्रिया निर्धारण गर्दा तथ्याङ्क निकायहरूले वैज्ञानिक सिद्धान्त र व्यावसायिक आचारसंहिता नितान्त व्यावसायिक सोच विचारका साथ निर्णय लिनु पर्दछ। आधिकारिक वा सरकारी तथ्याङ्कमा विश्वास जगाई तथ्याङ्कमा आस्था कायम राख्न यस्ता प्रक्रिया महत्वपूर्ण हुन्छ।

३. उत्तरदायित्व र पारदर्शिता – तथ्याङ्कको सही अर्थ लगाउने काम सहज तुल्याउन तथ्याङ्क–निकायहरूले तथ्याङ्कका स्रोत, विधि र प्रक्रियाका विवरण वैज्ञानिक मापदण्ड अनुसार प्रस्तुत गर्नुपर्दछ।

४. दुरूपयोग निवारण – तथ्याङ्कका त्रुटिपूर्ण व्याख्या भएमा वा दुरूपयोग भएमा तथ्याङ्क निकायहरूले यस्ता कुराको टिप्पणी वा खण्डन गर्न सक्नु पर्छ।

५. आधिकारिक वा सरकारी तथ्याङ्कका स्रोतहरू – तथ्याङ्कीय सर्वेक्षण अथवा प्रशासनिक अभिलेख लगायत सबै प्रकारका स्रोतहरूबाट तथ्याङ्कीय प्रयोजनका लागि आँकडा वा विवरण लिन सकिन्छ। तथ्याङ्क निकायले स्रोत चयन गर्दा गुणस्तर, सामयिकता, लागत एवम् उत्तरदाताको बोझलाई विचार गरेर उपयुक्त स्रोत चयन गर्नुपर्दछ।

६. गोपनीयता – तथ्याङ्क निकायहरूले तथ्याङ्क निकाल्नको लागि सङकलन गरेका व्यक्तिगत विवरण वा आँकडाहरू प्राकृतिक वा कानुनी व्यक्ति जो जसको भएता पनि एकदम गोप्य राख्नु पर्दछ। सङकलन गरिएका यस्ता व्यक्तिगत विवरणहरू सामुहिक रुपमा तथ्याङ्कीय प्रयोजनका लागि मात्र प्रयोग गर्नुपर्दछ।

७. कानुन–कानुन, ऐन, नियम र आदर्श अन्तर्गत तथ्याङ्क प्रणाली सञ्चालन भएका छन ती सबै कानुनी प्रावधानहरू सार्वजनिक हुनुपर्दछ।

८. राष्ट्रिय समन्वय – तथ्याङ्क प्रणालीमा सामञ्जस्यता र दक्षता प्राप्त गर्न देशभित्रका सबै तथ्याङ्क निकायहरूबीच समन्वय अत्यावश्यक हुन्छ।

९. अन्तर्राष्ट्रिय मादपण्डको उपयोग – प्रत्येक देशका तथ्याङ्कीय निकायहरूले अन्तर्राष्ट्रिय अवधारणा, वर्गीकरण तथा विधिहरूको प्रयोग गर्दा सबै सरकारी तहमा सामञ्जस्यता र दक्षताको वृद्धि हुन्छ।

१०. अन्तर्राष्ट्रिय सहयोग – तथ्याङ्कमा द्विपंक्षीय एवम् बहुपंक्षीय सहयोगले सवै देशमा आधिकारिक तथ्याङ्क प्रणालीमा सूधार गर्न सघाउ पुर्याउँछ।

११.२ तथ्याङ्क समन्वय कार्यालय कास्कीको सामान्य परिचय, काम, कर्तव्य र प्रवाहित हुने सेवाहरू

कार्यालयको गठन र अवस्थिति

विगतमा तथ्याङ्क ऐन, २०१५ मा व्यवस्था भए बमोजिम केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग राष्ट्रिय योजना आयोगको सचिवालय अन्तर्गत रहने गरी वि.सं. २०१५ साल मार्ग १५ गते स्थापना भएको हो। साविकको केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग तथ्याङ्क ऐन २०७९ बमोजिम वि.सं. २०७९ साल आश्विन २८ गते देखि प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय मातहत रहने गरी राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालयमा परिणत भएको छ। ऐन अनुसार राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालयको प्रमुखको रुपमा संघीय निजामती सेवाको विशिष्ट श्रेणीको प्रमुख तथ्याङ्क अधिकारी रहने व्यवस्था छ। साविकको केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग र हालको राष्ट्रिय तथ्याङ्क

कार्यालयको कार्य सम्पादनमा सहयोग पु-याउने उद्देश्यले विगतमा क्षेत्रीय तथ्याङ्क कार्यालय रहेकोमा वि.सं. २०५० साल श्रावण १ गते देखि कास्की र तनहुँ जिल्ला कार्य क्षेत्र हुने गरी शाखा तथ्याङ्क कार्यालय, कास्कीको स्थापना भएकोमा मिति २०७० साल चैत्र १ गते देखि कार्यालयको नाम परिवर्तन भई तथ्याङ्क कार्यालय, कास्की भएको हो। नेपाल सरकार मन्त्रिपरिषद्को मिति २०८०/०९/१२ को निर्णय अनुसार राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय मातहतका ३३ वटै तथ्याङ्क कार्यालयहरू खारेज भै १८ जिल्लामा कार्यालय रहने गरी ७७ वटै जिल्लाका स्थानीय तहहरूसँग समन्वय गर्ने गरी १८ वटा तथ्याङ्क समन्वय कार्यालय स्थापना भएका हुन। हाल कास्की, तनहुँ र नवलपरासी बर्दघाट सुस्ता पूर्व गरी तीन जिल्ला कार्यक्षेत्र रहने गरी मिति २०८२ श्रावण १ गते तथ्याङ्क समन्वय कार्यालय, कास्की स्थापना भई गण्डकी प्रदेशको राजधानी पोखरा महानगरपालिका वडा नं. ७, रत्नचोक स्थित आफ्नै कार्यालय भवनमा रहेको छ।

काम, कर्तव्य र अधिकार

राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालयले तथ्याङ्क समन्वय कार्यालय, कास्की लगायत मातहतका १८ जिल्लामा रहेका तथ्याङ्क समन्वय कार्यालयहरूको लागि निर्धारित गरीएका कार्यहरू देहाय बमोजिम रहेका छन्।

क) राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालयबाट आफ्नो क्षेत्रमा सञ्चालन गरिने गणना एवं सर्वेक्षणमा संलग्न हुने,

ख) राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालयबाट जिल्लास्तरमा सञ्चालन हुने तालिम कार्यमा सघाउ पुऱ्याउने र स्थानीय स्तरमा कार्यक्रम सञ्चालन गर्न आवश्यक पर्ने तालिम सञ्चालन गर्ने,

ग) आवश्यकता अनुसार प्राथमिक तथा द्धितिय तथ्याङ्क संकलन तथा प्रशोधन गर्ने,

घ) प्रदेश र कार्यक्षेत्र अन्तर्गतका प्रदेश, जिल्ला एवम् स्थानीय तहहरूको वस्तुगत विवरण तयार पार्ने,

ङ) योजना, नीति निर्माण, अध्ययन अनुसन्धान एवं अनुगमन मुल्यांकनको लागि आवश्यक तथ्याङ्क उपलब्ध गराउने,

च) तथ्याङ्क विकासका लागि पैरवी र सुझाव उपलब्ध गराउने,

छ) वडा र गणना क्षेत्रको सिमाना, धरातल र घर परिवारको निर्दिष्ट स्थान छुट्टयाउने गरी नक्सांकन गर्ने,

ज) प्रदेश, जिल्ला तथा स्थानीय तहहरूसँग तथ्याङ्कीय क्रियाकलापहरूको समन्वय गर्ने,

झ) तथ्याङ्कीय अभिलेखहरूको संरक्षण,

ञ) तथ्याङ्कको गुणस्तरमा निरन्तरता र एकरूपता कायम गरी विभिन्न निकायसँग समन्वय गर्ने,

तालिका ११.१ः तथ्याङ्क समन्वय कार्यालय कास्की दरबन्दी विवरण

सि. नं.	पद	श्रेणी	सेवा	समुह	पद सङ्ख्या
१	तथ्याङ्क समन्वय अधिकारी	रा.प.द्धितीय	ने.आ.यो. तथा तथ्याङ्क	तथ्याङ्क	१
२	तथ्याङ्क अधिकृत	रा.प.तृतीय	ने.आ.यो. तथा तथ्याङ्क	तथ्याङ्क	२
३	सुपरिवेक्षक	रा.प.अनं.प्रथम	ने.आ.यो. तथा तथ्याङ्क	तथ्याङ्क	४
४	गणक	रा.प.अनं.द्धितीय	ने.आ.यो. तथा तथ्याङ्क	तथ्याङ्क	५
५	खरिदार	रा.प.अनं.द्धितीय	नेपाल प्रशासन	सामान्य प्रशासन	२
६	सहलेखापाल	रा.प.अनं.द्धितीय	नेपाल प्रशासन	लेखा	१
७	कार्यालय सहयोगी	श्रेणी विहीन	नेपाल प्रशासन	सामान्य प्रशासन	२
जम्मा					**१७**

अनुसूची

अनुसूची १ः प्रमुख शब्दावलीहरूको अवधारणा र परिभाषा

१. अक्सर बसोबासः व्यक्ति धेरैजसो बस्ने स्थानलाई अक्सर बसोबासको स्थान भनिन्छ।

२. घरः घर भन्नाले सामान्यतया चारैतिर गारो वा टाटी लगाई छानो हालेर मानिसको बसोबास वा अन्य प्रयोगका लागि बनाईएको एक वा एक भन्दा बढी कोठा वा तला भएको संरचनालाई बुझाउँछ।

३. परिवार/घरपरिवारः परिवार भन्नाले सामान्यतया व्यक्ति वा व्यक्तिहरूको समूह हो जो एउटै आम्दानी खर्चले घर व्यवहार चलाई एकै भान्सामा खानपीन गरी बसेका हुन्छन्। एउटा घरपरिवारमा १ जना मात्र वा सो भन्दा बढी सदस्यहरू बसोबास गर्न सक्दछन्। साथै एउटा घरपरिवारमा नाता पर्ने वा नपर्ने सदस्यहरू पनि बसोबास गर्न सक्दछन्।

४. परिवारमुलीः परिवारमा परि आएका दैनिक कामकाज, खर्च र व्यवहार चलाउन व्यवस्था मिलाउने अर्थात घरको कामकाजमा चाँजोपाँजो मिलाउने १० वर्ष पुगेका मुख्य व्यक्ति।

५. जनसंख्याः राष्ट्रिय जनगणना २०७८ को परिभाषा अनुसार अक्सर बसोबास (स्थायी र अस्थायी बसोबास) गरेको घरपरिवारको सदस्य (व्यक्ति) लाई कास्की जिल्लाको जनसङ्ख्यामा गणना गरिएको छ। गणनाको समयमा परिवारका सदस्य लामो समयका लागि स्वदेश वा विदेशमा बसोबासको लागि गएको भए जनसङ्ख्यामा अनुपस्थितिको रुपमा गणनाको गरिएको छ।

६. अनुपस्थित व्यक्तिः विगतमा परिवारको सदस्य भएको, जनगणनाको समयमा गणना गरेको परिवारमा अक्सर नबस्ने तर पछि फर्की आउँदा सोही परिवारको सदस्य हुने व्यक्तिलाई मानिएको छ।

७. विदेशमा अनुपस्थित (विदेशमा रहेका) जनसंख्याः गणना गरीएका परिवारका सदस्य मध्ये कुनै सदस्य ६ महिना वा सो भन्दा बढी समयसम्म विदेशमा रहेको वा लामो समय सम्म विदेशमा बसोबास गर्न गएको र पछि परिवारमा फर्की आउने व्यक्तिलाई अनुपस्थित (विदेशमा) रहेका जनसङ्ख्या भनि आँकडा प्रस्तुत गरिएको छ। यदि कुनै व्यक्ति विदेशमा रहेको भएता पनि छोटो समयको लागि विदा बस्न वा अन्य कारणले घरमा आएको रहेछ भने पनि विदेशमा रहेको भनि गणना गरिएको छ। तर विगतमा विदेशमा रहेका तर हाल उनीहरू विदेशमा फर्कने अवस्थामा

तत्काल नरहेका सदस्यहरूलाई विदेशमा रहेको व्यक्ति भनि जनगणना गरिएको छैन्। छोटो समयको लागि तिर्थाटन गर्न, भ्रमण गर्न, उपचार गर्न गएको व्यक्तिलाई विदेशमा रहेको भनि गणना गरिएको छैन्। विदेशमा अनुपस्थित जनसङ्ख्यालाई नेपालको र कास्की जिल्लामा समावेश भएको छैन्।

८. अनुपस्थित (स्वदेश भित्र रहेका) जनसंख्याः- परिवारबाट छुट्टी भिन्न नभएका र परिवारमा पुनः फर्कि आउने सम्भावना भएका कुनै सदस्य स्वदेशभित्रै अन्यत्र अक्सर बसोवास गरेका भए स्वदेशमा अनुपस्थित भनी जनगणना गरिएको छ।

९. अपाङ्गताः शरीरको कुनै एक वा एक भन्दा बढी अंग जन्मदै वा जन्मपछि असामान्य प्रकृतिको हुन पुगी सो अंगले गर्नु पर्ने कार्य पूर्ण रुपमा गर्न नसकेर असजिलो पर्ने शारीरिक अवस्थालाई अपाङ्गता भनिन्छ। अपाङ्गता प्रत्यक्ष देखिने शारीरिक वा इन्द्रिय सम्बन्धी बिचलन मात्र नभई प्रत्यक्ष नदेखिने पनि हुन्छन्। जस्तैः बौद्धिक अपाङ्गता, सुस्तश्रवण, न्युन दृष्टियुक्त, अटिजम्, मनोसामाजिक आदि।

१०. संस्थागत जनसंख्याः- नेपाली सेना, जनपद प्रहरी र सशस्त्र प्रहरीमा बसेका, कारागारमा बसेका, लामो समय (६ महिना भन्दा बढी) छात्राबास, बृद्दाश्रम आदि साझा भान्सामा खाना खाई सामुहिक रुपमा बसेका व्यक्तिहरूलाई संस्थागत जनसङ्ख्यामा गणना गरिएको छ।

११. मतदाताः- नेपालको सन्दर्भमा नेपालको संविधान २०७२ को परिभाषा अनुसार १८ वर्ष वा सो भन्दा बढी उमेरको नेपाली नागरिक जसको नाममा निर्वाचन आयोगबाट परिचय पत्र जारी भएको छ वा निर्वाचन आयोगद्वारा नामावली प्रकाशन गरिएको छ त्यो व्यक्तिलाई मतदाता भनिन्छ।

१२. जातः- यहाँ समाजले निर्धारण गरे बमोजिमको जातजातिहरूको आँकडा प्रस्तुत गरिएको छ।

१३. धर्मः यहाँ व्यक्तिको आ-आफ्नो संस्कार र आस्था अनुसारको धर्मको विवरण उल्लेख गरिएको छ। जस्तैः हिन्दू धर्म, बौद्ध धर्म, इस्लाम धर्म आदि। यी विवरण सम्बन्धित व्यक्ति वा परिवारको मुख्य व्यक्तिलाई सोधेर मात्र लिइएको छ।

१४. वार्षिक जनसङ्ख्या वृद्धिदरः दुई जनगणना वर्षको जनसङ्ख्यालाई आधार लिई Population Models अन्तर्गतको सूत्रहरू प्रयोग गरी वार्षिक रुपमा जनसङ्ख्यामा थप घटको प्रतिशतमा निकालिने वृद्धिदरलाई वार्षिक जनसङ्ख्या वृद्धिदर भनिन्छ।

१५. जनघनत्वः कुनै निश्चित ठाँउ विशेषको कूल जनसङ्ख्यालाई त्यस स्थानको कूल क्षेत्रफलले भाग गरी आउने मानलाई त्यस ठाउंको जनघनत्व भनिन्छ। प्रायः जनघनत्व जना/वर्ग कि.मि.मा व्यक्त गरीन्छ।

१६. लैङ्गिक अनुपातः कुनै निश्चित ठाँउ विशेषको पुरुष जनसङ्ख्यालाई महिला जनसङ्ख्याले भाग गरी १०० ले गुणन गरी आउने मान लैङ्गिक अनुपात हो। यो अनुपातले १०० जना महिला जनसङ्ख्यामा पुरुष जनसङ्ख्या भन्ने जनाउँदछ।

१७. बाल निर्भरता दरः कुनै ठाउँको ०-१४ वर्ष सम्मको जनसङ्ख्यालाई १५ देखि ५९ वर्ष सम्मको जनसङ्ख्याले भाग गरी आउने प्रतिशतको मानलाई बाल निर्भरता दर भनिन्छ।

१८. प्रौढ निर्भरता दरः कुनै ठाउँको ६० वर्ष वा सो भन्दा माथिको सबै जनसङ्ख्या जोडेर आएको जनसङ्ख्यालाई १५ देखि ५९ वर्ष सम्मको जनसङ्ख्याले भाग गरी आउने प्रतिशतको मानलाई प्रौढ निर्भरता दर भनिन्छ।

१९. कूल निर्भरता दरः कुनै ठाउँको ०-१४ वर्ष सम्मको र ६० वर्ष वा सो भन्दा माथिको सबै जनसङ्ख्या जोडेर आएको जनसङ्ख्यालाई १५ देखि ५९ वर्ष सम्मको जनसङ्ख्याले भाग गरी आउने प्रतिशतको मानलाई कूल निर्भरता दर भनिन्छ।

२०. जनसङ्ख्या पिरामिडः यो कुनै निश्चित ठाउंको उमेर समूह अनुसारको जनसङ्ख्यालाई ग्राफमा देखाउने तरिका हो जसमा जनसङ्ख्याको सबै भन्दा सानो उमेर समुहलाई तल र सबै भन्दा प्रौढ उमेर समुहलाई माथि पारी उमेर र लिङ्ग अनुसार पिरामिडको स्वरुप तयार गरीन्छ।

२१. प्रजनन् गर्न योग्य उमेरः कुनै ठाउंको विवाह भएका र नभएका दुबै १५ वर्ष देखि ४९ वर्ष सम्मका महिलाहरूलाई प्रजनन् गर्न योग्य उमेरका जनसङ्ख्या भनिन्छ।

२२. मातृ-शिशु अनुपातः कुनै ठाउँको ०-४ वर्ष सम्मको बाल जनसङ्ख्यालाई १५ देखि ४९ वर्ष सम्मको महिलाको जनसङ्ख्याले भाग गरी १००० ले गुणन गरी आउने मान मातृ-शिशु अनुपात हो। यो अनुपातले १००० जना प्रजनन गर्न योग्य उमेर महिला जनसङ्ख्यामा बाल जनसङ्ख्या भन्ने जनाउँछ।

२३. घरको स्वामित्वः यस अध्ययनमा गणना गर्ने परिवारको घर कस्को स्वामित्वमा रहेको छ त्यहि अनुसार आँकडा प्रस्तुत गरिएको छ। आफ्नो परिवारको कुनै सदस्यको नाममा घर भए वा हुने भए निजी, अरुको घरमा भाडा तिर्ने शर्तमा बसेको भए भाडामा, कुनै कार्यालय, संघसंस्थाले उपलब्ध

गराएको निवास वा भाडा नतिरी बसेको घरलाई संस्थागत र अन्य घर जस्तैः अरुको जग्गामा बनाएको, अरुको घरमा भाडा नतिरी बसेको भए अन्य सेवामित्वको घरमा गणना गरिएको छ।

२४. खानेपानीको मुख्य श्रोतः गणना गरिएको परिवारले पानी खानको लागि वर्ष भरी कुन मुख्य श्रोतबाट पानी ल्याउँदछन् त्यो श्रोत उल्लेख गरिएको छ। जस्तैः पाइप/धारा, कुवा/इनार, ढुङ्गे धारा/मुलको पानी र नदी/खोलाबाट आदि।

२५. चर्पीको प्रकारः यस वस्तुगत विवरणमा गणना गरिएको परिवारले प्रयोग गरेको शौचालय कस्तो खालको रहेको छ जस्तैः पानी राखेर बगाउन मिल्ने (फ्लस भएको), साधारण खालको र चर्पी नभएको आदि उल्लेख गरिएको छ।

२६. बत्ती बाल्ने इन्धनः यसमा गणना गरिएको परिवारमा अँध्यारोमा उज्यालो बनाउन प्रयोग गरीने साधन वा इन्धन कस्तो प्रकारको रहेको छ जस्तैः बिजुली, मट्टीतेल, सोलार, अन्य आदिको आँकडा प्रस्तुत गरिएको छ।

२७. खाना पकाउने मूख्य इन्धनः यसमा गणना गर्ने परिवारले प्रयोग गर्ने खाना पकाउने मूख्य इन्धन १२ महिनामा प्रयोग गरेको आधारमा उल्लेख गरिएको छ। जस्तैः काठ/दाउरा, मट्टितेल, सिलिण्डर ग्याँस, गोबरग्याँस, अन्य आदि।

२८. पढ्न लेख्न जान्नेः गणना गर्ने परिवारका ५ वर्ष वा सो भन्दा बढी उमेरका सदस्यहरू जुन सुकै भाषामा पढ्न र लेख्न जान्नेलाई पढ्न लेख्न जान्नेमा उल्लेख गरिएको छ। यसमा परिवारका कुनै सदस्यले सांकेतिक भाषामा वा आँखा नदेख्ने, बहिराहरूले प्रयोग गर्ने प्रविधि अनुसार पढ्न र लेख्न जान्ने भए पनि पढ्न लेख्न जान्ने भनि समाबेश गरिएको छ।

२९. साक्षरता दरः नेपालको सन्दर्भमा राष्ट्रिय जनगणना २०७८ अनुसार कुनै ठाउँको ५ वर्ष वा सो भन्दा माथिको उमेर समुहको साक्षर जनसङ्ख्या (पढ्न, लेख्न र साधारण हरहिसाब गर्न जान्ने) लाई सोहि उमेर समुहको जम्मा जनसङ्ख्याले भाग गरी १०० ले गुणन गरी आउने प्रतिशत साक्षरता दर हो। साक्षरता दर पुरुषको, महिलाको र दुवै जनसङ्ख्याको छुट्टा छुट्टै निकाल्न सकिन्छ।

३०. प्रौढ साक्षरता दरः कुनै ठाउँ विशेषको १५ वर्ष वा सो भन्दा बढी उमेरमा लेखपढ गर्न जानेका प्रौढहरूको जनसङ्ख्या र सोही उमेर समूहका कूल प्रौढहरूको जनसङ्ख्याको प्रतिशतमा ब्यक्त अनुपातलाई प्रौढ साक्षरता दर भनिन्छ।

३१. परिवार नियोजन प्रयोगकर्तादरः परिवार नियोजनका स्थायी वा अस्थायी साधन प्रयोग गर्ने विवाहित जनसङ्ख्यालाई जम्मा विवाहित जनसङ्ख्याले भाग गरी १०० ले गुणन गर्दा आउने प्रतिशत नै परिवार नियोजन प्रयोगकर्ता दर हो।

३२. आर्थिक क्रियाकलाप दरः १० वर्ष वा सो भन्दा माथिको उमेर समुहको आर्थिक रुपमा सक्रिय जनसङ्ख्यालाई सोहि उमेर समुहको जम्मा जनसङ्ख्याले भाग गरी १०० ले गुणन गर्दा आउने प्रतिशत नै आर्थिक क्रियाकलाप दर हो। आर्थिक रुपमा सक्रिय जनसङ्ख्यामा रोजगार र बेरोजगार दुबै जनसङ्ख्यालाई समावेस गरीन्छ।

३३. कूल रोजगार दरः १० वर्ष वा सो भन्दा माथिको उमेर समुहको जम्मा रोजगार जनसङ्ख्यालाई सोहि उमेर समुहको जम्मा आर्थिक रुपमा सक्रिय जनसङ्ख्याले भाग गरी १०० ले गुणन गर्दा आउने प्रतिशत नै कूल रोजगारी दर हो।

३४. कूल बेरोजगार दरः १० वर्ष वा सो भन्दा माथिको उमेर समुहको जम्मा बेरोजगार जनसङ्ख्यालाई सोहि उमेर समुहको जम्मा आर्थिक रुपमा सक्रिय जनसङ्ख्याले भाग गरी १०० ले गुणन गर्दा आउने प्रतिशत नै कूल बेरोजगारी दर हो।

३५. कृषि चलन/कृषक परिवारः राष्ट्रिय कृषि गणना २०७८ अनुसार पहाड तथा हिमालमा ४ आना र तराईमा ८ धुर वा सो भन्दा बढी कृषि कार्यको लागि जग्गा उपयोग गर्ने वा कम्तीमा १ ठूला चौपाया वा कम्तीमा ५ वटा साना चौपाया वा कम्तीमा २० वटा कुखुरा हाँस जस्ता पंक्षीपालन गर्ने कृषक परिवारलाई कृषि चलन मानिएको छ।

३६. प्रतिष्ठानः प्रतिष्ठान भन्नाले कानूनी आधारमा एउटै सेवामित्व वा नियन्त्रणमा कुनै निश्चित स्थानमा रही एउटै वा मुख्य रूपले कुनै एउटा आर्थिक क्रियाकलाप गर्ने वा आर्थिक क्रियाकलापमा संलग्न एउटा आर्थिक एकाइलाई बुझाउँदछ। जस्तैः खनीज उत्खनन् गर्ने व्यावसाय, कारखाना, वर्कशप, पसल आदि।

३७. आर्थिक गणनाः देशमा अस्तित्वमा वा क्रियाशिल रहेका सबै व्यावसायिक आर्थिक एकाइहरू (वस्तु उत्पादन तथा सेवा प्रदान गर्ने प्रतिष्ठान/व्यावसायहरू) मा पुगी गणनाको निर्धारित प्रकृया अनुसार निर्धारित समय भित्र ती आर्थिक एकाइहरूको विवरण संकलन, प्रशोधन, विश्लेषण, प्रकाशन एवं वितरण गर्ने समष्टिगत प्रक्रियालाई "आर्थिक गणना" भनिन्छ

३८. निर्गत मुल्यः औद्योगिक प्रतिष्ठानले प्रयोग गरेको कच्चा पदार्थको लागत, विद्युत तथा इन्धनको खर्च, औद्योगिक सेवा वापतको खर्च र गत आर्थिक वर्षको मौज्दातको परिवर्तन समेत समावेश गरिएको कूल लागन नै निर्गत मुल्य हो।

३९. आगत मुल्यः यसमा औद्योगिक प्रतिष्ठानको विक्री, औद्योगिक सेवाबाट प्राप्त रकम, आफ्नै लागि गरेको उत्पादन, तयारी र अर्ध तयारी वस्तुको मौज्दातमा भएको मुल्य परिवर्तन समावेश गरीन्छ।

४०. मुल्य अभिवृद्धिः औद्योगिक प्रतिष्ठानको निर्गत मुल्य र आगत मुल्य बीचको अन्तरलाई मुल्य अभिवृद्धि भनिन्छ।

४१. सुचकांकः कुनै परिमाण तथा मुल्यलाई निश्चित समय वा स्थान सन्दर्भको आधारमा हुने परिवर्तनको अङ्क तयार गर्ने कार्यलाई सुचकांक भनिन्छ।

४२. गरीबीको रेखाः प्रस्तुत वस्तुगत विवरणमा नेपालको सन्दर्भमा गरीबी रेखांकन गर्ने विभिन्न विधि मध्ये अन्तर्राष्ट्रियस्तरमा उपयोगमा ल्याइएको अध्यावधिक विधि (updated methodology) प्रचलनमा रहेको असल अभ्यास अबलम्बन गरिएको छ। घरपरिवारको कल्याणकारी मापनको निर्माणमा खाद्य उपभोग खर्चको मापन गर्दा खाद्य गरीबीको रेखा निर्धारण गर्दा आ.व. २०७९/८० मा प्रतिव्यक्ति प्रति दिन औंषतमा २२३६ किलोक्यालोरी आवश्यक पर्ने भएकोले जसका लागि वार्षिक रु.३५,०२९।०० खर्च लाग्ने र गैर खाद्य वस्तुहरूमा भएको खर्चको मापन गर्दा प्रतिव्यक्ति प्रतिवर्ष रु. ३७,८७९।०० खर्च हुने हुँदा दुबैको प्रतिव्यक्ति न्यूनतम वार्षिक औंषत खर्च रु.७२,९०८।०० लाई गरीबीको रेखा मानिएको छ।

४३. गरीब व्यक्तिः घरपरिवारको प्रति सदस्यलाई वार्षिक रुपमा खाद्यान्न र गैर खाद्यान्न उपभोग खर्चको औंषत आय भन्दा कम आम्दानी भएको व्यक्तिलाई गरीब रहेको मानिन्छ। नेपालको सन्दर्भमा नेपाल जीवनस्तर सर्वेक्षण चौथौ (२०७९/८०) अनुसार प्रतिव्यक्ति न्यूनतम वार्षिक औंषत उपभोग खर्च रु.७२,९०८।०० भन्दा कम आम्दानी भएको व्यक्तिलाई गरीब व्यक्ति मानिएको छ।

अनुसूची २ः तथ्याङ्क समन्वय कार्यालयहरू रहने स्थान, कार्यक्षेत्र र समन्वय गर्नुपर्ने स्थानीय तहको सङ्ख्या

सि. नं.	प्रदेश	कार्यालय रहने स्थान	कार्यक्षेत्र	समन्वय गर्नुपर्ने स्थानीय तहको सङ्ख्या
१	कोशी	विराटनगर, मोरङ	मोरङ, सुनसरी, उदयपुर, धनकुटा, तेह्रथुम, संखुवासभा	६०
२	कोशी	इलाम, इलाम	इलाम, पाँचथर, ताप्लेजुङ, झापा	४२
३	कोशी	दिक्तेल, खोटाङ	खोटाङ, ओखलढुंगा, सोलुखुम्बु, भोजपुर	३५
४	मधेश	जनकपुर, धनुषा	धनुषा, सप्तरी, सिराहा, महोत्तरी	६८
५	मधेश	विरगञ्ज, पर्सा	पर्सा, बारा, रौतहट, सर्लाही	६८
६	वाग्मती	हेटौडा, मकवानपुर	मकवानपुर, चितवन, सिन्धुली	२६
७	वाग्मती	धुलिखेल, काभ्रेपलाञ्चोक	काभ्रेपलाञ्चोक, सिन्धुपाल्चोक, रामेछाप, दोलखा	४२
८	वाग्मती	काठमाडौं, काठमाडौं	काठमाडौं, ललितपुर, भक्तपुर, धादिङ, नुवाकोट, रसुवा	५१
९	गण्डकी	पोखरा, कास्की	कास्की, तनहुँ, नवलपरासी (बर्दघाट सुस्ता पूर्व)	२३
१०	गण्डकी	गोरखा, गोरखा	गोरखा, लमजुङ, मनाङ	२३
११	गण्डकी	बाग्लुङ, बाग्लुङ	बाग्लुङ, स्याङजा, पर्वत, म्याग्दी, मुस्ताङ	३९
१२	लुम्बिनी	भैरहवा, रूपन्देही	रूपन्देही, नवलपरासी (बर्दघाट सुस्ता पश्चिम), कपिलवस्तु	३३
१३	लुम्बिनी	तानसेन, पाल्पा	पाल्पा, गुल्मी, अर्घाखाँची	२८
१४	लुम्बिनी	घोराही, दाङ	दाङ, बाँके, बर्दिया, रोल्पा, प्यूठान, रूकुम (पूर्वी भाग)	४८
१५	कर्णाली	विरेन्द्रनगर, सुर्खेत	सुर्खेत, सल्यान, जाजरकोट, रूकुम (पश्चिम भाग)	४३
१६	कर्णाली	खलङ्गा, जुम्ला	जुम्ला, मुगु, कालिकोट, हुम्ला, डोल्पा	३६
१७	सुदुरपश्चिम	धनगढी, कैलाली	कैलाली, कञ्चनपुर, डडेल्धुरा, बैतडी, बझाङ, दार्चुला	६०

१८	सुदुरपश्चिम	दिपायल, डोटी	डोटी, अछाम, बाजुरा	२८
जम्मा				७५३

अनुसूची ३ः समूहकृत देशहरूको नाम र सो अन्तर्गत राखिएका देशको नाम

१. सार्क मुलुकः अफगानिस्थान, बंगलादेश, भुटान, माल्दिभ्स, पाकिस्तान, श्रीलंका

२. आसियन मुलुकः ब्रुनाई, कम्बोडिया, इन्डोनेशिया, लाओस, मलेसिया, म्यानमार (बर्मा), फिलिपिन्स, सिंगापुर, थाइल्याण्ड, भियतनाम,

३. मध्यपूर्वका मुलुकः बहराईन, इरान, इराक, इजरायल, जोर्डन, कुवेत, किर्जिस्थान, लेवनन, लिविया, ओमन, प्यालेस्टाइन, कतार, साउदी अरेबिया, सिरिया, ताजिकिस्तान, टर्की, तुर्केमेनिस्थान, युनाइटेड अरब इमिरेटस, उब्जेकिस्तान, यमन

४. अन्य एशियाली मुलुकः चीन, हङकङ, जापान, काजिकस्तान, उत्तर कोरिया, दक्षिण कोरिया, मकाउ, मंगोलिया, ताइवान

५. युरोपियन युनियन आवद्ध मुलुकः अस्ट्रिया, बेल्जियम, बुल्गेरिया, साइप्रस, चेक रिपब्लिक, डेनमार्क, स्टोनिया, फिनल्याण्ड, फ्रान्स, जर्मनी, ग्रीस, हंगेरी, आइरल्याण्ड, इटाली, लाटभिया, लिथुनिया, लक्जम्वर्ग, माल्टा, नेदरल्याण्ड, पोल्याण्ड, पोर्तुगल, रोमानिया, स्लोभाकिया, स्लोभानिया, स्पेन, स्वीडेन,

६. अन्य युरोपेली मुलुकः यु.के. (बेलायत), अल्बानिया, एण्डोरा, अर्मेनिया, अजरबैजान, बेलारुस, बेलिज, बोस्निया हर्जगोभिना, क्रोसिया, जर्जिया, जिब्राल्टर, आइसल्याण्ड, मेसेडोनिया, मोल्डोभा, मोनाको, मन्टेनिग्रो, नर्बे, रसिया, सानमारिनो, सर्विया, स्विजरल्याण्ड, युक्रेन,

७. उत्तर अमेरिकी मुलुकः क्यानडा, यु.एस.ए. (अमेरिका), ग्रीनल्याण्ड

८. दक्षिण अमेरिकी मुलुकः एन्टिगुआ एण्ड बर्मुडा, अर्जेन्टिना, बाहामा, बोलिभिया, ब्राजिल, चिली, कोलम्बिया, कोस्टारिका, क्युवा, डोमेनिक, डोमेनिक रिपब्लिक, इक्वेडर, एल साल्भाडोर, फकल्याण्ड, ग्रेनेडा, ग्वाटेमाला, गुयना, हैटी, होन्डुरस, जमैका, मेक्सिको, निकारागुवा, पानामा, पाराग्वे, पेरु, ट्रिनिडाड एण्ड टोबागो, उरुग्वे, भेनेजुयला

९. अफ्रिकाः अल्जेरिया, अंगोला, बेनिन, बोत्स्वाना, बुर्किना फासो, बुरुण्डी, क्यामरुन, केपभर्डे, सेन्ट्रल अफ्रिकन गणतन्त्र, चाड, कंगो, डिजिबुटी, इजिप्ट, इरिट्रिया, इथियोपिया, फ्रेन्च गुयना, गाबोन, गाम्बिया, घाना, गुयना, गिनी बिसाउ, केन्या, लेसोथो, लाइबेरिया, माडागास्कार, मलावी, माली, मौरिटानिया, मौरिसस, मोरक्को, मोजाम्बिक, नामिबिया, नाइजर, नाइजेरिया, रुवान्डा, सेनेगल,

सिरालिओन, सोमालिया, दक्षिण अफ्रिका, सुडान, सुरिनाम, सेवाजिल्याण्ड, तान्जानिया, टोगो, ट्युनिसिया, युगान्डा, पश्चिमी साहारा, जाम्बिया, जिम्बाबे

१०. प्रशान्त महासागरीय टापु मुलुकः अस्ट्रेलिया, फिजी, किरीबाटी, मार्शल आईलैण्ड, म्याक्रोनेसिया, नाउरु, न्यु केलेडोनिया, न्यूजिल्याण्ड, निउए, पलाउ, पपुवा न्यूगिनी, सामोआ, सोलोमोन आईलैण्ड, टिमोर लेट्से, टोङगा, टुभालु, भानुआतु,

अनुसूची ४ः सन्दर्भ सामग्रीहरू

१. राष्ट्रिय जनगणना २०७८ संक्षिप्त नतिजाका घरपरिवार र व्यक्तिगत तालिकाहरू, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय, थापाथली, काठमाण्डों

२. राष्ट्रिय जनगणना २०७८ को नतिजाको व्यक्तिगत तालिकाको जातजाति, भाषा र धर्मको विवरण भएका प्रतिवेदनहरू, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय, थापाथली, काठमाण्डो

३. राष्ट्रिय जनगणना २०७८ को नतिजाको घरपरिवार लगत सूचिकरण गरेको घर र अन्य सेवा सुविधा सम्बन्धी विवरणका तालिकाहरू, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय, थापाथली, काठमाण्डों

४. वार्षिक प्रतिवेदन, आ.व. २०७९/८०, प्रदेश नीति तथा योजना आयोग, पोखरा

५. आर्थिक सर्वेक्षण- २०७९/८०, अर्थ मन्त्रालय, गण्डकी प्रदेश, पोखरा २०८०

६. राष्ट्रिय आर्थिक गणना २०७५, प्रमुख नतिजाहरू, केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग, पौष २०७६

७. जनसङ्ख्या साक्षरता राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय थापाथली काठमाण्डौ चैत्र २०८०

८. जिल्ला स्थित विभिन्न कार्यालय, स्थानीय तह र संघसंस्थाहरूको वार्षिक प्रतिवेदन र रेकर्डहरू, २०८०

९. National sample Census of Agriculture Nepal 2021/22 District Summary (By Province), NSO, October, 2023, Kathmandu.

१०. National Economic Census, 2018, Central Bureau of Statistics, 2020, Kathmandu

११. Nepal Human Development Report, 2020, NPC, UNDP

१२. National Industrial Survey 2019/20, Provincial Report- Gandaki Province, 2022, CBS

१३. Summary Results of Nepal Living Standards Survey Fourth (2079/80),2023, NSO

१४. Provincial National Account Estimation, CBS and NSO, Kathmandu, Nepal

१५. Nepal distributive trade Survey, 2022, National Report, NSO, Kathmandu.

ऋषिङ्ग गाउँपालिका

गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय

पोखरीभञ्ज्याङ्ग, तनहुँ, गण्डकी प्रदेश, नेपाल